Sprawozdanie roczne

2014

Spis treści

Słowo wstępne **3**

A. Prace badawcze **4**

1. Władza Piastów w kontekście europejskim 5
2. Religia i polityka w przednowożytnej Polsce 9
3. Tożsamość narodowa i powiązania ponadnarodowe 12
4. Obca przemoc i dominacja w „wieku skrajności“ 16
5. Regionalizm i powstawanie regionów 22
6. Publikacje związane z projektem, udział w konferencjach i wygłoszone referaty. Prace badawcze poza projektami cząstkowymi 26

B. Transfer badań naukowych **32**

1. Imprezy naukowe 33
2. Publikacje 46
3. Stypendia i naukowcy na pobytach gościnnych 50
4. Biblioteka 53

C. Organizacja **54**

1. Struktura i zadania 55
2. Rada Naukowa 56
3. Personel 57

Słowo wstępne

Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie spogląda na miniony rok jako na rok pełen wydarzeń. Rotacyjny system delegowania pracowników i pracownic sprawił, że doszło do zmiany nie tylko na stanowisku w kierownictwie Instytutu, ale w całym obszarze badawczym. Kilku pracownikom udało się ukończyć swoje przedsięwzięcia badawcze, co w szczególnej mierze odnosi się do mediewistycznego obszaru „Piastowskie panowanie w europejskim kontekście“. Jednocześnie zostali zatrudnieni nowi pracownicy, którzy od zimy 2014/2015 koncypują i opracowują swoje nowe projekty. W tym kontekście rozpoczęło się na jesieni 2014 roku ustanawianie dwóch nowych obszarów badawczych, które poświęcone będą aktualnym tematom społecznym i kulturalnym widzianym z historyzującej perspektywy. Podczas gdy pierwsze działania na nowym obszarze badawczym „Regionalności i tworzenie się regionów“ mogły zostać podjęte jeszcze przed końcem 2014 roku, to w obszarze „Funkcjonalność historii i tworzenie się regionów“ prace nad wstępnymi koncepcyjnymi przygotowaniami i decyzje personalne udało się zrealizować począwszy od stycznia 2015 roku.

W innych obszarach stale kontynuowane i rozwijane były wcześniejsze działania. Przykładowo, rozkwitł na nowo, zapoczątkowany rok wcześniej, osadzony we wczesnonowożytnym obszarze, projekt badawczy „Marrying Cultures“, w którym NIH w Warszawie działa jako ważny partner jednego z europejskich sieciowych projektów badawczych.

Wszystko to znalazło swoje odzwierciedlenie w poprzednich latach na płaszczyźnie licznych imprez i publikacji. NIH w Warszawie w dalszym ciągu sprawdzał się jako centrum wymiany naukowej na miejscu i w międzynarodowych ramach. Nie zaniedbywaną częścią składową działalności były ponadto promocja i transfer wiedzy naukowej. Instytut prezentował się nie tylko podczas konferencji i dyskusji, ale także np. na Targach Książki Historycznej w Warszawie i na innych imprezach.

Co ta różnorodna działalność konkretnie oznaczała w 2014 roku i jakie wydała owoce, o tym można przeczytać na następnych stronach. Nie byłaby ona możliwa bez stałego zaangażowania pracowniczek i pracowników wszystkich działów Instytutu. Równie ważne pozostaje dalsze, wszechstronne wsparcie przez Fundację im. Maxa Webera, jej biuro i jej Radę Fundacji, przez Radę Naukową Instytutu, przez licznych partnerów w Polsce, Niemczech i innych krajach. Im wszystkim należą się, wraz z przedłożeniem niniejszego Sprawozdania Rocznego, słowa serdecznego podziękowania.

A. Prace badawcze

Innowacyjne badania podstawowe są punktem ciężkości w pracy Niemieckiego instytutu Historycznego. Starał się on w okresie sprawozdawczym mieć na widoku dzieje Polski w ich europejskich odniesieniach, uwzględniając ich całościową chronologiczną głębię i szerokie spektrum tematyczne. W obliczu ograniczonych kadrowych możliwości usiłowania te sprowadzały się w konkretnej praktyce badawczej do prowadzenia wybranych badań projektowych. Prace skupiały się na konkretnych problemach, w odniesieniu do których zastosować można było w szczególny sposób specyficzne atuty i zasoby wynikające z lokalizacji NIH. Następujące obszary tematyczne znajdowały się w centrum zainteresowania:

- Panowanie piastowskie w kontekście europejskim
- Religia i polityka w Polsce od XVI do XVIII wieku
- Tożsamość narodowa i ponadnarodowe powiązania
- Regionalność i powstawanie regionów

W te obszary badawcze wkomponowane były zarówno projekty jednostkowe pracowników i pracownic naukowych Instytutu, ale również przedsięwzięcia realizowane przez stypendystów, praktykantów i badaczy wizytujących. W ten sposób obszary badawcze tworzyły wspólny tematyczny horyzont problemowy, który umożliwił owocną dyskusję i pracę w obszarze badań, do których można się przyłączyć na poziomie międzynarodowym.

1. Władza Piastów w kontekście europejskim

Badania prowadzone w ramach pierwszego obszaru badawczego koncentrują się na dynastycznej władzy Piastów. W jaki sposób dynastia zdobyła władzę, jak ją umocniła i utrzymała? Jakie mechanizmy, instrumenty i metody sprawowania władzy stosowano, jak osiągano porozumienie pomiędzy władcą a jego świtą i dostojnikami? Jak równoważono interesy i jak osiągano konsens między księciem a możnymi? W jaki sposób kształtowały się komunikacja i wzajemne oddziaływanie między władcą a elitami politycznymi oraz między aparatem władzy a poddanymi? Jak w tym splocie wzajemnych relacji tworzono, utrzymywano i rozbudowywano gospodarcze i militarne podstawy władzy królewskiej lub książęcej?

Kopialbuch klasztoru w Vornbach (Formbach) [Abt. 1 Bestand Kl. Formbach Lit. 1, fol. 2 verso, cesarz Lotar III przekazuje dokument mnichowi z Vornbach], Monachium, Bawarskie Głowne Archiwum Państwowe
Datacja: 2. połowa XII w.
Prawa do zdjęcia (Foto): Hirmer Verlag (V)

Kierując się podejściem metodologicznym, obejmującym w równym stopniu wymiar antropologiczny, polityczny, gospodarczy i społeczny władzy w średniowieczu, naukowcy z Niemiec, Polski, Węgier i Kanady badają te problemy z różnych metodologicznych perspektyw. Spektrum użyte w badaniach prowadzonych w poszczególnych projektach cząstkowych, wchodzących w skład pierwszego obszaru badawczego rozciąga się od archeologii średniowiecznej i numizmatyki, poprzez klasyczną historię polityczną i dynastyczną, po dyplomatykę i historię Kościoła. U podstaw wszystkich projektów cząstkowych leży porównawcza perspektywa badań, traktująca dzieje średniowiecznej Polski z uwzględnieniem jej europejskich powiązań i uwarunkowań, poszukująca możliwych wzorców, paraleli i wpływów na formy organizacji, reprezentacji i oddziaływania władzy Piastów. Z tego względu uwaga badaczy kieruje się nie tylko ku zachodnim sąsiadom, ale i ku sąsiednim krajom środkowo- i wschodnioeuropejskim i tamtejszym formom organizacji władzy. W okresie sprawozdawczym ukończone zostały projekty cząstkowe kolegów Grischy Vercamera i Ewy Wółkiewicz. Obszar badawczy zostanie rozwiązany w styczniu 2015 roku po sześciu latach wraz z ukończeniem projektu badawczego Dariusza Adamczyka. W następnych latach należy oczekiwać publikacji wyników badawczych niniejszego obszaru badawczego, który okazał się bardzo produktywny.

Projekt cząstkowy nr 2:
Wyobrażenia władzy w cesarstwie niemieckim, Anglii i w Polsce w świetle historiografii XII i wczesnego XIII w.

Opracowanie: dr Grischa Vercamer

W swoich zasadniczych założeniach projekt, realizowany jako praca habilitacyjna, która ma być przedłożona na Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą (termin: połowa 2015 roku), pozostał w okresie od stycznia do czerwca 2014 roku niezmieniony. Sprawozdawca odsyła do ogólnej informacji w poprzednich Sprawozdaniach Rocznych NIH (szczególnie tej najobszerniejszej, zawartej w Sprawozdaniu Rocznym NIH za rok 2013). W okresie sprawozdawczym trwała intensywna praca nad poszczególnymi rozdziałami, tak że do lipca 2014 roku manuskrypt powiększył się do 300 stron (planowanych jest 500). W styczniu 2014 roku sprawozdawca został na dwa tygodnie zaproszony na Uniwersytet im. Ludwika Maksymiliana w Monachium (prof. Kurt Görich) w celu skorzystania z Bawarskiej Biblioteki Państwowej i Biblioteki Instytutu Historii ULM.

Podprojekt 1: Ludzie wolni (liberi) i niższe możnowładztwo jako narzędzie władzy wobec wyższego możnowładztwa.
Podprojekt, realizowany w formie publikacji krótszych artykułów, dotyczy w pierwszym rzędzie zjawiska „niższego możnowładztwa i władzy w kontekście europejskim" – obszar zainteresowań sprawozdawcy to przede wszystkim badania nad Zakonem Krzyżackim. Tematyka ta jest kontynuacją prac prowadzonych w związku z doktoratem.

Oba projekty:
W związku z ww. wymienionym projektami wykonane zostały następujące prace:
Redakcja referatów składających się na wydawany wspólnie z Ewą Wółkiewicz tom pokonferencyjny „Legitymizacja dynastii książęcych w Polsce i Rzeszy. Kształtowanie się książęcej identyfikacji w źródłach pisanych (XII – XV w.)." Tom ten ukaże się w serii Źródła i Studia Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie na wiosnę 2015 roku w Wydawnictwie Harrasowitz. W celu opublikowania w ww. tomie został również przeredagowany referat autorstwa sprawozdawcy. Ponadto wykonane zostały prace redakcyjne i napisany został wstęp do pracy zbiorowej „Od pokoju w Kaliszu do pokoju w Oliwie. Stosunki dyplomatyczne między Koroną a Zakonem Krzyżackim/Prusami Książęcymi w latach 1343–1660". Opracowane zostały koncepcje i złożone wnioski o utworzenie trzech sekcji naukowych. Pierwsza, pod nazwą: „»Zwycięzcy« podlegają krytyce, »przegrani« zbierają pochwały: obszar poza panegiryką na cześć »dobrego władcy« w pełnośredniowiecznym kronikarstwie" obradowała na Zjeździe Historyków w Getyndze. Druga, pod nazwą: "The »good«, the »bad« and the »ugly« ruler. Historical evidence vs. ideal kingship at the hands of medieval Historians" obradowała na Kongresie Studiów nad Średniowieczem (Congress on Medieval Studies) w Kalamazoo w maju 2015 roku. Trzecia przewidziana jest na Kongresie Mediewistów Polskich w Rzeszowie we wrześniu 2015 roku i zajmie się tematem: „Od jednostkowych imitacji do świadomych modernizacji. Władztwa środkowoeuropejskie w kontynentalnych sieciach interakcji wczesnego i pełnego średniowiecza."
Ponadto sprawozdawca opracował i złożył dwudziestostronicową koncepcję projektu na ERC-Starting Grant, Horizont 2015 pn. „Perception of good and bad practice of power (12th-20th centuries) – a comparative study: Narratives in England/United Kingdom, Holy Roman Empire/Germany and Poland (PePPo)", która jednak została w sierpniu 2014 roku odrzucona.

**Kronika Welfów [Cod. D11, fol. 14 recto, cesarz Fryderyk Barbarossa i jego synowie],
Lokalizacja/pochodzenie: Weingarten, Fulda, Heska Biblioteka Krajowa
Datacja: między 1185 a 1191
Prawa do zdjęcia (Foto): Hirmer Verlag (V)**

Projekt cząstkowy 4:
Dynastie piastowskie a biskupi. Rywalizacja – współpraca – współistnienie

Opracowanie: dr Ewa Wółkiewicz

Czwarty projekt częściowy ma na celu całościowe zbadanie władztwa biskupów w Europie Środkowo-Wschodniej. W okresie sprawozdawczym punkt ciężkości badań spoczywał na analizowaniu środków, jakich biskupi używali do tworzenia ich władzy świeckiej, form uzewnętrzniania ich biskupiej samoświadomości, jak również praktyki sprawowania władzy w ramach ich kościelnego władztwa terytorialnego.
W okresie sprawozdawczym zostały przygotowane do druku trzy artykuły.
Pierwszy to: Ego, qui principis ordine dego. *Die Rolle der fürstlichen Titulatur bei der Legitimation der Breslauer Bischöfe* [„Ego, qui principis ordine dego. Rola tytulatury książęcej w legitymizacji władzy biskupów wrocławskich"] został przedstawiony do dyskusji na konferencji „Legitymizacja dynastii książęcych w Polsce i Rzeszy. Kształtowanie się książęcej identyfikacji w źródłach pisanych (XII – XV w.)" w grudniu 2012 roku. Przed publikacją artykuł został znacznie poszerzony. Planowana publikacja pokonferencyjna pt. „Heilige, Helden, Wüteriche. Verflochtene Herrschaftsstile im langen Jahrhundert der Luxemburger" [„Święci, bohaterowie, okrutnicy. Splątane style panowania w długim wieku Luksemburczyków"] zawierać będzie tekst na temat uroczystych adventusów biskupów wrocławskich. W opracowaniu znajduje się artykuł o nieliturgicznych ubiorach biskupów, który został przedstawiony podczas konferencji „Habitus facit hominem. Społeczne funkcje ubioru w średniowieczu i w epoce nowożytnej."
W styczniu 2014 roku sprawozdawczyni wygłosiła na zaproszenie prof. Alfreda Haverkampa na seminarium Instytutu im. Arye Maimona na Uniwersytecie w Trewirze wykład pt. *Bischöfe und Juden. Die jüdische Bevölkerung im Breslauer Fürstbistum im Mittelalter (13.-15. Jahrhundert)* [„Biskupi a Żydzi. Ludność żydowska we wrocławskim księstwie biskupim w średniowieczu (XII – XV w.)"]. Temat wykładu jest istotna częścią składową opracowywanego projektu. Stosunek Kościoła do ludności żydowskiej z wielu względów cechowały niechęć i uprzedzenia. Kościół nigdy nie zrezygnował z działalności misyjnej wśród Żydów, którą z różnym natężeniem prowadził przez całe średniowiecze. Mimo przejawów bardziej pojednawczych zachowań i troski o zaprzestanie nieuzasadnionych prześladowań, czemu dawali wyraz niektórzy papieże, uznać jednak należy nastawienie Kościoła do Żydów jako jednoznacznie negatywne i nacechowane zawiścią. Jednocześnie część episkopatu sprawowała władzę terytorialną i z tego względu biskupi byli odpowiedzialni za ochronę i istnienie gmin żydowskich, które na podległych im obszarach miały status *servi camere*. W związku z tym pojawia się pytanie: w jaki sposób duchowni książęta potrafili wywiązać się z dwóch funkcji – realizowania antyżydowskich przepisów Kościoła i jednocześnie sprawowania protektoratu nad swoimi żydowskimi poddanymi. W okresie sprawozdawczym zostały wspólnie z Grischą Vercamerem zredagowane i przygotowane do druku przedłożone referaty na konferencję „Legitymizacja dynastii książęcych w Polsce i Rzeszy. Kształtowanie się książęcej identyfikacji w źródłach pisanych (XII - XV w.)".

**Biskup Jan Roth (z prawej) z Janem Chrzcicielem. Malowidło w katedrze wrocławskiej
CC BY-SA 3.0**

Projekt cząstkowy 5:

Srebrne sieci powiązań, momenty monetaryzacyjne, strefy komercjalizacyjne, krajobrazy walutowe. Pieniądz metalowy we Wschodniej Europie w jego społecznych, gospodarczych i fiskalnych odniesieniach, od ok. 800 do ok. 1200 roku

Opracowanie: dr hab. Dariusz Adamczyk

W okresie sprawozdawczym ww. projekt badawczy został ukończony i przygotowana została do druku monografia „Silber und Macht. Fernhandel, Tribute und die piastische Herrschaftsbildung in nordosteuropäischer Perspektive (800–1100)" [„Srebro a władza. Handel z dalekimi krajami, trybuty a piastowskie kształtowanie się władzy w perspektywie północno-wschodnioeuropejskiej (800-1100)"].
W kolejnym projekcie zmianie ulega perspektywa. W centrum zainteresowania znajduje się pytanie, na ile różne ośrodki władzy i panowania we wschodniej części Europy Środkowej wpływały na procesy monetaryzacyjne i komercjalizacyjne. Punktem wyjścia jest kilkaset znalezisk skarbów, pochodzących z IX do XII wieku, na które składały się importowane i miejscowe monety, względnie fragmenty monet oraz około 2000 jednostkowych znalezisk w osadach, wałach grodowych i na polach grobowych, które dotychczas zostały odkryte w Polsce w trakcie wykopalisk bądź przypadkowo. Sprawiają one wrażenie, że wykorzystanie srebra w charakterze środka płatniczego było w życiu wczesno- i pełnośredniowiecznych społeczeństw we Wschodniej Europie zjawiskiem bardzo rozpowszechnionym. Z drugiej strony obecność srebra nie musi automatycznie oznaczać monetaryzacji i komercjalizacji.
Kluczowym jawi się zatem pytanie, jaką funkcję przy wymianie pełniły monety i srebrne płacidła, tzw. monety pierścieniowe i sztabki. Czy używano ich jedynie w handlu z odległymi krajami, czy też znajdowały się one w obrocie w regionalnym i lokalnym handlu? W jaki sposób można „zmierzyć" stopień monetaryzacji i od kiedy można mówić o komercjalizacji? Czy znaleziska rozkawałkowanego srebra, odkryte z dala od szlaków handlowych, wskazują na funkcje ekonomiczne, czy też istnieją inne modele wyjaśniające fragmentację monet i biżuterii? A ponadto: czy monetaryzacja była procesem linearnym, czy też charakteryzowały je bardziej załamania niż kontynuacja?

Nie istnieje do tej chwili studium, które chronologicznie – przez cztery stulecia – i geograficznie – rozróżniając poszczególne „regiony" Polski i badając porównawczo sąsiadujące obszary na zachodzie (tereny słowiańsko-połabskie), na wschodzie (zachodnie Ukraina i Rosja) i na północy (Dania i południowa Szwecja), w sposób usystematyzowany zbadałoby wskazane powyżej zależności. Taki jest punkt wyjścia niniejszego projektu badawczego. Przewiduje on poczynienie następujących kroków:
Po pierwsze należy zrekonstruować sieci dystrybucji srebra. Należy to zrobić poprzez naszkicowanie geografii i zawartości znalezisk, ukazanie ich archeologicznych kontekstów, a następnie przyporządkowanie ich historycznym kontekstom na podstawie źródeł pisanych.
Po drugie należy wyjaśnić zagadnienie, w jaki sposób można uchwycić procesy monetaryzacyjne? Za pomocą jakich narzędzi i wskaźników można je „zmierzyć"? Aby sprostać złożoności zagadnienia regionalnego i chronologicznego stosowania srebra, należy umiejscowić zjawiska w ich kontekście historycznym, nie objaśniać ich jednostkowo i jednowymiarowo, lecz poprzez zestaw wskaźników.
Po trzecie należy zmapować krajobrazy walutowe i podsumować wyniki.

Skarb z Nørremølle (Foto: Gitte Ingvardson)

2. Religia i polityka w przednowożytnej Polsce

Marrying Cultures: Queens Consort and European Identities 1500–1800 jest jednym z 18 międzynarodowych zespołowych projektów badawczych, finansowanych przez Unię Europejską w ramach 7. Programu Ramowego. Projekt, opatrzony numerem 291827, trwa od 30 września 2013 do 30 września 2016 r. i wsparty został kwotą miliona euro przez Hera Joint Research Programme (www.heranet.info), i jest współfinansowany przez liczne organizacje oraz 7. Program Ramowy Wspólnoty Europejskiej.

Przewodnią myślą projektu jest następująca konstatacja: za każdym razem, gdy król lub książę bierze za żonę kobietę z innego kraju, zderzają się ze sobą przynajmniej dwie obce kultury. Małżonka nierzadko mówi innym językiem, niż ten, którym posługuje się dwór, jest często innego wyznania i wyrosła w innej kulturze dworskiej. Nieważne, czy integruje się z nowym otoczeniem, czy też je odrzuca, małżonka powoduje przekształcenie się swego powszedniego otoczenia. Zazwyczaj otaczają ją damy dworu, służki i słudzy, nierzadko duchowni, a czasem również artyści, rzemieślnicy, muzycy i aktorzy. Ze swojej ojczyzny przywozi książki, obiekty sztuki, ubiory i meble, a więc przedmioty, które do dziś oglądać można w muzeach i bibliotekach europejskich. Jeśli interesuje się operą lub teatrem, na ogół stara się wprowadzić i umocnić te dziedziny sztuki w swojej nowej ojczyźnie. Na nowy dwór trafia ona wszakże nie tylko z bagażem materialnym, ale także z bagażem religijnych, politycznych filozoficznych i naukowych wyobrażeń i przekonań. Zagraniczna małżonka nierzadko prowadzi obszerną korespondencję ze swoją rodziną, która niekiedy stara się z dala wpływać na jej zachowanie. Jeśli jej siostry również wydano za mąż za granice, sieć ponadgranicznych powiązań poszerza się o dalsze elementy.

W celu zbadania roli zagranicznych małżonek jako podmiotów, narzędzi i katalizatorów transferu kulturowego, zespół badawczy złożony z naukowców z Polski, Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii analizuje szereg transnarodowych studiów tematyki, obejmujących okres między 1500 a 1800 rokiem. Członkami zespołu są: dr hab. Almut Bues (Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie), dr Jill Bepler (Biblioteka Księcia Augusta w Wolfenbüttel), prof. Svante

Biblioteka Księcia Augusta w Woflenbüttel, miejsce obrad pierwszych warsztatów „Marrying Cultures" 15–18 lipca 2014

Norrhem (Uniwersytet w Umeå, Szwecja) i prof. Helen Watanabe-O'Kelly (Oxford University, kierowniczka projektu). W skład zespołu wchodzi także dwoje postdoców (dr Adam Morton z Oksfordu oraz dr Elise Dermineur ze Szwecji), a także dwójka doktorantów (Urszula Zachara-Związek i NN). Do badania wybrano przykłady, które unaoczniają efekt synergii w kontaktach między Europą Północną, Wschodnią i Południową, oferując dzięki temu możliwość zakwestionowania współczesnych wyobrażeń o centrum i peryferiach. Zespół analizuje, w jaki sposób teksty, kultura materialna, muzyka i architektura zachowują się w roli manifestacji spotkań kulturowych, wywołanych poprzez małżeństwa dynastyczne. Przy okazji projekt ma postawić pod znakiem zapytania mapę Europy, do jakiej przywykliśmy, z jej wyraźnie rozgraniczonymi państwami narodowym, zastępując ją dawną Europą z o wiele bardziej niż dziś zróżnicowanymi granicami językowymi, kulturowymi i politycznymi.

Projekt cząstkowy 1:

Marrying Cultures: Queens Consort and European Identities 1500-1800

Opracowanie: dr hab. Almut Bues

Współfinansowany przez UE (HERA JRP CE) projekt „Marrying Cultures" ma zbadać, na podstawie przykładów z obszaru północnoeuropejskiego, zachodzący w całej Europie transfer kulturowy, powodowany przez dynastyczne małżeństwa. W odniesieniu do obiektów sztuki i zbiorów projekt realizowany jest w ścisłej współpracy ze specjalistami w dziedzinie muzealnictwa i bibliotekarstwa. Jakie rodzaje syntezy kulturowej i wzajemnego oddziaływania wynikają z unii dynastycznych? W jakim obszarze małżonka mogła realizować przedsięwzięcia kulturalne i dlaczego? Jakiego rodzaju kulturowe, językowe i konfesyjne procesy negocjacyjne małżonka prowadziła na swoim nowym dworze? Jakie trwałe rezultaty pozostawiły po sobie te kulturowe wczesnonowożytne kontakty?

Badania mają ukazać, w jaki sposób teksty, przedmioty, muzyka i architektura tworzą powiązane ze sobą świadectwa transferu kulturowego. Stawiamy hipotezę, że w zależności od okresu, od politycznego, społecznego i religijnego kontekstu, rola małżonki mogła wyrażać się na trzy sposoby: mogła ona funkcjonować jako aktywna agentka wpływów kulturowych, zmian i konfliktów, mogła być używana jako narzędzie przez innych, np. przez swój dwór pochodzenia, mogła też przez swoją obecność działać jako katalizator, przyspieszając zmiany kulturowe i innowacje.

Projekt jest już prezentowany na stronie internetowej (www.marryingcultures.eu) i można śledzić nas również na facebooku (www.facebook.com/marryingcultures).

Pierwszy reserch lab (Oxford 9 – 12 stycznia 2014) służył prezentacji indywidualnych badań i dyskusji na ich temat. Spotkanie ze współpracownikami Pałacu Kensington w Londynie było częścią naszej lekcji poglądowej. Podczas pierwszych warsztatów pt. "Dynastic Networks as Vehicles for Cultural Transfer: Sources, Methods and Theoretical Approaches" (Wolfenbüttel 14 – 18 lipca 2014) omawiano różne aspekty bieżących projektów i konkretne zagadnienia, ale także umieszczano je w kontekście teoretycznym. Drugi reserch lab (Lund 8 – 20 września 2014) poświęcony był wyzwaniom, jakie stawiają przed badaczami konkretne zagadnienia i pogłębianiu podstaw teoretycznych. W „części praktycznej" członkowie grupy badawczej wygłaszali wykłady towarzyszące wystawie „Den dolda kvinnomakten" („Ukryta władza kobiet") na Zamku Skarhult.

W przygotowaniu jest pierwsza publikacja związana z projektem, która ma się ukazać w Wydawnictwie Ashgate: „Cultural Encounters as Political Encounters? Queens Consort and European Politics 1500-1800".

Co się tyczy części projektu pt. „Zofia and Katarzyna Jagiellonka", to zostały przeprowadzone obszerne studia archiwalne i przejrzana literatura przedmiotu. W Warszawie i Wilnie zostały przeprowadzone rozmowy wstępne nt. wystawy „Royal Marriages in Poland-Lithuania 1500-1800". Projekt został przedstawiony na Dniach Narodowego Centrum Nauki. W NIH w Warszawie, w ramach wykładów wtorkowych, wystąpiła prof. Helen Watanabe-O'Kelly z Uniwersytetu w Oxfordzie z referatem „Przekaz kulturowy pomiędzy Saksonią, Neapolem a Hiszpanią? Przypadek Marii Amalii, księżniczki saskiej, królewny polskiej, królowej Obojga Sycylii, królowej Hiszpanii (1724-1760)".

Grób księżniczki Zofii von Braunschweig-Lüneburg, Wolfenbüttlel, kościół mariacki (Foto Almut Bues)

Projekt cząstkowy 2:

The Habsburg Wives of Sigismund Augustus. Marrying Cultures – Clashing Cultures

Opracowanie: mgr Urszula Zachara-Związek

Opracowywany temat jest częścią finansowanego przez HERA projektu „Marrying Cultures. Queens Consort and European Identities 1500-1800" i został zapoczątkowany w styczniu 2014 roku.

W centrum zainteresowania projektu znajdują się habsburskie małżonki króla Zygmunta Augusta oraz dwór królewski w latach od 1543 (ślub Zygmunta Augusta z arcyksiężną Elżbietą) do 1572 roku (śmierć Zygmunta Augusta i królowej Katarzyny). Szczególny akcent spoczywa przy tym na wymianie kulturalnej między Polską, krajami habsburskimi i Włochami, której rozwój, w kilku kierunkach, wspomagały te dynastyczne związki małżeńskie. Należy postawić pytanie o rozmiary i wagę tej wymiany w odniesieniu do religii, literatury, muzyki, kuchni itd.

Jaki był wkład doświadczeń arcyksiężniczek w różne modele wymiany kulturowej i co zastały one na polskim dworze? Należy ponadto zbadać, czy i jakie nowości kulturalne były następstwem małżeństw Zygmunta Augusta z habsburskimi siostrami Elżbietą i Katarzyną. Kolejne pytania to: kto konkretnie był zaangażowany w transfer kulturowy? Czy królowe aktywnie włączały się w ten proces? W jakich dziedzinach możliwe były innowacje, a w jakich nie i dlaczego tak było? Na jakie trudności napotykały królowe i z jakiego powodu?

W Archiwum Akt Dawnych w Warszawie znalezione zostały liczne dokumenty, m. in w Archiwum Skarbu Koronnego, w Zbiorze Dokumentów Pergaminowych i w zasobie Libri Legationum. Również w Archiwum Domowym, Dworskim i Państwowym w Wiedniu znaleziono liczne dokumenty i korespondencję, a także w zbiorach Habsbursko-Lotaryńskie Świadectwa Rodzinne, Korespondencja Rodzinna A i w Aktach Dworu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Zapoczątkowane zostało opracowywanie źródeł drukowanych i czytanie podstawowej literatury przedmiotu. Bibliografia projektu jest na bieżąco uzupełniana.

W punkcie wyjścia sprawozdawczynię interesuje organizacja ślubów i reakcja opinii publicznej na te małżeństwa. Sprawozdawczyni przyswoiła sobie w tym celu literaturę na temat teorii transferu kulturowego, jak również na temat położenia kobiet w Polsce w XVI wieku. Projekt badawczy jest obliczony na trzy lata. Wyniki badań zostaną wykorzystane przy pisaniu planowanej pracy doktorskiej.

Elżbieta Austriaczka (Lucas Cranach Młodszy)
Katarzyna Austriaczka (Lucas Cranach Młodszy)

3. Tożsamość narodowa i powiązania ponadnarodowe

Przez długi czas faworyzowanym przedmiotem badan historycznych było państwo narodowe. Od pewnego czasu w badaniach historycznych coraz bardziej zyskują na znaczeniu powiazania ponadnarodowe, wzajemne postrzeganie się narodów i dwustronna wymiana kulturowa. Okazuje się przy tym, że zintensyfikowanie ponadnarodowych kontaktów i współzależności nie jest zjawiskiem ery globalizacji, lecz sięga swymi korzeniami XVIII w. Powstanie nowoczesnych środków komunikacji i transportu, ale także pojawienie się systemów wiedzy czy ideologii politycznych, roszczących sobie prawo do uniwersalności, spowodowały nieznany dotąd wzrost mobilności, zagęszczenie sieci kontaktów ponadgranicznych oraz intensyfikację doświadczeń międzykulturowych i dwustronnej wymiany, które stały się charakterystyczne dla XIX i XX w. W związku z tymi zjawiskami, a także dzięki coraz intensywniejszemu ruchowi transgranicznemu i migracjom doszło w różnych krajach do upodobnienia tak form życia politycznego i społecznego, jak i stylu życia jednostki. Jednocześnie idee i instytucje nowoczesności, w swoich kontekstach lokalnych i partykularnych, nadały nowe znaczenie poczuciu kulturowego zróżnicowania i uświadomiły istnienie nierówności. Badanie koncentruje się na działających osobach i grupach, które poprzez swoją aktywność i sposoby interpretacji rzeczywistości kształtowały proces rozprzestrzeniania się myśli narodowej, bądź też były przedmiotem takowego dyskursu. Badane są m.in. wzajemne zależności i negocjacje między władzą państwową a poszczególnymi podmiotami działającymi, doświadczenie emigracji i uchodźstwa politycznego oraz jego przełożenie na praktykę życia w wymiarze lokalnym, regionalnym i europejskim, kształtowanie się międzynarodowych kongresów i organizacji, które stawiały sobie uniwersalne cele, lecz zarazem pozwalały doświadczyć różnic. Spektrum badanych problemów zostało w roku sprawozdawczym powiększone o projekt badawczy długoterminowego naukowca-gościa Pani Anny Novikov (str. 3), która prowadzi badania nt. roli mody, ubioru i wyglądu w wizualizacji tożsamości narodowej, względnie poczuciu przynależności w okresie 1848-1918. Dzięki swoimi badaniom chce ona pokazać, w jaki sposób wizualizowały się tożsamości i jakie widoczne tożsamościowe formy cechowały Niemców, Polaków i Żydów w Warszawie, Lwowie i Poznaniu w czasie procesu nacjonalizacyjnego.

Warszawski rabin Dov Ber Meisel (Foto: Karol Beyer 1861)

Projekt cząstkowy 1:

Studia w Europie XIX wieku. Wzajemne oddziaływanie na siebie ponadnarodowych powiązań i tożsamości narodowej.

Opracowanie: dr hab. Ruth Leiserowitz

Co do treści projektu, względnie po szczegółowe informacje, sprawozdawca odsyła na stronę internetową Instytutu i do wcześniejszych sprawozdań rocznych. Projekt został wiosną 2014 roku przedstawiony i był żywo dyskutowany podczas kolokwium Instytutu Historii Nauki PAN im. L. i A. Birkenmajerów. Głównym przedmiotem badań w ostatnim roku były przykłady transferów kulturalnych i naukowych, do których doszło w dziedzinie medycyny. Badano przy tym, jakie unowocześnienia stosowane, dyskutowane i rozwijane były w Warszawie przez medyków, którzy studiowali zagranicą. W tym celu odwiedzane były, w charakterze centrów transferu nauki, różne szpitale, np. Szpital Dzieciątka Jezus.

W roku sprawozdawczym w dalszym ciągu istotną rolę odgrywały prace badawcze, koordynacyjne i redakcyjne związane z projektem „Polska a pierwsza wojna światowa". Sprawozdawczyni odpowiada za projekt *„Encyklopedia Internetowa 1914 – 1918"* jako *section editor* w ramach *Regional Section Region East Central Europe*. Sprawozdawczyni kontynuowała prace redakcyjne wspólnie z drugim *section editor*, Theodorem Weeksem,. W skład pierwszego wydania, które zostało wstawione do sieci 8 października 2014 roku (http://www.1914-1918-online.net/) weszło osiem dużych artykułów i liczne hasła odnoszące się do projektu cząstkowego.

Ponadto sprawozdawczyni powołała do życia projekt sieciowy, który wiąże ze sobą problemy pierwszego powojennego dziesięciolecia w dziejach Europy Środkowo-Wschodniej i aspekty *visual history*. Pierwszy z czterech zaplanowanych warsztatów pt. „Zmienione uwarunkowania i stosunki. Zdjęcia rodzinne jako źródło historii wschodnioeuropejskiej 1944-1960" zgromadził 27 i 28 marca 2014 roku badaczki i badaczy z Europy Środkowo-Wschodniej.

Ww. międzynarodowy międzydyscyplinarny projekt sieciowy ma na celu zbadanie zmian odnośnie stosunków i więzi rodzinnych, stosunków pokoleniowych, stosunków międzypłciowych i świata pracy, jakich doświadczyły po 1944 roku społeczeństwa Europy Środkowo-Wschodniej. Punkt wyjścia stanowi obserwacja, że właśnie pierwsze powojenne dziesięciolecie we wschodnich krajach Europy z objawiającymi się w nim długotrwałymi i różnorodnymi następstwami wojny pozostaje nadal niezbadane. Specyficzne przemiany tego okresu były dotychczas opisywane ze ściśle etnicznej perspektywy, gdy tymczasem założyć można, że rezultaty procesów sowietyzacji były zjawiskiem, które da się zbadać i opisać z perspektywy transnarodowej. Projektowi towarzyszy blog naukowy http://privphotos.hypotheses.org/. Podczas drugich warsztatów (patrz s. 37) przedstawiciele polskich muzeów regionalnych prezentowali i dyskutowali nt. zasobów fotograficznych pochodzących ze źródeł prywatnych.

Z projektem związane było również sprawowanie opieki nad pięcioma doktorantami i pracami magisterskimi, sporządzanie ekspertyz, przeprowadzanie egzaminów, jak również przeprowadzenie seminarium magisterskiego (seminarium zblokowane) na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie w semestrze letnim, pt. „Zdjęcia rodzinne jako źródło historii Europy Środkowo-Wschodniej 1944 – 1960".

Pocztówka ze „Szpitalem Dzieciątka Jezus" (ok. 1890)

Projekt cząstkowy 2:

Emigracja polityczna i strefa publiczna w XIX i XX wieku. Polski ruch narodowy i demokratyczny z perspektywy ponadnarodowej

Opracowanie: dr Robert Brier

Omawiane przedsięwzięcie badawcze osadzone jest na pograniczu historii polityki, historii kultury oraz historii międzynarodowej i transnarodowej. Dzieli się ono na dwa podprojekty. Pierwszy podprojekt łączy historię sporów i opozycji w Europie Środkowo-Wschodniej z historią praw człowieka. Bada, w jaki sposób polscy emigranci w latach 80-tych XX wieku posługiwali się językiem praw człowieka, aby wesprzeć międzynarodowe poparcie dla Solidarności.

Głównym pytaniem, na które odpowiedzieć ma projekt jest na ile skuteczna była ta polityka w odniesieniu do poszczególnych środowisk politycznych i grup społecznych w Republice Federalnej, Francji i USA. Dwa aspekty są w tym kontekście szczególnie ważne. Po pierwsze: z badań wynika, że polityka w dziedzinie praw człowieka nie była pochodną celów, jakie Zachód chciał osiągnąć w konflikcie Wschód-Zachód. Rola praw człowieka była bowiem w polityce międzynarodowej wysoce kontrowersyjna. Po drugie: okazało się, że powstanie i stłumienie Solidarności w sposób zasadniczy podało w wątpliwość zachodnie wyobrażenia na temat „bloku wschodniego" i związku między polityką wewnętrzną a zagraniczną w czasie zimnej wojny.

Projekt umożliwia zatem opracowanie szczegółowego studium przypadku różnych dyskursów nt. praw człowieka w latach 70. i 80. XX w. W ramach projektu rekonstruowane są cztery takie dyskursy: polscy i wschodnio-środkowoeuropejscy dysydenci, zachodni socjaldemokraci i aktywiści ruchów pokojowych, francuscy intelektualiści i „deuxiéme gauche" oraz amerykańscy neokonserwatyści. Ponadto projekt odtwarza powstanie transnarodowej kultury praw człowieka, jej główne symbole (w szczególności postać „prisoner of conscience/więźnia sumienia") oraz konflikty wokół interpretacji tychże symboli.

Prace nad projektem przebiegały całkowicie pod znakiem przygotowania monografii. Jej manuskrypt będzie prawdopodobnie gotowy pod koniec jesieni.

Poza tym projekt jest powiązany z kilkoma pracami nt. dziejów opozycji i praw człowieka, w szczególności z debatami nt. nowych teorii analizy Solidarności jako ruchu społecznego, które zainicjowała grupa badaczy z Instytutu Studiów Politycznych PAN. Sprawozdawca współpracował również przy realizacji biograficznego wywiadu dla kierowanej przez Norberta Freia grupy roboczej „Prawa człowieka" Fundacji Thyssena i przy organizacji okrągłego stołu pt. „Beyond the ‚Helsinki Effect': The Opportunities and Challenges of Human Rights History" na doroczny kongres ASEEES w listopadzie.

Nieco luźniejszy związek z projektem miało prowadzenie dwóch seminariów dla polskich i zagranicznych studentów Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego na temat lat 70. XX w. jako dziesięciolecia przełomu na Wschodzie i Zachodzie oraz powojennej historii Europy Środkowo-Wschodniej.

Drugi podprojekt zajmuje się zmianami w kulturze międzynarodowej na przełomie XIX i XX wieku, a w szczególności problemem, w jaki sposób państwo narodowe stało się dominującym pojęciem porządkującym politykę międzynarodową XX wieku. Dotychczasowe badania skupiały się na tym, w jaki sposób polscy emigranci i Polacy z trzech zaborów zdołali na przełomie XIX i XX wieku wprowadzić polski problem na forum debat międzynarodowego ruchu socjalistycznego, a szczególnie II Międzynarodówki. Odpowiednie wyniki badawcze zostały zaprezentowane na międzynarodowej konferencji w University of East Anglia i mają zostać wkrótce opublikowane.

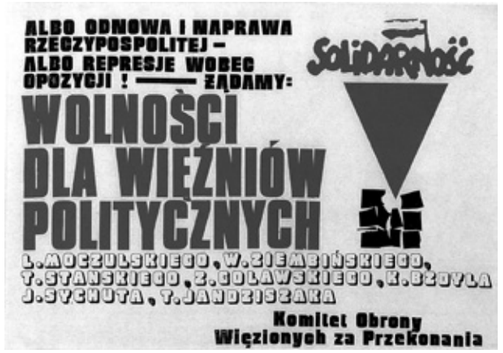

Plakat z okresu Solidarności, nawołujący do uwolnienia więźniów politycznych.
Pojęcie „więźnia sumienia" stała się centralnym symbolem, który polska opozycja przejęła z międzynarodowego dyskursu praw człowieka.

Projekt cząstkowy 3:

You Are What You Wear: German and Jewish Visual Nationalization through Fashion in the Partitioned Poland (1848-1914)

Opracowanie: dr Anna Novikov

Projekt bada rolę, jaką odgrywają moda, ubiór i wygląd i styl w wizualizacji tożsamości narodowej, względnie poczuciu przynależności. Przedmiotem pracy są grupy ludnościowe Polaków i Żydów w Warszawie, Lwowie i Poznaniu w okresie 1848-1914. Sprawozdawca zwróciła szczególną uwagę na problem, kiedy, jak i z jakich powodów wizualnie ukształtowały się tożsamości i jakie widoczne tożsamościowe formy cechowały te grupy w czasie procesu nacjonalizacyjnego.

Projekt jest z dwóch względów metodologicznie innowacyjny. Po pierwsze w odniesieniu do tematu „moda" w trzech największych miastach podzielonej Polski. Po drugie w odniesieniu do problemów wizualnego wyposażenia nacjonalizmu, które przy użyciu tych metod były, jak dotychczas jedynie w niedużej mierze analizowane. Ponadto zbadany ma zostać wygląd zewnętrzny tych trzech grup ludnościowych na poszerzonym tle społecznej, politycznej i gospodarczej rzeczywistości w Europie Środkowo-Wschodniej w analizowanym okresie.

Projekt odwołuje się do metodologicznych teorii Rolanda Barthesa, szczególnie do jego prac o wizualnych percepcjach podmiotu i przedmiotu, jak również do języka zjawisk komunikatywnych Jeana Baudrillarda. Równie ważną rolę odgrywa literacko-filozoficzna koncepcja *chronontopów* Michaiła Bachtina.

Projekt badawczy wychodzi poza problemy społeczno- i kulturowo-historyczne. Ma charakter interdyscyplinarny i obejmuje również aspekty z zakresu historii sztuki, antropologii, *visual history* i filozofii. Takie wielowątkowe podejście jest konieczne po to, aby dokonać szerokiej i głębokiej analizy procesów nacjonalizacyjnych na obszarze wschodnio-środkowoeuropejskim i rozwinąć innowacyjny dyskurs, który przyniesie nowe ustalenia.

Po pierwszym roku badań udało się z sukcesem zakończyć dogłębną ekscerpację źródeł i literatury naukowej w Centralnych Historycznych Archiwach Państwowych Ukrainy, w Bibliotece Narodowej im. Wasyla Stefanyka, w Muzeum Historycznym i w Galerii Narodowej we Lwowie. Sprawozdawca natrafiła tam na rzadkie materiały fotograficzne i dokumenty. Ponadto sprawozdawca zajmowała się rzadkimi polskimi i niemieckimi czasopismami, które wydawane były we Lwowie w XIX i XX wieku. Podczas kwerendy w Warszawie udało się jej ukończyć ekscerpację źródeł i literatury naukowej w Archiwum Akt Nowych (AAN). Natrafiła ona tam na różne oficjalne przepisy odnoszące się do ubrania i mundurów.

Obecnie sprawozdawca ekscerpuje polskie czasopisma w Bibliotece Narodowej i w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie i analizuje literaturę naukową.

Ponadto sprawozdawca przygotowuje międzynarodowe warsztaty (wspólnie ze Svenją Bethke, Nathalie Keigel z Instytutu Historii Niemieckich Żydów Uniwersytetu w Hamburgu), zatytułowanego „Wear Your Nation-Wear Your Utopia?! Clothing, Fashion and Beauty in Historical Perspective", który odbędzie się w styczniu 2015 roku w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie.

Źródło: Muzeum Etnograficzne w Krakowie (MEK 57357/467; MEK III /32602F/25)

4. Obca przemoc i dominacja w „wieku skrajności”

XX wiek był „wiekiem skrajności“, a jego następstwa szczególnie dotknęły Europę Wschodnią i Środkowo- Wschodnią. Już podczas I wojny światowej doszedł do głosu nowy jakościowo wymiar prowadzenia „wojny totalnej”, możliwy dzięki postępowi technicznemu i nowym, radykalnym sposobom myślenia. Rosnące w siłę ideologie totalitarne doprowadziły do niewyobrażalnej wcześniej eskalacji przemocy podczas II wojny światowej. Znalazły one wyraz w bezwzględnej polityce niemieckiego i sowieckiego reżimu okupacyjnego, odznaczającego się wielką brutalnością zwłaszcza w Polsce. Ludność zajętych terenów stała się obiektem wyzysku ekonomicznego, przestępstw seksualnych i politycznych czystek. Jak wielka była eskalacja tej przemocy, widać przede wszystkim w polityce zagłady, stosowanej przez systemy totalitarne. Bez precedensu pozostaje tu masowe i systematyczne mordowanie przez Niemców europejskich Żydów.

Obszar badań obejmuje XX wiek w jego rozmaitych aspektach, od I wojny światowej do czasu upadku władzy komunistycznej. Punkt centralny badań nadal stanowi problem niemieckiej okupacji Polski podczas II wojny światowej wraz z jej skutkami dla społeczeństw powojennych. Istotne jest w dalszym ciągu pytanie o podobieństwa polityki władz okupacyjnych z czasów II wojny z czasami okupacji podczas I wojny światowej, a także o sposoby działania władzy komunistycznej i ich następstwa w okresie powojennym. Poszczególne projekty cząstkowe tego obszaru badawczego poświęcone były szeroko zakrojonym metodologicznie i operującym wieloma perspektywami badaniom „wieku skrajności“, wykorzystującym analizy źródeł historycznych z punktu widzenia niemieckiego i polskiego oraz wywiady z ekspertami i świadkami tamtych wydarzeń. Uzupełniająco odwoływano się przy tym zarówno do zjawisk ekonomicznych i społecznych, do rozważań z zakresu historii mentalności i historii kultury, jak i do aktualnych koncepcji metodologicznych w odniesieniu np. do problemu sprawców i ofiar oraz relacji między płciami.

W roku sprawozdawczym kontynuowane były prace badawcze, koordynacyjne i redaktorskie nad projektem cząstkowym „Polska a pierwsza wojna światowa” na rzecz powstającej na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie „International Encyclopedia of the First World War” (http://www.1914-1918-online.net/). Dzięki hojnemu wsparciu przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej wybitni międzynarodowi naukowcy mogli napisać obszerne teksty, które następnie zostały oddane do dyspozycji tej encyklopedii. Dzięki temu specjalnemu projektowi udało się uruchomić i skoordynować w Polsce i w krajach bałtyckich nowe badania na temat niezbadanego okresu I wojny światowej.

„Wysiedlenia Polaków w Kraju Warty”, Archwium Federalne, R 49, zdjęcie 0131 / CC-BY-SA

Projekt cząstkowy 1:
Okupacja i ekonomia 1914-1945. Gospodarka okupacyjna w Polsce w pierwszej i drugiej wojnie światowej

Opracowanie: dr Stephan Lehnstaedt

Okres sprawozdawczy stał pod znakiem kończenia pracy nad tekstem pt. „Habsburger, Hohenzollern, Hitler. Imperiale Politik in Polen in zwei Weltkriegen“ [„Habsburgowie, Hohenzollernowie, Hitler. Imperialna polityka w Polsce w czasie dwóch wojen światowych”]. Tekst powstawał w dużej mierze w London School of Economics and Political Science (LSE), dokąd sprawozdawca został zaproszony i gdzie przebywał od października 2013 do maja 2014 roku w charakterze wykładowcy wizytującego (guest teacher); NIH w Warszawie udzielił mu na ten okres, urlopu (w tym urlopu bezpłatnego). W LSE sprawozdawca mógł również ukończyć pracę nad zespołowym wnioskiem dot. projektu badawczego o historii dyskursu o służbach wywiadu w okresie międzywojennym. Łączy się on z realizowanym już projektem badawczym Niemieckiego Instytutu Historycznego w Londynie, LSE, Uniwersytetu w Leeds i Uniwersytetu w Mannheim. W ramach tego projektu został złożony do Niemiecko-Polskiej Fundacji na rzecz Nauki wniosek o sfinansowanie połowy etatu dla doktoranta w NIH w Warszawie.

Ponadto głównym przedmiotem pracy była I wojna światowa, nt. której wygłoszonych zostało kilka wykładów w kraju i zagranicą. Sprawozdawca koordynował także w NIH dwa wydarzenia związane z I wojną światową: w listopadzie zorganizowano wspólne warsztaty z Centrum Badań nad Antysemityzmem na Uniwersytecie Technicznym w Berlinie (Ulrich Wyrwa) nt. europejskiego antysemityzmu w latach 1914-1923. Steven Aschheim wygłosił referat wprowadzający i wystąpił także w Krakowie na imprezie zorganizowanej wspólnie z Muzeum Schindlera i Konsulatem Generalnym Niemiec. Oprócz tego odbyła się dyskusja panelowa „Ekspansja na Wschodzie? Cele i plany wojenne podczas I wojny światowej” z udziałem Gundy Barth-Scalmani, Włodzimierza Borodzieja, Christophera Clarka i Nikolausa Katzera, zorganizowana wspólnie z Ambasadą Niemiec w Warszawie, która wyasygnowała na ten cel środki finansowe.

Odnośnie historii II wojny światowej należy szczególnie wymienić prezentację książki – pełnego wydania sprawozdań z działalności grup operacyjnych (Einsatzgruppen) w Polsce w 1939 roku (wyd. Jochen Böhler), która odbyła się w ośrodku Topografia Terroru w Berlinie z udziałem ok. stu słuchaczy. W Warszawie odbyła się ponadto w styczniu, zorganizowana wspólnie z Dariuszem Adamczykiem, obejmująca wiele epok, międzynarodowa konferencja „Kryzysy gospodarcze jako przełomy strukturalne“ (we współpracy z Instytutem Historii Społecznej i Gospodarczej Uniwersytetu w Wiedniu, Andrea Komolsy). Jednotomowa publikacja referatów z tej konferencji jest w przygotowaniu i ukaże się w 2015 roku. Na przyszły rok zostały ponadto m. in. przygotowane: wspólna konferencja z Niemieckim Komitetem ds. Historii II Wojny Światowej, zatytułowana „Gewaltkulturen von den Kolonialkriegen bis zur Gegenwart“ [„Kultury przemocy od wojen kolonialnych do współczesności”] od 4 do 6 czerwca 2015 roku na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie; podwójna konferencja „Die imperialen Herausforderungen Österreich-Ungarns“ [„Imperialne wyzwania Austro-Węgier”] wspólnie z Instytutem Ludwiga Bolzmanna w Grazu i Fundacją im. Maxa Webera w Bonn; wydanie specjalne „Zeitschrift für Genozidforschung” poświęcone tematowi „Tożsamość i wojna”. Na LSE poprowadzony został cykl wykładów „International History 1890-1980”, na Uniwersytecie Humboldta zaś w letnim semestrze ćwiczenia w ramach zblokowanego seminarium „Die »Polenpolitik« Russlands, Deutschlands und Österreichs im langen 19. Jahrhundert“ [„»Polityka polska« Rosji, Niemiec i Austrii w długim XIX wieku”].

Pocztówka: wkroczenie do Warszawy w 1915 r.

Projekt cząstkowy 2:
Polityka rodzinna i polityka wobec seksualności w „długim XX stuleciu”

Opracowanie: dr Maren Röger

W dwóch projektach częściowych badane są aspekty polityki rodzinnej i polityki wobec seksualności w „długim XX stuleciu”. Celem pierwszego projektu naukowego jest przeprowadzenie studium dotyczącego małżeństw dwunarodowych i migracji małżeństw w Niemczech (1871- do dzisiaj), przy zwróceniu szczególnej uwagi na wymiar współzależności historycznej z Europą Wschodnią. Przedmiotem zainteresowania będą regulacje prawne, jak również praktyki administracyjne, atrybuty kulturowe i życie codzienne. Innym aspektem są ekonomiczne uwarunkowania migracji małżeństw. Dla celów tego studium przeprowadzona została w znacznie okrojonym okresie sprawozdawczym (urlopowanie od 1 kwietnia do 31 lipca na pobyt w charakterze wykładowcy wizytującego w zastępstwie prof. dr Birthe Kundrus na Uniwersytecie w Hamburgu) szeroka kwerenda w Tajnym Archiwum Państwowym Fundacji Pruskiego Dziedzictwa Kultury, i zbierane były wspomnienia. Przygotowane zostały wyjazdy na kwerendy do Archiwum Federalnego w Berlinie Lichterfelde i w Koblencji. Ponadto okres sprawozdawczy poświęcony był zasadniczym przemyśleniom koncepcyjnym.
Drugie, również monograficzne studium, koncentruje się na normach i (rozbieżnej) codzienności stosunków seksualnych między niemieckimi okupantami a Polakami podczas II wojny światowej. Przy tym uwaga skierowana jest na aspekty prostytucji, związków za wzajemnym przyzwoleniem i przemocy seksualnej. Projekt ten został już zakończony. Okres sprawozdawczy, po wstępnym zaakceptowaniu tekstu do publikacji w ramach tzw. Czarnej Serii Książkowej Wydawnictwa S. Fischer-Verlag, upłynął na koniecznych przeróbkach tekstu, który, w znacznie skróconej wersji, udało się przekazać wydawnictwu w sierpniu 2014 roku. Obecnie jest już po korekcie odbitek szczotkowych i w marcu 2015 roku monografia ukaże pt. „Stosunki wojenne. Intymność, prostytucja i przemoc w okupowanej Polsce, 1939-1945”.
Ponadto sprawozdawczyni inicjowała i koordynowała środkowo-wschodnioeuropejskie projekty badawcze w ramach większego wniosku do UE o utworzenie *Initial Training Network* w ramach *Marie Curie Action* na temat „Children Born of War – Past, Present and Future“ (kierownictwo projektu: profesor Sabine Lee, University of Birmingham). Wniosek ten na początku września został zaakceptowany. Innym zajęciem były prace redaktorskie i napisanie wstępu do specjalnego wydania *European Review of History* na temat „Growing up in the Shadow of the Second World War. European Perspectives“ (wspólnie z Machteld Venken). Wszystkie artykuły przeszły z powodzeniem proces weryfikacji, tak że publikacja będzie mogła się ukazać drukiem na wiosnę 2015 roku. Ukończone zostały także prace nad wydaną przez wydawnictwo Schöningh pozycją „Die Erinnerung an Flucht und Vertreibung. Ein Handbuch der Medien und Praktiken“ [„Wspomnienie ucieczki i wypędzenia. Podręcznik mediów i praktyk“] (wspólnie z Billem Nivenem i Stephanem Scholzem). Oba przedsięwzięcia edytorskie powstały w rezultacie konferencji, względnie warsztatów, w których NIH uczestniczył w ostatnich latach. Ponadto sprawozdawczyni stworzyła forum na temat filmu ZDF „Nasze matki, nasi ojcowie” na portalu *Zeitgeschichte online*, na którym kilku polskich historyków mogło zabrać głos w sprawie tej kontrowersyjnej produkcji.
Kolejnym zadaniem było przygotowywanie koncepcyjne i organizowanie wydarzeń naukowych. Należał do nich warsztat nt. przemocy seksualnej w czasie II wojny światowej postrzeganej w perspektywie niemiecko-polskiej, który został z powodzeniem przeprowadzony w grudniu 2014 roku w NIH. Współorganizatorkami były dr Joanna Hytrek-Hryciuk z IPN we Wrocławiu i M. A. Kerstin Bischl z Uniwersytetu Humboldta w Berlinie. Ponadto planowano warsztaty i konferencje na następny rok. Wymienić w tym kontekście należy: konferencję nt. „Litzmannstadt im Warthegau“ [„Litzmannstadt w Okręgu Warty”] organizowaną wspólnie z IPN w Łodzi w lutym 2015 roku, zaplanowane zaraz potem warsztaty nt. „Das Private im Nationalsozialismus“ [„Prywatność w narodowym socjaliźmie”] wspólnie z Instytutem Historii Współczesnej (IfZ) w Monachium, konferencję „Rundfunkgeschichten von »Flucht und Vertreibung«“ [„Opowieści radiowe o »ucieczce i wypędzeniu«”], zaplanowaną na czerwiec 2015 roku we Frankfurcie nad Menem oraz konferencję „Beziehungen über Grenzen: Paare und Familien in der mobilen Moderne“ [„Stosunki ponad granicami: pary i rodziny w czasach mobilnej nowoczesności”] wspólnie z NIH w Paryżu w grudniu 2015 roku.

Projekt cząstkowy 3:
„Bracia broni“ w radzieckiej strefie buforowej. Narodowa Armia Ludowa NRD a Wojsko Polskie PRL jako filary reżimów oraz jako sojusznicy w erze późnego realnego socjalizmu (1968-1990)

Opracowanie: dr Jens Boysen

Projekt, pomyślany jako komparatystyczny oraz odwołujący się do historii powiązań, posługując się przykładem z dziedziny stosunków polsko-niemieckich, służy z jednej strony połączniu politycznej historii idei, historii kultury i historii instytucji w odniesieniu do epoki „realnego socjalizmu”, z drugiej ma stanowić wkład do całościowego zrozumienia specyficznych narodowych przejawów militaryzmu i nacjonalizmu w XX wieku. Więcej informacji na ten temat można znaleźć w ogólnym opisie na stronie internetowej NIH.
Od jesieni 2013 roku prowadzono prace nad projektem w archiwum polskiego Ministerstwa Obrony Narodowej (MON) w Twierdzy Modlin w Nowym Dworze Mazowieckim, które musiały jednak zostać przerwane ze względów rodzinnych w kwietniu 2014 roku. Nowy wniosek o korzystanie z archiwum został złożony w listopadzie. Podobny wniosek złożono w Archiwum Akt Nowych (AAN) i w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (IPN). Oba znajdują się w Warszawie, i w obu przechowywane są zbiory, z którymi należy się zapoznać. Poza tym w okresie objętym sprawozdaniem kontynuowano opracowywanie dokumentów już pozyskanych w niemieckich i polskich archiwach. Oprócz już wspomnianych są to przede wszystkim archiwum Urzędu Federalnego Pełnomocnika ds. Archiwów Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego NRD (BStU) oraz Archiwum Federalne - Archiwum Wojskowe we Fryburgu Bryzgowijskim. Pogłębiona kwerenda biblioteczna została przeprowadzona w Lipsku (Niemiecka Biblioteka Narodowa) i w Poczdamie (Centrum Historii Wojskowości i Nauk Społecznych Bundeswehry).
Praca nad źródłami ponownie unaoczniła centralną funkcję polityczną sprawowaną przez Wojsko Polskie począwszy od lat 70. XX wieku. Ponadto udało się zbadać szereg nowszych publikacji nt. transnarodowego systemu szkolenia w Układzie Warszawskim.
W okresie sprawozdawczym sprawozdawca poświęcił część swojego czasu pracy tematyce I wojny światowej, która jest jego zainteresowaniem pobocznym, korzystając z możliwości jakie stworzył jubileuszowy rok 2014. W ramach tych zajęć przygotowano ostateczną wersję dwóch haseł do internetowej encyklopedii „1914–1918-online. International Encyclopedia of the First World War“. Oprócz tego zintensyfikowane zostały istniejące już kontakty badawcze z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, i to zarówno w odniesieniu do głównego projektu badawczego o Układzie Warszawskim, jak i w związku z lokalnymi i regionalnymi inicjatywami badawczymi dotyczącymi I wojny światowej.
W trzecim kwartale 2014 roku sprawozdawca przygotowywał wniosek o pozyskanie środków ze źródeł trzecich na sfinansowanie projektu wydawniczego obejmującego akta niemieckich archiwów na temat stosunków sąsiedzkich między Sowiecką Strefą Okupacyjną Niemiec (SBZ) i później NRD a Polską Ludową w latach 1945 – 1990. Na bazie tego zbioru powstać ma dostępny i przeszukiwalny katalog internetowy.

Sojusznicy: Głównodowodzący zjednoczonych sił zbrojnych Układu Warszawskiego, marszałek Wiktor Kulikow, z ministrem obrony Polski, generałem Wojciechem Jaruzelskim i NRD, generałem Heinzem Hoffmannem, podczas wspólnych manewrów „Sojuz 81” w Polsce (źródło: East News, Wojtek Laski, EN_00202997_0002)

Projekt cząstkowy 4:

Kultury historyczne Europy Środkowo-Wschodniej i Bałkanów w XX w.

Opracowanie: dr. Maciej Górny (styczeń – czerwiec 2014)

Projekt „Kultury historyczne Europy Środkowo-Wschodniej i Bałkanów w XX w." nakierowany jest na zorientowaną problemowo syntezę nauk historycznych Bułgarii, Rumunii, byłej Jugosławii, byłej Czechosłowacji, Polski, sowieckiej Ukrainy, sowieckiej Rosji i Węgier, z perspektywą na kraje bałtyckie, Rosję, Albanię, Finlandię i Niemcy, jak również na niepaństwowe historiografie tego regionu, tzn. na dziejopisarstwo żydowskie oraz niemieckie – powstające zagranicą. Żaden z tych tematów nie będzie opisywany w ostrym odgraniczeniu od innych. Ich tematyczne, polityczne i metodologiczne powiązania są ważną częścią projektu.

VII Międzynarodowy Kongres Historyków w Warszawie 1933
Zdjecie z NAC obraz/183494/

W centrum zainteresowania projektu znajduje się transfer metod z zagranicy do Europy Środkowowschodniej i Południowej. Transfer ten jest trwałą, stabilną właściwością regionalnych historiografii. W charakterze roboczej hipotezy wydzielić można pięć fal. Pierwsza rozpoczęła się pod koniec XIX wieku wraz z recepcją debat, głównie niemeickiej i francuskiej, na temat odnowy historiografii (w Niemczech związana ona była ze sporem metodologicznym wywołanym przez Lamprechta). Druga fala, która swoje apogeum osiągnęła w okresie międzywojennym, związana była z niemieckojęzyczną „Volksgeschichte" i jej odpowiednikami. Trzecią falę transferu metodologicznego, która była niezwykle upolityczniona, a jednocześnie na krótki okres zglajchszaltowała wszystkie regionalne historiografie, stanowił marksizm-leninizm typu stalinowskiego. Czwartą falę stanowiły regionalne związki ze Szkołą Annales. Ostatnia fala transferu poprowadziła od tradycyjnej historii społecznej i gospodarczej w kierunku historii kultury i antropologii historycznej. Kierunek w regionie nadają przy tym takie problemy jak badania nad elitami i inteligencją, historia idei, krytyczny spór z mitami narodowymi i klasykami literatury, badania nad narodami, historia wspomnieniowa, a także studia transnarodowe i transkulturowe.

W czasie pobytu naukowego w NIH w Warszawie sprawozdawca pracował intensywnie nad koncepcją pracy. Ponadto zbierał on materiał do pierwszego szkicu planowanej syntezy. Projekt był dyskutowany w ramach kolokwium środowego NHI w Warszawie.

Projekt cząstkowy 5:

Promiskuityczne centrum – cnotliwa prowincja? Regionalne perspektywy na politykę seksualną i codzienne praktyki w socjalizmie państwowym 1945-1975

Opracowanie: dr Michael Zok

W czasie zastępstwa za dr Maren Röger w okresie między 1 kwietnia a 31 lipca 2014 sprawozdawca kontynuował swoje prace nad projektem badawczym „Promiskuityczne centrum – cnotliwa prowincja? Regionalne perspektywy na politykę seksualną i codzienne praktyki w socjalizmie państwowym 1945-1975", którym zajmuje się od ukończenia swojej dysertacji w roku 2013. W centrum uwagi projektu badawczego znajduje się polityka seksualna polskich środowisk rządzących, przy czym zakłada się, że dyskursy ukierunkowujące zachowania intymne służyły rządzącym jako narzędzia władzy. Badanie obejmuje wczesny okres komunistycznego przeformowywania, apogeum stalinizmu, fazę stabilizacji lat 60. XX wieku, jak również okres społecznej liberalizacji w następnym dziesięcioleciu.

Bezpośrednio po wojnie wpływ na różne odcienie zachowań seksualnych ludności miały doświadczenia wojny, okupacji i transferu ludności. Wynikały z tego konsekwencje w postaci choćby wzrostu zachorowań wenerycznych, liczby nieślubnych dzieci i samotnie wychowujących rodziców, jak również rozpadających się rodzin itd. Poza tym cechą okresu bezpośrednio powojennego była pozostawiona przez państwo (zdrowotna i seksualno-polityczna) próżnia, której likwidacja stanowiła długotrwały proces. Opisywane przedsięwzięcie badawcze rozpatruje, wychodząc od obu wskazanych aspektów, zachodzące w polskim społeczeństwie powojennym konflikty i zjawiska, które dotyczyły seksualności i wyobrażeń o niej, a które ujawniały się w obszarze napięć między forsowaną przez komunistyczne elity sekularyzacją a tradycjonalistycznie-konserwatywnymi wyobrażeniami o moralności, katolickiej proweniencji.

Dotychczasowe badania pokazują, że praktyki dnia codziennego znacząco różniły się od wyobrażeń głównych podmiotów politycznych i społecznych, i wymykały się oczekiwanym rezultatom dyskursów je ukierunkowujących. I tak dawały się w Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej zauważyć regionalne różnice, które znajdowały odzwierciedlenie w istotnych dla analizy wskaźnikach empirycznych (liczba niechcianych ciąż, względnie aborcji, rozwój chorób wenerycznych, liczba rozwodów, regionalne specyfiki w odniesieniu do statystyki ludnościowej). Dotyczyło to w szczególności regionów takich jak Górny Śląsk, Wybrzeże w okolicach Szczecina i Gdańska oraz region stołeczny, gdzie wskaźniki te były wyraźnie wyższe od przeciętnych. W związku z kategoryzacją odnośnych regionów poprzez przyporządkowanie ich do kategorii „centrum/peryferie" można interpretować poszczególne wskaźniki jako poszlaki ukazujące różne nasilenie „opanowania" polskiego społeczeństwa przez komunistyczne elity i stopnia narzucenia temu społeczeństwu wyobrażeń o „socjalistycznej moralności".

Badania obejmowały w okresie sprawozdawczym, po pierwsze, intensywne opracowywanie zasobów istotnych dla tematu ministerstw, które znajdują się w Archiwum Akt Nowych. Kolejnym ważny dla sformułowanego zagadnienia obszerny zasób stanowiły archiwa poszczególnych wydziałów KC Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (jak np. Społecznego, ds. Kobiet, ds. Młodzieży oraz Propagandy), które kontrolowały dyskurs polityczny, względnie usiłowały go kontrolować. W przypadku tych materiałów, które również znajdują się w Archiwum Akt Nowych, rzecz dotyczy niemal zupełnie nieprzebadanych dokumentów, które z różnych perspektyw umożliwiają wgląd w stosunki seksualne i ich najróżniejsze przejawy w polskim społeczeństwie.

Po drugie przebadano spory zasób literatury specjalistycznej, mającej na celu normowanie zachowań seksualnych, skierowanej do kobiet, młodzieży i młodych małżeństw.

Na rok 2015 zaplanowana jest publikacja zebranych wyników badań.

Źródło: Górnikowska-Zwolak, Elżbieta: Szkic do portretu Ślązaczki. Refleksja feministyczna [Skizze zum Bild der Schlesierinnen. Eine feministische Reflexion] (=Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; 2300). 2. Auflage, Katowice 2004, S. 148.

5. Regionalizm i powstawanie regionów

Regionalizm stanowi przedmiot nowego obszaru badawczego, który od listopada 2014 roku zaczął się konstytuować pod względem personalnym i wciągu kilku miesięcy rozwinął się w istotny sposób. W ramach grupy badawczej reaguje się na rosnące w ostatnich latach znaczenie regionalnych perspektyw badawczych. Są one z jednej strony wykorzystywane w sposób heurystyczny do analizowania historycznych procesów, takich jak migracja i akulturacja lub industrializacja, czy też przemian społecznych, względnie strukturalnych. Na pierwszym planie znajduje się przy tym zasada unikania skupiania się na kategoriach narodowych i państwowych. Do historyzującej analizy regionalnych kategorii i regionalności stosowana jest, w kontekście strukturalnym, jak i dyskursywnym, regionalna perspektywa.

Region jest z definicji częścią całości, tzn. może on być postrzegany wyłącznie jako jednostka, która podporządkowana jest obszarowo i funkcjonalnie innej, nadrzędnej jednostce, co oznacza, że każde zajmowanie się kategoriami regionalnymi jest jednoczesnym zajmowaniem się procesami asymilacji i dyferencjacji – integracja i dezintegracja są w tym wypadku, mimo ich wzajemnej sprzeczności, przedmiotem dyskusji jako „dialektyczna jedność". Temat ten, w dyskursach kulturowych i politycznych, jest wysoce kontrowersyjny, przez co staje się społecznie niesłychanie istotny.

Regionalności tworzą funkcjonalnie zmienne konfiguracje, których historyczne przemiany należy zbadać. Jako że zajmowanie się regionalnością jest zawsze równoznaczne z zajmowaniem się różnorodnością i jednością, problemy strukturalnych procesów regionalizacyjnych włączane są z jednej strony w dyskursy regionalnościowe, z drugiej zaś stawiane na pierwszym planie. Jakie regionalności formują się w jakim kontekście, z jakim odniesieniem do jakich „nadrzędnych" bytów? Jakie regionalne struktury powstają i jakie regiony są – w sensie dyskursywnym – „myślane"? Jakim historycznym i funkcjonalnym przemianom podlegają te figuracje? Jaką siłą legitymizacyjną dysponują one w przeszłości i w teraźniejszości?

Poprzez swój dziejowy rozwój we wszystkich praktycznie okresach historycznych, począwszy od średniowiecza a na teraźniejszości skończywszy, polskie krainy stanowią idealny punkt wyjścia dla (wschodnio)środkowoeuropejskich, a częściowo i ponadregionalnych porównań.

Potencjały te mają zostać wykorzystane w poszczególnych przedsięwzięciach. Na tle takiego powszechnego katalogu pytań, tematyka jest z konieczności otwarta dla podejść inter- i transdyscyplinarnych. Ponadto ma miejsce liczne pokrywanie się z innymi przedsięwzięciami naukowymi NHI w Warszawie.

Monte Matajur, kamień graniczny na granicy słoweńsko-włoskiej, 2014

Projekt cząstkowy 2:
Podlasie i Dolne Łużyce: wizerunek i internalizacja w dyskursie narodowym w XIX i na początku XX wieku

Opracowanie: dr Aleksandra Kmak-Pamirska

W okresie od 15.11 sprawozdawczyni doprecyzowała projekt i sformułowała główne pytania badawcze. Głównym problemem badawczym jest omówienie wizerunku regionu peryferyjnego (Podlasia i Dolnych Łużyc), który stworzyły środowiska zewnętrzne. Jaki obraz Podlasia i Dolnych Łużyc kreowano w regionach centralnych. Analiza uwzględnia również pytanie, od kiedy region peryferyjny znajdował się w centrum uwagi centrów. W trakcie badań podejmowana jest próba przeanalizowania wątków historycznych, kulturowych i politycznych, wykorzystywanych w regionach centralnych do ukazania spójności centrum i peryferii oraz internalizacji owego wizerunku na omawianych obszarach peryferyjnych. Planowana analiza głównych aktorów kształtujących *image* regionów peryferyjnych zawiera następujące aspekty: pochodzenie, status społeczny i zawodowy oraz aktywność polityczną.

Na tej podstawie można wywnioskować, kto kreował image Podlasia i Dolnych Łużyc: przez mieszkańców regionów centralnych czy też przez osoby pochodzące z Podlasia i Dolnych Łużyc, które zmieniły porzuciły swoje miejsce zamieszkania, aby podjąć pracę w regionach centralnych. Ponadto oglądowi poddawane sią środowiska i kontakty osób, które kreowały obraz Podlasia i Dolnych Łużyc (np. pisarzy, artystów, naukowców, polityków). Sprawozdawca zajmowała się przy tym następującymi pytaniami:

1) Jakie środowiska odgrywały aktywną rolę w kreacji wizerunku regionu peryferyjnego?

Analiza prasy warszawskiej m.in.: „Gazety Warszawskiej", „Ziemi. Tygodnika Krajoznawczego Ilustrowanego", „Wisły. Miesięcznika Geograficzno-Etnograficznego", pozwala stwierdzić, że duża część autorów tekstów o Podlasiu pochodziła z tego regionu lub była z nim emocjonalnie związana.

2) Kiedy region peryferyjny znajdował się w centrum zainteresowania obszarów centralnych?

Obszar Podlasia po powstaniu listopadowym i styczniowym nabierał znaczenia w obszarach centralnych.

Kompozycja czterech najciekawszych ujęć z Białegostoku na pocztówce wydanej przez D. Visuna

Projekt cząstkowy 4:

Regionalne zróżnicowanie, etniczność i kultura historyczna. Kaszuby w XX wieku

Opracowanie: prof. dr Miloš Řeznik

Pierwsze miesiące po objęciu 1 kwietnia 2014 roku przez sprawozdawcę stanowiska dyrektora NIH w Warszawie, wypełniało w dużej mierze przejmowanie kierowania Instytutem. Do lata 2014 roku trwało opracowywanie wstępnej koncepcji dwóch nowych obszarów badań, które ostatecznie zostały ustanowione zimą 2014/2015 roku. Ze względu na konieczność stworzenia niezbędnej koherencji między obydwoma obszarami, zdefiniowane zostały ostatecznie własne projekty cząstkowe, przy czym w jednym wypadku („Regionalności i procesy regionalizacyjne") liczyć można na nawiązanie do jednego z dotychczasowych tematów badawczych. Kontynuowane były zatem badania odnośnie związku między dyskursem ojczyźnianym a kulturą historyczną w kulturze kaszubskiej i w ruchu kaszubskim do lat 1956/1964, przy czym w centrum zainteresowania znalazły się rozróżnienia wewnętrzne, symboliczne i funkcjonalne, regionalizacja wyobrażeń o ojczyźnie i odnośnego dyskursu terytorialnego. Projekt nie jest rozumiany pierwszoplanowo jako część badań nad Kaszubami, lecz tematyka kaszubska rozumiana jest w tym wypadku jako heurystyczny i empiryczny przykład dyskursywnego pola napięć między etnicznością a regionalnością.

W ramach naukowej działalności własnej sprawozdawca dokończył wcześniejsze, rozpoczęte projekty. W końcowej fazie (szczytywanie, kompletowanie i końcowa redakcja przed oddaniem tekstu) znajdują się prace nad obszerną monografią nt. akulturacji polskiej szlachty galicyjskiej pod panowaniem Habsburgów między 1772 a 1800 rokiem. Za pośrednictwem dyskursu nt. szlachty i konstytucji stanowej dla Galicji analizowane są w niej intensywnie wzajemne oddziaływania między polskim/regionalnym patriotyzmem a reprezentacją interesów stanowych oraz integracją polityczną w nowych ramach systemowych. Oddanie tekstu planowane jest na 2015 rok.

Redakcyjnie ukończona i wydana została publikacja nt. turystycznej promocji historii, przy której pracowały autorki z Niemiec, Polski, Czech i Austrii, a którą zaszeregować można w kontekście rozpoczynającego się obszaru badań „Funkcjonalność historii".

Kontynuowane były końcowe prace przy własnej części (okres ok. 1505-1914, jak również po 1989 roku) oraz wydaniu obszernej syntezy historii Polski w języku czeskim (tekst znajduje się w redakcyjnym opracowywaniu przez wydawnictwo), a także nad pojedynczymi projektami w obszarze ww. publikacji.

W macierzystym uniwersytecie (Uniwersytet Techniczny w Chemnitz) kontynuowana było sprawowanie opieki naukowej nad pięcioma pracami doktorskimi i współudział w dwóch przewodach habilitacyjnych.

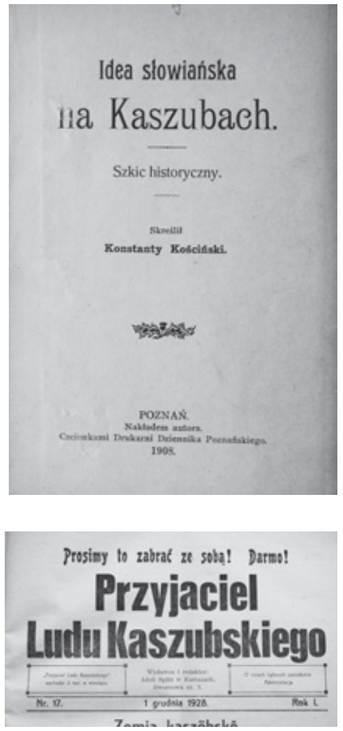
Idea słowiańska
na Kaszubach.
Szkic historyczny.
Skreślił
Konstanty Kościński.
POZNAŃ.
Nakładem autora.
Czcionkami Drukarni Dziennika Poznańskiego.
1908.

Prosimy to zabrać ze sobą! Darmo!
Przyjaciel
Ludu Kaszubskiego
Nr. 17. 1 grudnia 1928. Rok I.

Strona tytułowa czasopisma Przyjaciel Ludu Kaszubskiego, 1 grudnia 1928

Projekt cząstkowy 6:

Przestrzeń, naród, państwo. Geograficzne koncepcje przekształcenia Europy Środkowo- i Południowowschodniej 1914-1939

Opracowanie: dr Maciej Górny (od 1 listopada 2014)

Ten nowy projekt skupia się na niemieckiej, środkowoeuropejskiej i południowo-wschodnioeuropejskiej definicji przestrzeni geograficznej.

Pod koniec XIX wieku rozwinął się w geografii nowy, interdyscyplinarny kierunek badawczy, bazujący na geografii, etnografii, naukach ekonomicznych, etnopsychologii i biologii. Jego celem była identyfikacja i analiza regionów i ich granic. I wojna światowa utorowała drogę do wprowadzenia w życie nowych koncepcji przestrzeni. Jak daleko zaszło upolitycznienie tej dyscypliny, wykazały paryskie negocjacje pokojowe w latach 1918-1919. Geografia okazała się tam nieoczekiwanie powierniczką wiedzy, kształtującej przyszłość świata.

Podobne idee rozwijały się w powojennych pracach Karla Haushofera i całej niemieckiej szkoły geopolityki. Zdaniem niemieckich geografów, warunkiem spójności regionu była jego gospodarcza samowystarczalność oraz harmonia między krajobrazem naturalnym a kulturowym. Taka perspektywa sprawiała m. in., że za nienaukowe uważali oni granice biegnące wzdłuż rzek i łańcuchów górskich, ponieważ przecinają one naturalne regiony, niekorzystnie ograniczając *przestrzeń życiową* ich mieszkańców. A błędnie wytyczone granice – nauczał Haushofer – są zalążkiem przyszłych wojen. Dlatego preferował granice oparte na biologii: geografii klimatycznej bądź roślinnej. Haushofer powtarzał niestrudzenie, że nawet „naturalne" granice nie są jedynie liniami na mapie – lub w krajobrazie – lecz obszarami, w których ścierają się kultury i narodowości. Zróżnicowanie języków i kultur na tym samym terytorium często w ogóle uniemożliwiało klarowny podział przestrzeni na mapie.

Mimo że niemieckojęzyczna geografia aż do drugiej połowy Wielkiej Wojny zajmowała w tym dyskursie stanowisko dominujące, krajobraz naukowy zmienił się gwałtownie za sprawą dynamicznego rozwoju reprezentacji politycznych niewielkich państw i narodów Europy Środkowo- i Południowowschodniej. Eksperci współpracujący z owymi reprezentacjami lub z organami państw narodowych okazali się w czasie wojny co najmniej równorzędnymi partnerami swoich niemieckich kolegów (którzy nierzadko byli ich dawnymi profesorami, co uwypukla biograficzny aspekt tej konkurencji). Autorzy z Europy Środkowo- i Południowowschodniej okazali się szczególnie skuteczni na polu nauki i podpartej nauką propagandy. Udało im się wpłynąć na wyobrażenia przestrzenne „sprawiedliwych granic". Napięcie między narodową perspektywą naukowców a regionalną tematyką ich badań stanowi ciekawy przypadek transnarodowej historii wzajemnych oddziaływań.

Sprawozdawca przeprowadzi analizę naukowych i politycznych pism takich autorów jak Polak Eugeniusz Romer, Serb Jovan Cvijić, Ukrainiec Stepan Rudnyćkyj, Niemcy Albrecht Penck, Karl Haushoffer, Max Friederichsen i Joseph Partsch, Węgier Pál Teleki, Rumun Grigore Antipa, czy też Słoweniec Anton Melik.

Opublikowane i zaprezentowane zostały pierwsze tezy.

Źrodło: Vladimir Sis, Macedonia (1918)

6. Publikacje związane z projektem, udział w konferencjach i wygłoszone referaty

Prace badawcze poza projektami cząstkowymi

1. Władza w państwie piastowskim w kontekście europejskim

PUBLIKACJE ZWIĄZANE Z PROJEKTEM

Dariusz Adamczyk
Silber und Macht. Fernhandel, Tribute und die piastische Herrschaftsbildung in nordosteuropäischer Perspektive (800–1100), Wiesbaden 2014.

Trzecia fala napływu arabskiego srebra a powstanie „państwa" piastowskiego [Die dritte Welle des Zustroms arabischen Silbers und die Entstehung des piastischen „Staates"], w: Wiadomości Numizmatyczne 58 (2014) 1-2, s. 33–53.

Fernhandelsemporien, Herrschaftszentren, Regional- und Lokalmärkte: Die ökonomischen Funktionen von Silber, oder wie lässt sich der Grad der Monetarisierung in den frühmittelalterlichen Gesellschaften des Ostseeraumes „messen"?, w: Economies, Monetisation and Society in West Slavic Lands AD 800-1200, red. Marian Rębkowski i Mateusz Bogucki, Szczecin 2014, s. 115–136.

Grischa Vercamer
Wstęp, w: Vom Frieden von Kalisch bis zum Frieden von Oliva. Diplomatische Beziehungen zwischen dem Königreich Polen und dem Deutschen Orden/ Herzogtum Preußen in den Jahren 1343–1660, red. Almut Bues, Janusz Grabowski, Jacek Krochmal, Grischa Vercamer und Hubert Wajs, Warszawa 2014, s. 17–23 (we współpracy z innymi wydawcami).

[Rec.] Jerusalem in the North. Denmark and the Baltic Crusades, 1100-1522, red. Ane Bysted, Carsten Selch Jensen, Kurt Villads Jensen, John H. Lind. (Outremer. Studies in the Crusades and the Latin East, t. 1) Brepols. Turnhout 2012. XIV+393, ZfO 63 (2014) 4, s. 569–571.

Ewa Wółkiewicz
Niegodna rozrywka czy instrument władzy? Biskupi i łowy w późnym średniowieczu [Harmlose Unterhaltung oder Herrschaftsinstrument? Bischöfe und Jagden im späten Mittelalter], w: Rzeczy i ludzie. Kultura materialna w późnym średniowieczu i w okresie nowożytnym, red.. Magdalena Bis, Wojciech Bis, Warszawa 2014, s. 205–218.

UDZIAŁ W KONFERENCJACH I WYGŁOSZONE REFERATY

Dariusz Adamczyk
Referat „Arab Silver Redistribution Networks in Early Medieval Eastern Europe", Konferencja „A Forgotten Region? East Central Europe in the Global Middle Ages", Budapeszt, 27–29 marca.

Referat „Sieci redystrybucji srebra a południowo-zachodni odcinek szlaku karawanowego w IX-XI wieku"[„Verteilungsnetzwerke des Silbers und der südwestliche Abschnitt der Karawanenroute im 9.–11. Jahrhundert"], Akademie der Polnischen Wissenschaften Warszawa, 22 maja.

Referat „The Political Economy of the Arab Silver Redistribution Networks in Viking Age Eastern and East Central Europe: Polycentric Connections and Entangled Hierarchies", Fourth European Congress on World and Global History, Paryż, 4–7 września.

Grischa Vercamer
Referat „Europäische Herrschaftspraxis und frühnationale Schreibtradition im Spiegel hochmittelalterlicher Chronistik", kolokwium. Prof. Dr. Knut Görich na uniwersytecie LMU w Monachium, 29 stycznia.

Referat „Different Depictions of Rulership in Europe by Chroniclers of the Twelfth Century – England, Poland and the Holy Roman Empire", konferencja „ A Forgotten Region? East Central Europe in the ‚Global Middle Ages'", CEU Budapeszt, 27–29 marca.

Referat „Imperial Concepts in Historiographical Sources of Medieval Poland", w ramach sekcji: „To be or not to be Emperor – Transcultural Approaches to the Concept of Imperial Rule from Iceland to Jerusalem", International Medieval Congress Leeds, 7–10 lipca.

Organizacja, prowadzenie i wstęp sekcji „‚Gewinner' in der Kritik; ‚Verlierer' ernten Lob: Jenseits der Panegyrik des ‚guten Herrschers' in der hochmittelalterlichen Chronistik", Historikertag Göttingen, 23–26 września.

Referat „Englische Chronisten des 12./13. Jahrhunderts und der ‚kritische Umgang' mit Herrschern", zjazd historyków w Göttingen, 23–26 września.

Ewa Wółkiewicz
Referat „Bischöfe und Juden. Die jüdische Bevölkerung im Breslauer Fürstbistum im Mittelalter (13.-15. Jahrhundert)", instytut Arye-Maimon na uniwersytecie w Trewirze, 20 stycznia.

2. Religia i polityka w przednowożytnej Polsce

PUBLIKACJE ZWIĄZANE Z PROJEKTEM

Almut Bues
Comme un artichaut, feuille par feuille albo instrukcja ignorowania iura iuste [Comme un artichaut, feuille par feuille oder eine Anleitung, die iura iuste zu ignorieren], w: W cieniu wojen i rozbiorów. Studia z dziejów Rzeczypospolitej XVIII i początków XIX wieku [Im Schatten von Kriegen und Teilungen. Studien zur Geschichte der Rzeczpospolita im 18. Jahrhundert und zu Beginn des 19. Jahrhunderts], red. Urszula Kosińska, Dorota Dukwicz, Adam Danilczyk, Warszawa 2014, s. 39–66.

Mirabilia Cracoviensia. Kto był autorem przewodnika po Krakowie z roku 1603? [Mirabilia Cracoviensia. Wer war der Autor des „przewodnik" aus dem Jahre 1603?], w: Rocznik Krakowski 80 (2014), s. 19–37.

[współpraca] Autorzy Złotego Wieku o kulturze i sztuce na Wawelu. Antologia tekstów 1518–1617 [Autoren des Goldenen Zeitalters über Kultur und Kunst des Wawels. Eine Anthologie von Texten aus den Jahren 1518–1617] red. Marcin Fabiański, Kraków 2014, s. 43–51.

Od traktatu kaliskiego do pokoju oliwskiego. Polsko-krzyżacko-pruskie stosunki dyplomatyczne w latach 1343–1660 / Vom Frieden von Kalisch bis zum Frieden von Oliva. Diplomatische Beziehungen zwischen dem Königreich Polen und dem Deutschen Orden / Herzogtum Preußen in den Jahren 1343–1660, Archiwum Główne Akt Dawnych, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie, Naczelna Dyrekcja Archiwów Panstwowych. Praca zbiorowa. Red.: Almut Bues, Janusz Grabowski, Jacek Krochmal, Grischa Vercamer, Hubert Wajs, Warszawa 2014.

UDZIAŁ W KONFERENCJACH I WYGŁOSZONE REFERATY

Almut Bues
Referat „Zofia and Katarzyna Jagiellonka", Research Lab „Marrying Cultures", Oxford, 12 stycznia.

Referat „Das Projekt Marrying Cultures", Dni Narodowego Centrum Nauki. Prezentacje laureatów konkursów Narodowego Centrum Nauki, Lublin, 9 kwietnia.

Referat „Daughters of Bona Sforza as Examples for Cultural Transfer", Workshop Dynastic Networks as Vehicles for Cultural Transfer: Sources, Methods and Theoretical Approaches, Wolfenbüttel, 15 lipca.

Referat „The 16th Century and the Impact of Reformation on Women", wystawa Den dolda kvinnomakten. 500 år på Skarhults slot, Skarhults slott, 20 września.

Referat „Polnische Prinzessinnen im Deutschen Reich", tydzień międzykulturowy, Bayreuth, 4 listopada.

Urszula Zachara-Związek
Referat „Rola królowej w XVI-wiecznej Polsce" [„Die Rolle der Königin im Polen des 16. Jahrhunderts"], kolokwium doktoranckie Body, Gender, Sexuality, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, 11 kwietnia.

Prezentacja projektu, Workshop „Dynastic Networks as Vehicles for Cultural Transfer: Sources, Methods and Theoretical Approaches", Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, 15–18 lipca.

Referat „Essays on early modern women and transnational communities of letters", Workshop "Marrying Cultures", Lund, 18–21 września.

Referat „Die Heiraten Sigismund Augusts mit den Habsburgerinnen. Erwartungen und Wirklichkeit", kolokwium NIH w Warszawie, 10 grudnia.

3. Tożsamość narodowa i powiązania ponadnarodowe

PUBLIKACJE ZWIĄZANE Z PROJEKTEM

Robert Brier
From Dissidence to Neoliberalism? Reflections on the Human Rights Legacy of 1989, w: Remembrance and Solidarity Studies in 20th Century European History, 3 (2014), s. 165–188.

Tod eines Priesters: Der Erinnerungskult um Jerzy Popiełuszko aus globalhistorischer Perspektive, w: Osteuropäische Geschichte und Globalgeschichte, red. Julia Obertreis, Martin Aust, Stuttgart 2014, s. 259–282.

[Rec.] Berenika Szymanski, Theatraler Protest und der Weg Polens zu 1989: Zum Aushandeln von Öffentlichkeit im Jahrzehnt der Solidarność, Bielefeld 2012, w: Pol-Int, 26.06.2014, https://www.pol-int.org/de/publikationen/theatraler-protest-und-der-weg-polens-zu-1989-zum#r612

UDZIAŁ W KONFERENCJACH I WYGŁOSZONE REFERATY

Robert Brier
Referat „Addressing the World: Comparative Perspectives on International Audiences, Political Protest, and Revolutionary Change", konferencja międzynarodowa „25 Years of Revolution: Comparing Revolt and Transition from Europe 1989 to the Arab World 2014," University of Edinburgh, 8–9 stycznia.

Referat „Entangled Protest: Dissent in the Transnational History of the 1970s and 1980s", konferencja międzynarodowa „Dissent! Histories and Meanings of Opposition from 1968 to the Present," Uniwersytet w Aalborgu, 16 –17 stycznia.

Referat „Nationalism and International Society: The Polish Question and the Politics of Representation at the Second International", konferencja międzynarodowa „Workers Internationalism Before 1914," University of East Anglia, 15–16 luty.

Referat „A Contested Icon of Human Rights: Poland's Solidarity and the Transformation of International Politics" w ramach cyklu wykładów „Solidarność: Nowe podeścia do analizy ruchu społecznego" Warszawa, 24marca.

Referat „U.S. Support for Poland's Solidarity Movement, the Scoop Jackson Democrats, and the Contested Meaning of Human Rights", coroczna konferencja Society for Historians of American Foreign Policy, Lexington, KY, 19–21 czerwca.

Referat „Das Recht auf Wahrheit in Mittel- und Osteuropa", spotkanie uczestników „Menschenrechte im 20. Jahrhundert" fundacji Fritz Thyssen Stiftung, Köln, 28 czerwca.

Referat „Human Rights, East-Central European Dissent, and the Western Left in the 1970s and 1980s.", konferencja międzynarodowa „New Perspectives in the Transnational History of Communism in East-Central Europe" Poznań, 16–17 października.

Referat „Od walki klas do praw jednostki? Pojęcie prawa i godności osoby ludzkiej w myśli Jacka Kuronia" [„Vom Klassenkampf zu Individualrechten? Begriff von Recht und Würde der menschlichen Person im Denken Jacek Kurońs"], konferencja „W poszukiwaniu programu: Myśl polityczna środowisk opozycji w PRL w latach 1976–1989," Wrocław, 28–29 października.

Organizacja i prowadzenie Roundtable „Beyond the 'Helsinki Effect': The Opportunities and Challenges of Human Rights History", coroczna konferencja Association for Slavonic, East European, and Eurasian Studies, San Antonio, Texas, 20 listopada.

Referat „‚The Struggle of the Poles is Our Struggle': Solidarność, French Anti-Totalitarianism, and Human Rights Culture.", coroczna konferencja Association for Slavonic, East European, and Eurasian Studies, San Antonio, Texas, 20 listopada.

Ruth Leiserowitz
Referat „Studenci z Warszawy i Królestwa Polskiego na uczelniach zagranicznych (1770/1869–1899) – konteksty imperialne i transnarodowe" [„Studenten aus Warschau und dem Königreich Polen an ausländischen Hochschulen (1770/1869-1899)"], kolokwium Instytutu Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów (PAN), Warszawa, 24 kwietnia 2014.

Anna Novikov
Referat „Visualization of Identities Through Fashion in the Partitioned Poland (1848-1918)", kolokwium Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, 31 stycznia.

Referat „Fashion and Nationalism in the Partitioned Poland, 1848–1918", 19th Annual World Convention of the Association for the Study of Nationalities (ASN), Columbia University, New York, 26 kwietnia.

Referat „Dynamics of the visual perception of the Jews of Lemberg", konferencja „Multiple Jewries? New Perspectives on the History of Jews in the Habsburg Empire from the 18th Century to 1918", Institute for Austrian Historical Research, Wiedeń, 5–6 listopada.

Referat "I dress my Empire! Female fashion and patriotism in partitioned Poland during WWI, konferencja "Fashion, Dress and Society in Europe During World War I", Institut Français de la Mode, Paryż, 12–13 grudnia.

4. Przemoc i obca dominacja w „wieku skrajności"

PUBLIKACJE ZWIĄZANE Z PROJEKTEM

Jens Boysen
Zwischen Nationalismus und Internationalismus: Die Polnische (Volks-)Armee in der (Volks-)Republik Polen (1943/44–1989/90), w: Sonderfall Bundeswehr? Streitkräfte in nationalen Perspektiven und im internationalen Vergleich, red. Heiner Möller, Rudolf J. Schlaffer, München 2014, s. 149–164.

Transition and continuity: The Polish Army's march into the Third Republic and into NATO, 1989–1999, w: Estonian Yearbook of Military History 4/10 (2014), s. 80–112.

Maciej Górny
Długie trwanie [Longue durée], w: Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci, Warszawa 2014, s. 92–94.

Stephan Lehnstaedt
Imperiale Ordnungen statt Germanisierung. Die Mittelmächte in Kongresspolen, 1915–1918, w: Osteuropa 64-2/4 (2014), s. 221–232.

La Première Guerre mondiale en Pologne. Simple prodrome à l'indépendance nationale?, w: Histoire@Politique. Politique, culture, société 22 (2014), http://www.histoire-politique.fr/index.php?numero=22 &rub=dossier&item=209

Fluctuating between 'Utilisation' and Exploitation. Occupied East Central Europe during the First World War, in: Legacies of Violence. Eastern Europe's First World War, red. Jochen Böhler, Włodzimierz Borodziej, Joachim von Puttkamer, [Schriften des Imre Kertész Kollegs Jena 3], München 2014, s. 89–112.

Two Kinds of Occupation? German and Austro-Hungarian Economic Policy in Congress Poland 1915–1918, w: Other Fronts Other Wars? First World War Studies on the Eve of the Centennial, red. Gunda Barth-Scalmani, Joachim Bürgschwentner, Matthias Egger (wyd.), Leiden 2014, s. 197–217.

Besatzungen vergleichen. Methodische Überlegungen zur Okkupation Polens im Ersten und Zweiten Weltkrieg, w: Frontwechsel. Österreich-Ungarns „Großer Krieg" im Vergleich, red. Wolfram Dornik, Julia Walleczek-Fritz, Stefan Wedrac, Wien - Köln - Weimar 2014, s. 283–302.

Occupation during and after the War (East Central Europe), w: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, red. Ute Daniel i in., http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10395

Generalgouvernement Warschau, w: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, red. Ute Daniel i in., http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10047

[Rec.] Besetzt, interniert, deportiert. Der Erste Weltkrieg und die deutsche, jüdische, polnische und ukrainische Zivilbevölkerung im östlichen Europa, red. Alfred Eisfeld, Guido Hausmann, Dietmar Neutatz, Essen 2013, w: Osteuropa 12/2-4 (2014), s. 413 f.

[Rec.] Die Verfolgung und Ermordung der europäischen Juden durch das nationalsozialistische Deutschland 1933–1945. Tom 9: Generalgouvernement August 1941–1945, red. Klaus-Peter Friedrich, München 2014, w: H-Soz-u-Kult, 15.08.2014, http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/rezensionen/2014-3-113

[Rec.] Sara Berger: Experten der Vernichtung. Das T4-Reinhardt-Netzwerk in den Lagern Bełzec, Sobibor und Treblinka, Hamburg 2013, https://www.pol-int.org/de/publikationen/experten-der-vernichtung-das-t4-reinhardt-netzwerk-den#r422

[Rec.] Catherine Epstein: Arthur Greiser and the Occupation of Western Poland, Oxford 2012, https://www.pol-int.org/de/node/760/edit

[Rec.] Jan Grabowski, Hunt for the Jews. Betrayal and Murder in German-Occupied Poland, Bloomington: Indiana UP 2013, w: Francia-Recensio, H 2 (2014), http://www.perspectivia.net/content/publikationen/francia/francia-recensio/2014-2/ZG/grabowski_lehnstaedt

[Rec.] Hannes Leidinger / Verena Moritz / Karin Moser / Wolfram Dornik: Habsburgs schmutziger Krieg. Ermittlungen zur österreichisch-ungarischen Kriegsführung 1914-1918, St. Pölten2014, w: sehepunkte 14 (2014), nr 12, http://www.sehepunkte.de/2014/12/26312.html

Maren Röger
Von Fischotter und seiner Frau: Besatzungsalltag und NS-Rassenpolitik am Beispiel eines deutsch-polnischen Paares im Generalgouvernement, w: Historische Zeitschrift 299/4 (2014), s. 70–98.

The Sexual Policies and Sexual Realities of the German Occupiers in Poland in the Second World War, w: Contemporary European History, 23/1 (2014), s. 1–21.

(Nie)codzienność podczas niemieckiej okupacji w zachodniej i wschodniej Europie: prostytucja, stosunki intymne i ‚dzieci wojny' we Francji, w Belgii i w Polsce [(Nicht-)Alltag während der deutschen Besatzung in West- und Osteuropa: Prostitution, intime Beziehungen und ‚Kriegskinder' in Frankreich, Belgien und Polen], w: Okupowana Europa. Podobieństwa i różnice, red. Waldemar Grabowski, Warszawa 2014, s. 76–95.

Le (non)quotidien pendant l'occupation allemande en Europe occidentale et orientale: la prostitution, les relations intimes et ‚les enfants de la guerre' en France, en Belgique et en Pologne, w: L'Europe occupeé. Similitudes et différences, red. Waldemar Grabowski. Varsovie 2014, s. 79–99 (tłumaczenie).

Verdrängter Besatzungsalltag: Intime Kontakte zwischen Deutschen und Polen 1939-1945 und ihre Nachgeschichte, w: Historie. Jahrbuch des Zentrums für Historische Forschung Berlin der Polnischen Akademie der Wissenschaften, 7 (2013/2014), s. 170–181.

UDZIAŁ W KONFERENCJACH I WYGŁOSZONE REFERATY

Jens Boysen
Referat „The European Union's (Self-)Image as a 'Civilian Power'", konferencja "The Pacification of post-World War II Europe(?). Continuity and breaks in mentalities and policies, 1945-1990", NIH Warszawa, 20–22 luty.

Referat „Das Jahr 1989 in der deutschen kollektiven Erinnerung" (po polsku) w ramach panelu „Rok 1989 w historiografii środkowoeuropejskiej i pamięci zbiorowej", konferencja „1989 – zwycięstwo kompromisu", Dom Spotkań z Historią, Warszawa, 7 czerwca.

Referat „'Brothers-in-arms': The Warsaw Pact military establishments as transnational elite" im Panel „The "Eastern Bloc" as a transnational space: contacts, encounters and circulations: Between national identities and "proletarian internationalism", ENIUGH Fourth European Congress on World and Global History, Paryż, 4–7 września.

Referat „Integration through Militarism in the Warsaw Pact: The East German and Polish Military Establishments between National Specificity and Transnational Cohesion", konferencja "New Perspectives in the Transnational History of Communism in East Central Europe", Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 15–17 października.

Maciej Górny
Referat „Der ‚deutsche Weg' der polnischen Wissenschaften vom Menschen", III. Tagung Deutsche Polenforschung. Wissen, Verstehen, Übersetzen: Nachbarn im Dialog, Justus-Liebig-Universität Gießen, 20–22 marca.

Referat, „Geschichtskulturen im 20. Jahrhundert in Ostmittel- und Südosteuropa", kolokwium NIH w Warszawie, 11 czerwca.

Stephan Lehnstaedt
Moderacja sekcji „Wirtschaftskrisen im Vergleich im 19. und 20. Jahrhundert", konferencja „Wirtschaftskrisen als strukturelle Umbrüche", NIH Warszawa, 24 stycznia.

Referat „Partner und Freunde? Symbolpolitik der Mittelmächte im Königreich Polen", Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Osteuropakunde, Münster, 4/5 maja.

Referat „Kriegsverwüstungen und die Notwendigkeit der ‚Nutzbarmachung' im besetzten Polen 1914/15", konferencja „Kriegsbeginn in Norddeutschland. Zur Herausbildung einer ‚Kriegskultur' 1914/15 in transnationaler Perspektive", Historische Kommission für Niedersachsen und Bremen / Universität Göttingen / Universität Hannover, Wilhelmshaven, 8–10 maja.

Prezentacja książki „Die Berichte der Einsatzgruppen aus Polen 1939", Topographie des Terrors, Berlin (współpraca: Jochen Böhler i Jürgen Matthäus), 3 czerwca.

Referat „'Remembering' World War II in Warsaw: German Occupiers in the Face of Legal Persecution after 1945" w sekcji „'The Polish 20th Century: Issues of Historical Memory"; moderacja sekcji „The Great War", 5th World Congress, Polish Institute of Arts and Sciences of America, Warszawa, 20–23 czerwca.

Referat „Colonial discourse? The anti-semitism of Austrian and German occupiers Poland 1915-18", konferencja „Imperia, narody i społeczeństwa Europy Wschodniej I Środkowej na progu I wojny światowej (społeczne wyobrażenia Europy, wolności, przyszłości i wspólnot narodowych w roku 1914)", IH PAN, Warszawa, 24/25 czerwca.

Referat „Alltägliche Gewalt in Warschau, 1939-1944", vor einer Studiengruppe der Konrad-Adenauer-Stiftung, NIH Warszawa, 1 sierpnia.

Wywiad radiowy dla audycji WDR „Zeitzeichen" zum 1.9.1939 (zapis z 3 lipca), 1 września.

Referat wprowadzający „Die Geburt Osteuropas aus dem Ersten Weltkrieg 1914–1922", Sommerakademie der Studienstiftung des Deutschen Volkes, Kraków, 1 września.

Gospodarz „Eastern Europe" w Weber-World-Café, Fundacja Maxa Webera / DHM, na temat „World War I", Berlin, 16 września.

Udział w konferencji z referatem „Looking unto Jews. German and Austro-Hungarian perspectives in the Kingdom of Poland", konferencja „Inside World War One? Ego Documents and the Experience of War", DHI London / University of York, 23–25 października.

Referat „Occupation and economic management in two World Wars. The example of Poland", European Humanities University, Wilno, 29 października.

Organizacja warsztatów „Radikalisierung und Antisemitismus im Ersten Weltkrieg", we współpracy z Centrum Badań nad Zagładą Żydów na Uniwersytecie Technicznym w Berlinie (Ulrich Wywra), z prezentacją projektu pracy habilitacyjnej, 6/7 listopada.

Referat „Neue Minderheiten für das Imperium? Die Mittelmächte und die Ethnien im Königreich Polen", konferencja „Der Erste Weltkrieg an der Grenze", Freie Universität Bozen / Arbeitskreis Historische Friedensforschung, 14/15 listopada.

Referat „Imperialismus in zwei Weltkriegen. Deutsche Herrschaft in Polen unter Kaiserreich und Nationalsozialismus", Oberseminar Prof. Dirk Schumann, Universität Göttingen, 27 listopada.

Moderacja dyskusji panelowej „Expansion im Osten? Kriegsziele und Kriegsplanungen im Ersten Weltkrieg", NIH Warszawa, razem z pozostałymi uczestnikami: Christopher Clark, Gunda Barth-Scalmani, Włodzimierz Borodziej, Nikolaus Katzer (we współpracy z Ambasadą Republiki Federalnej w Warszawie), 3 grudnia.

Maren Röger
Referat „German Prostitution Policies in both World Wars", Workshop „Femmes à Boches. Rencontres intimes entre occupants et occupés", Louvain-la-Neuve, 19 marca.

Referat „Regulation of Prostitution: Poland 1914-1945", Panel „Health, Ethnicity and Gender in Twentieth Century Eastern Europe", konferencja „European Social Science History", Wiedeń, 23–26 kwietnia.

Referat „War Children in the Post-war: An Introduction", panel „War Children in the War and the Post-war"(panel organizowany we współpracy z Machteld Venken), konferencja „European Social Science History", Wiedeń, 23–26 kwietnia.

Referat „Besatzungskinder in Polen", panel „Kinder des Krieges als Mittler zwischen Verlierern und Gewinnern in europäischen Nachkriegsgesellschaften", zjazd historyków, Göttingen, 24–26 września.

Michael Zok
Referat „Sexualitätsdiskurse und -politiken beiderseits des ‚Eisernen Vorhangs' 1945–1975 anhand der Fallbeispiele Polen, Tschechoslowakei, Irland und Großbritannien", Universität Siegen, 16 lipca.

5. Regionalizm i powstawanie regionów

PUBLIKACJE ZWIĄZANE Z PROJEKTEM

Maciej Górny
War between Allies: Polish and Ukrainian Intellectuals 1914–1923, w: Other Fronts, Other Wars? First World War Studies on the Eve of the Centennial, red. Joachim Bürgschwentner, Matthias Egger, Gunda Barth-Scalmani, Leiden 2014 s. 415–435.

Miloš Řezník
Migration und Grenzraum im historischen Wandel. Böhmen, Sachsen, mitteleuropäischer Kontext, red. Martin Munke, Miloš Řezník und Katja Rosenbaum [Studien zur Europäischen Regionalgeschichte, t. 3], Leipzig – Berlin 2014; hier auch die einleitende Studie „Vergangenheit, Tourismus, Markt und Unterhaltung in der Spätmoderne. Einleitende Betrachtungen", s. 7–14.

Philipp Dulichius - Musik, Kultur und Lebenswelten zwischen Sachsen und Pommern, red. Miloš Řezník [ortus studien, t. 14], Beeskow – Berlin 2014.

Touristische Vermarktung der Geschichte, red. Miloš Řezník und Katja Rosenbaum [Studien zur Europäischen Regionalgeschichte, t. 4], Leipzig – Berlin 2014.

Erinnerungsorte im regionalen Kontext: Überlegungen und Thesen zu Regionalität und Identität, w: Erinnerungsorte: Chancen, Grenzen und Perspektiven eines Erfolgskonzeptes in den Kulturwissenschaften, red. Stefan Berger i Joanna Seiffert, Essen 2014, s. 143–161.

UDZIAŁ W KONFERENCJACH I WYGŁOSZONE REFERATY

Maciej Górny
Referat „Ein Krieg ohne Ende. Instrumentalisierungen der Wissenschaft in Ostmitteleuropa seit 1914", Europäisches Geschichtsforum 1914-2014: Geschichte im Dienst von Krieg und Propaganda, Böll Stiftung, Berlin, 13–14 grudnia 2014.

Miloš Řezník
Dyskusja panelowa „Konteksty historyczno-kulturowe", II Forum Otwartego Regionalizmu, Borussia Olsztyn / Centrum Dialogu Międzykulturowego „Dom Mendelsohna", Olsztyn, 18 lipca.

Referat „Erinnerung und Identität der Spätmoderne im regionalen Kontext – Versuch einer mitteleuropäischen Perspektive", XIII Konferencja Kaszubsko-Pomorska „Kulturelle Kontexte der Erinnerung der Pomeraner", Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Słupsk, 24 listopada.

Moderacja sekcji „Literarische und sprachliche Bilder der pommerschen Erinnerung", XIII Konferencja Kaszubsko-Pomorska „Kulturelle Kontexte der Erinnerung der Pomeraner", Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Słupsk, 24 listopada.

DOROBEK NAUKOWY POZA ZDEFINIOWANYMI PROJEKTAMI CZĄSTKOWYMI

Dariusz Adamczyk
Vom „Schwarzen Tod" bis zur „Eurokrise". Konferenz über Wirtschaftskrisen als strukturelle Umbrüche in der europäischen Geschichte, w: Weltweit vor Ort. Das Magazin der Max Weber Stiftung 1/2014, s. 16–19.

[Rec.] Landscapes and Societies in Medieval Europe East of the Elbe. Interactions between Environmental Settings and Culural Transformations, red. Sunhild Kleingärtner, Timothy P. Newfield, Sébastien Rossignol, Turnhout 2013, w: sehepunkte 14/2014, nr 3 [15.03.2014], http://www.sehepunkte.de/2014/03/24053.html

Konferencja (koncepcja i organizacja we współpracy ze Stephanem Lehnstaedtem) „Wirtschaftskrisen als strukturelle Umbrüche. Ursachen und Folgen vom Mittelalter bis zur Gegenwart", NIH Warszawa, 22–24 stycznia.

Referat „Die politischen und ökonomischen Kulturen Polens in historischer Perspektive", Szkoła Letnia Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, 2 września.

Jens Boysen
Polish-German Border Conflict, w: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, red. Ute Daniel i. in., http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10336

War Aims and War Aims Discussions (East Central Europe), w: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, red. Ute Daniel i. in., http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10275

Referat „From imperial periphery to national actorness: the internationalisation of the Irish and Polish causes during the First World War", konferencja „Ireland and the First World War: 'in defence of right, of freedom, and of religion'?", University College Cork, 24-25 stycznia.

Referat „Vom imperialen Hinterland zur Arena des ‚Volkstumskampfes': Der preußische Osten bis zum Zerfall im Bürgerkrieg 1918/20", DGO-Jahrestagung 2014 „Der Erste Weltkrieg im Osten Europas", Münster, 3-4 kwietnia.

Referat „Militärische Aspekte des Warschauer Aufstands von 1944", vor einer Studiengruppe der Konrad-Adenauer-Stiftung, NIH Warszawa, 1 sierpnia.

Referat „Polacy w armii niemieckiej w czasie pierwszej wojny światowej" [Polen in der deutschen Armee zur Zeit des Ersten Weltkrieges], panel „Jak Polacy przeżywali wojny światowe w XX wieku?" [„Wie überlebten Polen die Weltkriege im 20. Jahrhundert?"], XIX Powszechny Zjazd Historyków Polskich, Szczecin, 17–21 września.

Referat „Ein ‚fremder' Krieg als nationales Schicksal. Betrachtungen zur Erinnerung an den Ersten Weltkrieg im heutigen Polen", konferencja „Erster

Weltkrieg – eine europäische Erfahrung", Evangelische Akademie Tutzing, 5–7 grudnia.

Moderacja „National Day" niemieckich i austriackich studentów College of Europem, Warszawa-Natolin, 11 marca.

Moderacja II warsztatów „‚Veränderte Bedingungen und Beziehungen'. Familienfotos als Quelle zur ostmitteleuropäischen Geschichte 1944–1960"; NIH Warszawa, 30 października.

Maciej Górny
(we współpracy z Włodzimierzem Borodziejem) Nasza wojna [Unser Krieg], t. I: Imperia, 1912-1916, Warszawa 2014.

Wielka Wojna profesorów. Nauki o człowieku 1912-1923 [Der große Krieg der Professoren. Die Wissenschaften vom Menschen 1912-1923], Warszawa 2014.

Deutsch-polnische Erinnerungsorte, t. 2: Geteilt/Gemeinsam, red. Hans Henning Hahn, Robert Traba, współpraca Maciej Górny i Kornelia Kończal, Paderborn 2014 [w tym artykuły »Eurinnerung« (Europa); (we współpracy z Jerzym W. Borejszą i Wolfgangiem Wippermannem) Karl Marx. Der sozialistische Messias?; (we współpracy z Kornelią Kończal) Rosa Luxemburg. Alle Namen der Rose].

(we współpracy z Włodzimierzem Borodziejem) „In der Feuerlinie sind alle gleichberechtigt". Zur Loyalität der Nationen, w: Osteuropa 64 (2014), 2-4, s. 91–108.

War on Paper? Physical Anthropology in the Service of States and Nations, w: Legacies of Violence: Eastern Europe's First World War, red. Jochen Böhler, Włodzimierz Borodziej, Joachim von Puttkamer, München 2014, s. 131–167.

Dyskusja panelowa „1914-2014 Hundert europäische Jahre. Tag der Erinnerung und des Ausblicks, eine Diskussionsrunde im Schloss Bellevue", Berlin, 27 czerwca.

Referat „Racial Anthropology on the Eastern Front 1912 to mid-1920s., National Races: Anthropology, classification and politics in the nineteenth and twentieth centuries", Cork University, Cork, 28–29 lipca.

Dyskusja panelowa „Europa 1914-2014.", Sektion des Historikertages, Göttingen, 24 września.

Alexandra Kmak-Pamirska
Wykład „Zderzenie obrazów – analiza porównawcza jednostronnych kreacji obrazu biskupa Carla Marii Spletta w polskiej pamięci przed i po transformacji politycznej" [„Kollision der Bilder – vergleichende Analyse einseitiger Kreationen des Bildes des Bischofs Carl Maria Splett im polnischen Gedächtnis vor und nach der politischen Transformation"], II Ogólnopolska Konferencja Naukowa: „Historia - Pamięć – Tożsamość. Pamięć człowieka. Pamięć miejsca. Miejsca pamięci", Instytut Historii Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków, 10–11 grudnia 2014.

Ruth Leiserowitz
„Niemcy: Wojna w cieniu wojny. Ponieważ Niemcy nie mogą się zdecydować, co chcą upamiętniać, nie znajdują ku temu odpowiednich form" [„Deutschland: Krieg im Schatten des Krieges. Weil Deutschland sich nicht entscheiden kann, was es erinnern will, findet es dafür keine angemessene Form"], w: Polityka, Pomocnik Historyczny 15 kwietnia 2014.

„Reverberations of Kristallnacht in the East Prussian Province Towns" (Отголоски «Хрустальной ночи» в провинциальных городах Восточной Пруссии)', in: И. Альтман, Ю. Царуски and К. Феферман (eds), В отблеске „Хрустальной ночи": еврейская община Кенингсберга, преследование и спасение евреев Европы: материалы 8-й Международной конференции „Уроки Холокоста и современная Россия", Москва, Калининград:, 2014, с. 104–113.

„Śląsk w polskich wspomnieniach i powieściach o wojnach napoleońskich" [„Schlesien in polnischen Erinnerungen und Erzählungen über die Napoleonischen Kriege"], w: Śląsk w dobie kampanii napoleońskich. Studia, red. Dariusz Nawrot, Katowice 2014, s.??.

[Rec.] Mędykowski, Witold: W cieniu gigantów. Pogromy Żydów w 1941 roku w byłej sowieckiej strefie okupacyjnej. Kontekst historyczny, społeczny i kulturowy [Im Schatten von Giganten. Judenpogrome im Jahr 1941 in der ehemaligen sowjetischen Besatzungszone. Historischer, gesellschaftlicher und kultureller Kontext], ZfO 63/3 (2014), s. 476– 477.

Koncepcja, wstęp, moderacja „10 Debata Lelewelowska: Rozwój badań nad Zagładą po „odejściu" ocalałych i świadków" (Barbara Kirshenblatt-Gimblett, Edyta Gawron i Ingo Loose), NIH Warszawa, 27 lutego.

Moderacja panelu „Remembering and Commemorating the Lithuanian Holocaust", Conference on Baltic and Scandinavian Studies, Yale, 13–15 marca.

Referat „Jewish Encounters on the Eastern Front (1915-1918): Sources from Ober-Ost", Conference on Baltic and Scandinavian Studies, Yale, 13–15 marca.

Koncepcja, wstęp i moderacja warsztatów „Veränderte Bedingungen und Beziehungen. Familienfotos als Quelle zur ostmitteleuropäischen Geschichte 1944-1960, część 1", NIH Warszawa, 27–28 marca.

Podsumowanie panelu „Population Displacement in the 20th century Lithuania: Civilian Experiences and their Legacies", BASEES Annual Conference, Cambridge, 5–7 kwietnia.

Prezentacja książki i dyskusja panelowa „Totengedächtnisse in Polen und Deutschland im 20. Jahrhundert", (Peter Reichel, Robert Traba), we współpracy z Instytutem Goethego w Warszawie, NIH Warszawa, 9 kwietnia.

Dyskusja panelowa „100 Jahre Erster Weltkrieg – Lehren und Herausforderungen für Frieden und Stabilität in Europa", SPD, Berlin, 14 kwietnia.

Prezentacja książki i dyskusja panelowa „Die Judenverfolgung im deutsch besetzten Polen als neunter Band der Edition ‚Verfolgung und Ermordung der europäischen Juden durch das nationalsozialistische Deutschland' (VEJ), Generalgouvernement August 1941–1945", (Horst Möller, Adam Rotfeld i Ingo Loose), NIH Warszawa, 15 maja.

Referat „Geschichte(n) aus dem Familienalbum. Die Nachkriegszeit im Memelland 1944–1960", Jahrestagung der Baltischen Historischen Kommission, Göttingen, 14–15 czerwca.

Referat „The Border as a Modernization Factor: Jews at the Crossroads of Tradition and Modernity", Internationales Graduiertenkolleg „Baltic Borderlands", Greifswald, 17 czerwca.

Referat „100 Jahre Erster Weltkrieg", Uckermärkischer Geschichtsverein, Prenzlau, 2 lipca.

Referat „Synagoga w krajobrazie Prus Wschodnich. Próba inwentaryzacji" [„Die Synagoge in der Landschaft Ostpreußens. Versuch einer Bestandsaufnahme"], VIII Dni Kultury Żydowskiej, Borussia, Olsztyn, 24 września.

Referat „Der Denkmalkonservator Richard Dethlefsen", konferencja „Das ostpreußische Kulturerbe und die Tätigkeit von Richard Jepsen Dethlefsen (1864–1944)", seminarium Uniwersyeteu w Kłajpedzie, Nida, 15 października.

Koncepcja, wstęp i moderacja warsztatów „Veränderte Bedingungen und Beziehungen. Familienfotos als Quelle zur ostmitteleuropäischen Geschichte 1944-1960", część 2, NIH Warszawa, 30 października.

Prezentacja internetowej encyklopedii I Wojny Światowej 1914-1918-online.net, 23. Targi Książki Historycznej, Warszawa, 29 listopada.

Prezentacja książki i dyskusja panelowa „Christian Westerhoff ‚Praca przymusowa w czasie I wojny światowej. Niemiecka polityka sterowania siłą roboczą w okupowanym Królestwie Kongresowym i na Litwie w latach 1914–1918' [polskie tłumaczenie „Zwangsarbeit im Ersten Weltkrieg. Deutsche Arbeitskräftepolitik im besetzten Polen und Litauen 1914-1918, Paderborn, 2012"]", 23. Targi Książki Historycznej, Warszawa, 29 listopada.

Anna Novikov
"'Quieta non Movere?' The Case of Silesian B'nai B'rith", w: Acta Poloniae Historica 109 (2014) , s. 139–155.

[Rec.] Ruth Leiserowitz, Sabbatleuchter und Kriegerverein: Juden in der ostpreußisch-litauischen Grenzregion, 1812–1942, Osnabrück 2010, w: Zion (Journal of the Israeli Historical Society) 1(2014) (Hebrew), s. 113-117.

Referat "'The Hidden Language of the Soul'. Multiple Identity in Poland in the Mirror of ATS/Tribal Fusion Dance", Hybrid Identity in East-Central Europe, 20th Century and Beyond Workshop, University of Oxford, UP Kraków, 14 września.

Maren Röger
Ereignis- und Erinnerungsgeschichte von „Flucht und Vertreibung". Ein Literaturbericht, w: Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, 62/1 (2014), s. 49–64.

„Ihre Mütter, ihre Väter". Polska reakcja na serial programu ZDF „Unsere Mütter, unsere Väter" – temat kluczowy, w: Zeitgeschichte-online, lipiec 2014, http://www.zeitgeschichte-online.de/thema/ihre-muetter-ihre-vaeter

(Red.): Polska reakcja na „Unsere Mütter, unsere Väter". Z wykorzystaniem tekstów T. Szaroty, M. Urynowicza, P. Brudka i. K. Chimiak, w: Zeitgeschichte-online, lipiec 2014, http://www.zeitgeschichte-online.de/thema/polnische-reaktionen-auf-unsere-muetter-unsere-vaeter

Referat „Audiovisuelle Geschichtsbilder der Vertreibung im Vergleich: (West-) Deutschland und Polen seit 1945", konferencja „Transnationale Repräsentationen von Flucht und Vertreibung der Deutschen nach dem Zweiten Weltkrieg (Deutschland – Polen – Tschechien – Slowakei)", Lille, 20–22 marca.

Miloš Řezník
Formierung der Galizien-Stereotype und die Adelskritik in der Habsburgermonarchie. Zur Rolle der Reiseberichte und „Briefe" aus dem späten 18. Jahrhundert, w: Selbstzeugnisse im polnischen und deutschen Schrifttum im Spätmittelalter und in der Frühen Neuzeit (15.-18. Jahrhundert), red. Renata Skowrońska et al., Toruń 2014, s. 305–348.

August der Starke. Guter Mäzen und schlechter König?, w: Hans Henning Hahn, Robert Traba et al. (red.), Deutsch-Polnische Erinnerungsorte. t. 2, Geteilt/Gemeinsam, red. Hans Henning Hahn, Robert Traba et al., Paderborn 2014, s. 273–293.

Habsburgische Sozialisierung und polnischer Patriotismus – Fürst Józef Poniatowski als „Österreicher"?, w: Die Völkerschlacht bei Leipzig, red. Heeresgeschichtlichem Museum Wien, Wiedeń 2014, s. 69–101.

[Rec.] Die Teilungen Polen-Litauens. Inklusion und Exklusionsmechanismen – Traditionsbildung – Vergleichsebenen, red. Hans-Jürgen Bömelburg, Andreas Gestrich, Helga Schnabel-Schüle, Osnabrück 2013, w: Zapiski Historyczne 79 (2014), s. 309–313.

[Rec.] Tatjana Tönsmeyer, Adelige Moderne. Großgrundbesitz und ländliche Gesellschaft in England und Böhmen 1848-1918, w: Český časopis historický 112 (2014), s. 131–135.

[Nekrolog] Jacek Staszewski (3. 9. 1933 – 26. 8. 2013), w: Český časopis historický 112 (2014), s. 350–355.

Referat „Nationsbildung durch gescheiterte Aufstände? Überlegungen zu den Grundfragen der polnischen Geschichte des 19. Jahrhunderts", konferencja „Polnischer Januaraufstand von 1863. Verflechtungs- und Wahrnehmungsgeschichte", Carl-von-Ossietzky-Universität Oldenburg, 31 marca – 3 kwietnia.

Dyskusja panelowa „Bić się albo nie bić się? Strategienfragen nationaler Bewegungen zwischen Unabhängigkeitsanspruch und Modernisierungsherausforderung", we współpracy Hansem Henningiem Hahnem, Zdzisławem Krasnodębskim, Michaelem G. Müller i Robertem Trabą, konferencja „Polnischer Januaraufstand von 1863. Verflechtungs- und Wahrnehmungsgeschichte", Carl-von-Ossietzky-Universität Oldenburg, 31 marca – 3 kwietnia.

Moderacja sekcji „Europäische Nationen und der Januaraufstand", konferencja „Polnischer Januaraufstand von 1863. Verflechtungs- und Wahrnehmungsgeschichte", Carl-von-Ossietzky-Universität Oldenburg, 31 marca – 3 kwietnia.

Prezentacja NIH w Warszawie oraz udział w dyskusji panelowej "Europejska przestrzeń naukowa?" [„Europäischer Wissenschaftsraum"], sympozjum "Rola i miejsce instytutów humanistycznych w systemie nauki polskiej i europejskiej" [„Die Rolle und der Ort der humanistischen Institute im polnischen und europäischen Wissenschaftssystem"], Instytut Śląski w Opolu, 17 czerwca.

Referat „Die Konsequenzen des Wiener Kongresses für die österreichische Politik in Galizien", sympozjum „Die polnische Frage am Wiener Kongress", Polska Akademia Nauk – Stacja Naukowa w Wiedniu, 14 października.

Referat „Die Juli-Krise und Europas Weg in den Ersten Weltkrieg", kolokwium „Der Erste Weltkrieg und seine Spuren in Pritzwalk und Umgebung", Stadtmuseum Pritzwalk, 8 listopada.

Referat „Wácslaw Wladiwoj Tomek als Rechtshistoriker", konferencja „Formierung der Nationalen Rechtsgeschichte als wissenschaftliche Disziplin in Mitteleuropa", Wydział Prawa na Uniwersytecie Karola w Pradze – Instytut Masaryka Akademii Nauk Republiki Czeskiej w Pradze – Archiwum Pragi, 4 listopada.

Referat „Historisches Gedächtnis, Dialog und Tabu in den deutsch-tschechischen Beziehungen", Coroczna Konferencja 2014 Niemiecko-Czeskiego Forum Dyskusyjnego „Deutsch-Tschechische Nachbarschaft: Erinnerung für die Zukunft", Litoměřice, 22 listopada.

Wykład wprowadzający do dyskusji panelowej „Erinnerungskultur für die Zukunft", coroczna konferencja 2014 Niemiecko-Czeskiego Forum Dyskusyjnego „Deutsch-Tschechische Nachbarschaft: Erinnerung für die Zukunft", Litoměřice, 22 listopada.

Michael Zok
[Rec.] Jerzy Kochanowski: Jenseits der Planwirtschaft. Der Schwarzmarkt in Polen 1944–1989, Göttingen 2013, https://www.pol-int.org/pl/node/184

B. Transfer naukowy

Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie również w 2014 roku z powodzeniem starał się wspierać międzynarodowy dyskurs, współpracę i transfer naukowy w dziedzinie nauk historycznych. Ze zrozumiełych względów pierwszoplanowe znaczenie miały w tej dziedzinie kontakty historyków polskich i niemieckich. Niemniej w misję pośredniczenia włączone zostały również sąsiednie nauki historyczne z Europy Środkowowschodniej i Zachodniej. W tym znaczeniu Instytut działał jako forum międzynarodowego dialogu nauk historycznych, organizował imprezy naukowe, publikował prace naukowe i przyznawał stypendia.

1. Imprezy naukowe

Wykłady wtorkowe

Wykłady wtorkowe NIH skierowane są przede wszystkim do polskiego środowiska historycznego, ale są też dostępne dla szerszej publiczności. Stanowią forum, na ktorym prezentuje się i dyskutuje ważne koncepcje badawcze, projekty i inne osiągnięcia nauk historycznych obszaru niemieckojęzycznego. W tym celu, przeważnie osiem razy w roku, zaproszani są (na ogół) niemieckojęzyczni historycy w celu wygłoszenia wykładu, który, podobnie jak i następująca po nim dyskusja tłumaczone są symultanicznie, co umożliwia bezpośrednią komunikację z członkami polskiego środowiska historycznego.

Wykłady wygłoszone w 2014 roku poświecone były prezentowaniu nowych rezultatów badawczych w dziedzinie nauk historycznych w Niemczech. W uzupełnieniu cyklu wykładów na temat „Imperia" z jesieni 2013 roku w lutym 2014 roku Sebastian Conrad (Berlin) wygłosił wykład nt. kolonializmu widzianego z globalno-historycznej perspektywy. Pod koniem marca Anette Vowinckel (Poczdam) mówiła o mediach i instytucjach zwizualizownej pamięci. Helen Watanabe-O'Kelly (Oxford) analizowała na przykładzie sasko-polskiej księżniczki i późniejszej sycylijskiej i hiszpańskiej królowej Marii Amalii rolę małżonek rządzących książąt, jako nosicielek transferu kulturowego w XVIII wieku. Wykład miał miejsce w ramach prowadzonego przez nią projektu HERA „Marrying Cultures", w którym jako partner uczestniczy także NIH w Warszawie.

W jesiennym cyklu wykład wygłosił Jürgen Osterhammel (Konstancja) nt. globalno-historycznej perspektywy dziajów XIX wieku. Jako że wykład ten, wygłoszony 30 września 2014 roku, powiązany był z prezentacją polskiego tłumaczenia jego wydanej przez Wydawnictwo Poznańskie książki „Historia XIX wieku. Przeobrażenie świata" („Die Verwandlung der Welt. Eine Geschichte des 19. Jahrhunderts"), nazajutrz po wykładzie w NIH miała miejsce podobna prezentacja w siedzibie Biblioteki Kórnickiej w Poznaniu. Pod koniec października wykład wygłosił Rudolf Boch (Chemnitz), który w szerokim międzynarodowym ujęciu porównawczym przedstawił wyniki niemiecko-rosyjskiego projektu badawczego analizującego górnictwo uranowe w Rudawaach (Erzgebirge) po II wojnie światowej. W listopadzie Stefan Berger (Bochum) odniósł się do przydatności koncepcji pamięci w obliczu wielkiej popularności tematu pamięci w nauce historycznej w ostatnich dwóch dziesięcioleciach. W grudniu zaś Sönke Neitzel (Londyn) zajęła się rolą misji „out of area", począwszy od lat 90. XX w., i ich wpływem na własne postrzeganie i samoświadomość Bundeswehry, przedstawiając przy tym komparystyczną perspektywę, szczególnie w odniesieniu do Wielkiej Brytanii.

Debaty Lelewelowskie

Koncepcja forum dyskusyjnego, nazwane imieniem Joachima Lelewela, „ojca" polskiej nauki historycznej, historyka dziejów Polski i powszechnych oraz polityka, została w szóstym roku swego istnienia lekko zmodyfikowana. Służy ono nadal dyskutowaniu aktualnych zagadnień historii Polski w jej europejskim kontekście, przy czym wyrażane poglądy niekoniecznie muszą być kontrowersyjne. Debaty Lelewelowskie mają gromadzić każdorazowo uznanych przedstawicieli polskich, wschodnio- i zachodnioeuropejskich nauk historycznych, w celu przeprowadzenia multiperspektywicznej dyskusji, w której aktywny udział bierze również publiczność. Zamierzeniem przedsięwzięcia jest ponadto nie tylko zderzenie ze sobą kontrowersyjnych, wykluczających się często tez i opinii, ale także doprowadzenie do intensywnej wymiany poglądów różnorodnych środowisk naukowych. Dzięki temu omawiana kwestia może zostać pogłębiona, a także zaproponowane zostają możliwości rożnorakiego podejścia metodycznego do danego problemu.

Rozwój badań nad Zagładą po „odejściu" ocalałych i świadków

Na 10. Debacie Lelewelowskiej na temat „Rozwój badań nad Zagładą po „odejściu" ocalałych i świadków", prowadzoną przez Ruth Leiserowitz (NIH w Warszawie), spotkali się 27 lutego Barbara Kirshenblatt-Gimblett (Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie), Edyta Gawron (Zakład Historii Żydów na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie) i Ingo Loose (Instytut Historii Współczesnej Monachium-Berlin). W centrum zainteresowania znajdowała się teza, że przed badaniami nad Shoah otwierają się obecnie nowe drogi, gdyż ten zasób źródeł uchodzić będzie w najbliższej przyszłości za zamknięty. Nadszedł czas, by na nowo zbadać konteksty i przeanalizować zgromadzone w różnych okresach i okolicznościach relacje oraz zeznania naocznych świadków. Kirshenblatt-Gimblett przedstawiła rolę powiązanych z czasem i przestrzenią relacji świadków w Galerii Holokaustu Muzeum Żydów Polskich. Gawron wskazała w swoim zagajeniu, że nie tylko śmierć świadków czasu zmienia badania, ale również rozpadanie się miejsc zagłady przynosi nowe wyzwania. Loose podkreślił, że zajmowanie się wszystkimi dyskursami nie oznacza, że wiemy już wszystko o Holokauście. Dyskutowano, w jaki sposób można na trwałe zapisać Holokaust w kulturowej pamięci. Historycy, muzealnicy stoją w tej dziedzinie przed nowymi, nie sprecyzowanymi jeszcze jasno wyzwaniami.

Barbara Kirshenblatt-Gimblett, Ingo Loose, Edyta Gawron

Konferencje i warszaty

Od rozpadających się państw do „eurokryzysu". Konferencja o kryzysach gospodarczych jako strukturalnych przełomach w dziejach Europy

Od 22 do 24 stycznia 2014 roku Dariusz Adamczyk i Stephan Lehnstaedt zaprosili historyczki i historyków z Niemiec i Polski, ale także z Austrii, Cypru i Wielkiej Brytanii do przedyskutowania politycznych, społecznych, demograficznych i ekologicznych następstw kryzysów gospodarczych. Konferencja, obejmująca chronologicznie okres od średniowiecza do współczesności, podjęła tym samym aktualny temat, przy czym takie obejmujące wiele epok podejście do tematu okazało się intelektualnie wzbogacające. W ten sposób udało się poruszyć zarówno temat rozpadających się wczesnośredniowiecznych państw i skutków epidemii dżumy w XIV wieku, jak i załamanie się monopolistycznego socjalizmu oraz zawirowania na rynkach finansowych, począwszy od 2008 roku. Wykłady wygłoszone na konferencji pokazały jasno, że pojęcie „kryzysu" funkcjonuje niezależnie od kontekstu i bynajmniej nie jest tożsame z przełomami strukturalnymi.

The Pacification(?) of Post-World War II Europe. Continuity and Breaks in Mentalities and Politics, 1945-1990

Od 20 do 22 lutego 2014 roku odbywała się w NIH w Warszawie międzynarodowa konferencja na temat istoty i skutków „upokojowienia" Europy po II wojnie światowej. Dyskutowano na temat najróżniejszych aspektów tego złożonego procesu. I choć „pokojowy projekt" integracji europejskiej rzeczywiście doporowdził do pokoju między państwami członkowskimi UE, to historyczny proces przejścia od wojny do pokoju po 1945 roku nie był ani prostoliniowy, ani też nie przebiagał on we wszystkich krajach tak samo i w takim samym zakresie. Założenie, że doświadczenie II wojny światowej i Holokaustu doprowadziło do zmany pradygmatu polityki w kierunku „cywilnego" nastawienia nie jest wprawdzie mylne, ale musi zostać zróżnicowane. Strukturalne bowiem i strategiczne motywy prowadzenia pokojowej polityki na Zachodzie i Wschodzie były przez długi czas ważniejsze niż motywy normatywne. Obawa przed „śmiercią atomową" odgrywała w tym wypadku taką samą rolę jak dążenia do społecznej stabilizacji.

Współudział NHI w Warszawie w „National Day" niemieckich i austriackich studentów Kolegium Europejskiego w Warszawie-Natolinie

Dnia 11 marca 2014 roku niemieccy i austriaccy studenci istniejącego od 1992 roku Kolegium Europejskiego w Warszawie-Natolinie urządzili, zgodnie z tamtejszą tradycją, „German-speaking National Day", tym razem jako wspólną imprezę obu niemieckojęzycznych krajów. Oprócz wy-

kładów, występów muzycznych, projekcji filmów i serwowania tradycyjnych potraw oraz napojów, zorganizowali także dyskusję na podium. Jako wykładowcy i dyskutanci zaproszeni zostali ministrowie pełnomocni w ambasadach Austrii i Niemiec w Warszawie, pani mgr. Stella Avallone i pan Joachim Bleicker, aby przedstawili z własnej perspektywy procesy, które doprowadziły do epokowej zmiany w 1989 roku. Dyskusję prowadził Jens Boysen z NHI w Warszawie, który także jest absolwentem Kolegium Europejskiego. Dyskusja ukazała słuchaczom-studentom ważne historyczne informacje w powiązniu z osobistymi wspomnieniami obojga mówców.

Walka o lojalności Polaków w czasie I wojny światowej

Bogadan Nowakowski, Polen 1915

Od kilku lat I Wojna Światowa jest jednym z priorytetów w badaniach NHI w Warszawie. Najważniejsze wyniki badań zostały przedstawione w dniach 3 – 4 kwietnia na dorocznej konferencji Niemieckiego Towarzystwa Wiedzy o Europie Wschodniej (DGO) w Monastyrze. NIH uczestniczył w niej organizując dyskusję panelową pod tytułem „Walka o lojalności Polaków". Jens Boysen i Stephan Lehnstaedt omówili politykę narodowościową państw centralnych w Polsce, Piotr Szlanta natomiast, były kolega z Instytutu, obecnie znowu na Uniwersytecie Warszawskim, zastanawiał się nad polskimi doświadczeniami okupacyjnymi. Edurad Mühle, były dyrektor NIH, był moderatorem tej ożywionej dyskusji toczonej przed znamienitą i fachową publicznością.

Controversies, Conversion and Dialogue - Jews and Christians in Time and Place. Conference in Honour of Elchanan Reiner

Elchanan Reiner w rozmowie z Hanną Zaremską

Impreza naukowa zorganizowana z okazji przejścia na emeryturę profesora Elchanana Reinera (Uniwersytet w Tel Awiwie/Instytut Shalom Hartman w Jerozolimie), Uniwersytet Hebrajski (Jerozolima) wspólnie z Instytutem Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i we współpracy z Niemieckim Instytutem Historycznym w Warszawie odbyła się w dniach 22 – 23 czerwca w Krakowie. Znamienici towarzysze drogi i uczniowie znanego specjalisty w dziedzinie historii kultury Żydów aszkenazyjskich w Europie Środkowowschodniej w XVI i XVII wieku, debatowali na temat miejscowej koncepcji tradycji żydowskiej, żydowskiej kultury druku, konwersji na chrześcijaństwo, wymiany chrześcijańsko-żydowskiej. Liczne, robiące wrażenie prezentacje ułożyły się w szerokie interdyscyplinarne spektrum. Ożywione dyskusje *scientific community* były dodatkowo pobudzane przez *genius loci* i dawały, pospołu z referatami i prezentacjami, fascynujący wgląd w gęsty krajobraz badań dotyczących aszkenazyjskich Żydów i ich sąsiadów chrześcijan.

Antysemityzm z czasie I wojny światowej, 1914-1923

Ulrich Wyrwa, kierownik uczelnianego koła naukowego „I wojna światowa a konflikty w europejskim porządku powojennym (1914–1923)" zorganizował wspólnie ze Stephanem Lehnstaedtem niedużą konferencję, podczas której doktoranci Centrum Badań nad Antysemityzmem dyskutowali z naukowcami z Warszawy. W ten sposób można było umieścić bieżące badania w szerokim kontekście europejskim, dzięki czemu w dobitny sposób udało się wskazać cechy wspólne i różnice we wrogości do Żydów oraz dynamiki wojny. W osobie Stevena Aschheima wykład otwierający pt. „The Jews, the First World War, and its Aftermath" („Żydzi, I wojna światowa i jej następstwa") wygłosił jeden z najważniejszych specjalistów w tym temacie. Dzięki współpracy z Muzeum Schindlera i niemieckim konsulatem w Krakowie, wykład mógł zostać zaprezentowany dzień wcześniej również w Krakowie.

Zdjęcia rodzinne jako źrodło historii wschodnioeuropejskiej 1944–1960 (część I i II)

Vita Zelče podczas debaty

Pierwsze z czterech zaplanowanych interdyscyplinarnych warsztatów na temat „Zmienione uwarunkowania i stosunki. Zdjęcia rodzinne jako źrodło historii wschodnioeuropejskiej 1944–1960" zgromadziły 27 i 28 marca 2014 roku badaczkii badaczy z Estonii, Łotwy, Litwy, Czech, Polski i Niemiec. We wprowadzającym wykładzie Ruth Leiserowitz (NIH w Warszawie) opisała cele tego projektu sieciowego: zbadanie zmian w stosunkach i związkach rodzinnych, pokoleniowych, międzypłciowych, w środowiskach pracy, jakich doświadczyły społeczeństwa w Europie Wschodniej po roku 1944. To właśnie pierwsze powojenne dziesięciolecie, w którym ujawniły się długofalowe i rożnorodne następstwa wojny we wschodnich krajach Europy jest niezbadane, a specyficzne, nowopowstałe zjawiska tego okresu rekonstruowane były jedynie w ściśle etnicznych perspektywach. Można jednak zakładać, że społeczne skutki procesow sowietyzacyjnych były wschodnioeuropejskim fenomenem, który można zbadać i opisać z ponadnarodowej perspektywy. We wstępnej dyskusji panelowej, ktorą poprowadziła Maren Roger (NIH w Warszawie) przedstawiono historyczne perspektywy pierwszej powojennej dekady, przy czym Vida Zelče (Uniwersytet Łotewski Ryga) przeanalizowała rolę kobiet w powojennym społeczeństwie łotewskim. Kntynuację stanowił wieczorny wykład Anette Vowinckel (ZZF Poczdam). Nazajutrz odbyły się prezentacje Marii Černej i Kateřiny Čapkovej (obie z Iinstytutu Historii Współczesnej AN w Pradze) na temat ciągłości i braku ciągłości, normalności i społecznokulturowych osobliwości w życiu czeskiej klasy średniej oraz żydowskich doświadczeń wyniesionych z XX wieku, na podstawie zdjęć rodzinnych. Silvia Pocyte (Instytut Historii i Archeologii Obszaru Bałtyckiego na Uniwersytecie w Kłajpedzie) zaprezentowała działający

tam elektroniczny bank zdjęć „Historia(e) z rodzinnego albumu zdjęć 1944–1960". Zasoby, zgromadzone przez warszawską fundację „Archeologia Fotografii" przedstawiły Marta Szymańska i Karolina Puchała-Rojek. Eva Pluhařova-Grigiene (Uniwersytet Humboldta w Berlinie) wyjaśniła, jakie metody badawcze historii sztuki dają się zastosować w odniesieniu do albumów i zdjęć rodzinnych. Prezentacje, a szczególnie przedstawiony w ich trakcie bogaty materiał wizualny, wywoływały ożywione dyskusje, głównie na temat posługiwania się źródłami wizualnymi prywatnego pochodzenia.

Drugie warsztaty, które odbyły się 30 października 2014 roku, stały całkowicie pod znakiem zbiorów zgromadzonych w różnych muzeach regionalnych. Przedstawiciele muzeów w Rybniku, Piotrkowie Trybunalskim, Koszalinie, Chorzowie, Gdyni i Olecku przedstawiali zdjęcia ze swoich zasobów, komentowali je i dyskutowali szereg zagadnień. Jakie momenty z życia osobistego we wczesnym okresie powojennym były najczęściej utrwalane w kadrze i na ile można na tych zdjęciach zidentyfikować następstwa wojny i okresu powojennego. Stwierdzono, że liczne tematy zdjęć, i to jeszcze pod koniec lat pięćdziesiątych, gdy zimna wojna znajdowała się w swoim apogeum, nie były specyficznie polskie czy wschodnioeuropejskie, lecz raczej jawią się jako ogólnoeuropejskie. Przedstawianie młodzieży, względnie jej samoprezentacja, pozwalały zauważyć cechy, wskazujące na „youthification" (Tony Judt) społeczeństwa. Na zakończenie dyskutowano o tym, jaka jest wartość zgromadzonych zdjęć jako źródła historycznego.

Historia praw człowieka w Europe Środkowowschodniej i Wschodniej

Jaki wkład mogą wnieść historyczne badania nad Europą Środkową i Wschodnią do nowszej historiografii praw człowieka w latach 70. i 80. XX w.? Problematyka ta była punktem wyjścia dyskusji przy okrągłym stole, którą zorganizował i poprowadził Robert Brier na obradach ASEEES w San Antonio w dniach od 20 do 23 listopada 2014. W dyskusji wzięli udział Sarah Snyder (American University), Barbara Walker (University of Nevada), Piotr Kosicki (University of Maryland) i Ned Richardson-Little (University of Exeter). W dyskusji ujawnił sie pogląd, że zakorzenione regionalnohistorycznie, transnarodowe podejście do najnowszych dziejów praw człowieka wyzwolić może znaczące impulsy, np. gdy zapoczątkuje ono skupioną na „efekcie helsińskim" narrację, gdy ukaże aktywną rolę dysydentów przy interpretacji międzynarodowych norm praw człowieka, czy też uwzględni w dyskusji oficjalny państwowo-socjalistyczny dyskurs na temat praw człowieka.

Archiwum Federalne, zdjęcie 183-P0805-314, Helsinki, Akt Końcowy KBWE " / Sturm, Horst / CC-BY-SA. Licencja CC BY-SA 3.0

Prezentacja Encyklopedii Internetowej Pierwszej Wojny Światowej http://encyclopedia.1914-1918-online.net

Projekt angielskojęzycznej Internetowej Encyklopedii Pierwszej Wojny Światowej „1914–1918", której pierwsze wydanie jest od 8 października 2014 roku ogólnodostępne w sieci, został zaprezentowany podczas panelu Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie 23 listopada 2014 roku w trakcie XXIII Targów Książki Historycznej. Pod linkiem http://encyclopedia.1914-1918-online.net można obecnie znaleźć artykuły i noty encyklopedyczne 371 autorów, które przeszły przez szeroko zakrojony proces kwalifikacyjny i redakcyjny. Trzech autorów, Jens Boysen, Stephan Lehnstaedt (obaj NIH w Warszawie) oraz Christian Westerhoff (Biblioteka Dziejów Współczesnych w Stuttgarcie) przedstawili projekt podczas prowadzonego przez Ruth Leiserowitz panelu, kładąc szczególny nacisk na udogodnienia wynikające z tematycznego powiązania i treściowego olinkowania artykułów i not.

Angielskojęzyczna publiczność ma obecnie do dyspozycji m.in. najnowsze wyniki badań odnośnie roli, jaką polskie tereny odgrywały w czasie wojny i wydarzeń na froncie wschodnim, a więc tematów, które uchodziły dotychczas za niezbadane.

Ekspansja na Wschodzie? Cele i plany wojenne podczas I wojny światowej

Dnia 3 grudnia 2014 roku odbyła się w NHI w Warszawie dyskusja panelowa na temat celów i planów wojennych w 1914 r., którą Stephan Lehnstaedt zorganizował wspólnie z Ambasadą Niemiecką w Warszawie. Przed liczącą ponad sto osób publicznością prof. dr Gunda Barth-Scalmani (Innsbruck), prof. dr Włodzimierz Borodziej (Warszawa/Jena), prof. dr Christopher Clark (Cambridge) i prof. dr Nikolaus Katzer (Moskwa/Hamburg) analizowali przede wszystkim sferę napięć między imperialną polityką a narodowymi ambicjami, które doprowadziły do tak fatalnych następstw w 1914 r. Analizowano stan monarchii habsburskiej, która jednak nie implodowała. Lojalność Polaków wobec ich cesarzy można było zobserwować również w innych regionach. Niemniej dążenia niepodległościowe stwarzały dla Wiednia, ale i St. Petersburga, wielkie niebezpieczeństwo, przez co sprawa serbska pojawiła się raczej niepsodziewanie.

Sexual Violence in Central and Eastern Europe 1939-46. Incidents, Sources, and Politics

Dyskusja panelowa, która odbyła się 4 grudnia 2014 roku w NIH w Warszawie dotyczyła problemów przemocy seksualnej w Polsce w latach 1939-1946, a więc tematu, który w polskiej historiografii, ale i poza nią, traktowany jest po macoszemu. Po wprowadzeniu wygłoszonym przez Kerstin Bischl (Uniwersytet Humboldta w Berlinie), która była jedną ze współorganizatorek, rozpoczęła się ożywiona dyskusja między Joanną Hytrek-Hryciuk (IPN Wrocław), która była również współorganizatorką tej imprezy, Maren Röger (NIH w Warszawie) i Dobrochną Kałwą (Instytut Historii Uniwersytetu Warszawskiego). Dyskusję prowadziła Katarzyna Sierakowska (PAN). Pytanie o to jak właściwie można zdefiniować przemoc seksualną w czasach wojny i czy przemoc seksualna w czasie pokoju jest różna od przemocy seksualnej w czasie wojny, pokazało jak ważne jest systematyczne badanie przemocy seksualnej i jak wielkie są jeszcze „białe plamy". Nazajutrz odbyły się nader produktywne, międzynarodowe warsztaty. Praca nad wypełnianiem wykazanych luk badawczych ma trwać również w przyszłości.

Prezentacje książkowe

Kulty zmarłych w Polsce i w Niemczech w XX wieku

Ruth Leiserowitz, Georg Blochmann, Peter Reichel

Dnia 9 kwietnia 2014 Instytut Goethego i NIH w Warszawie wspólnie zaprosiły na spotkanie pn. „Kulty zmarłych w Polsce i w Niemczech w XX wieku". Historyk i politolog Peter Reichel (Berlin) czytał fragmenty ze swej najnowszej książki „Blask i nędza niemieckiej autoprezentacji" i wyłożył licznie przybyłej publiczności dlaczego w XXI wieku dalece ustąpiły niemieckie zastrzeżenia wobec symbolicznych form prezentacji. „Wygląda na to, że dopiero we współczesności udaje się wyzwolenie z pierwotnego obciążenia winą i niepewności", stwierdził Reichel. Wywiązała się ożywiona dyskusja z Robertem Trabą (Centrum Badań Historycznych PAN w Berlinie), który wielokrotnie zajmował się procesami kolektywnej pamięci w Polsce i w Niemczech. Rozumie on „obecność historii w przestrzeni publicznej jako palimpsest, a więc jako pokrywające się warstwy interpretacji przeszłości." Jest to, jego zdaniem, jedyna możliwość opowiedzenia przeszłości.

Prześladowanie Żydów w Polsce pod okupacją niemiecką

Przed licznie zgromadzoną w sali konferencyjnej NIH w Warszawie publicznością zaprezentowany został 20 maja 2014 roku dziewiąty tom publikacji „Prześladowanie i eksterminacja europejskich Żydów przez nazistowskie Niemcy w latach 1933–1945" (VEJ) pt. „Polska Generalne Gubernatorstwo sierpień 1941–1945". Jest on częścią długoterminowego przedsięwzięcia, finansowanego przez Niemiecką Wspólnotę Badawczą, które urzeczywistnia Instytut Historii Współczesnej Monachium-Berlin (IfZ) we współpracy z innymi instytucjami. Horst Möller przedstawił w imieniu grona wydawców tę publikację źródłową. Ingo Loose omówił specyfikę tomu. Następnie Horst Möller, Ingo Loose i prof. dr Adam Rotfeld (b. minister, Warszawa) wzięli udział w dyskusji, którą poprowadziła Ruth Leiserowitz. Rotfeld podkreślił, że publikacja jest wartością samą w sobie i zwrócił uwagę na szczególne znaczenie źródeł, które unaoczniają pojedyncze losy. Zaznaczył też, że będąc świadkiem zagłady Żydów uważa, że niezwykle ważne jest, aby „przekazywać pałeczkę w sztafecie pamięci".

Adam Rothfeld, Ingo Loose, ambasador Rolf Nikel

Raporty grup operacyjnych (Einsatzgruppen) z Polski 1939

Stephan Lehnstaedt, Jürgen Matthäus, Jochen Boehler

W miejscu pamięci „Topografia terroru" w Berlinie odbyła się 3 czerwca 2014 roku prezentacja „Raportów grup operacyjnych (Einsatzgruppen) z Polski 1939", które na zlecenie NIH wspólnie wydali w berlińskim wydawnictwie Metropol-Verlag Stephan Lehnstaedt i Jochen Böhler. Autorzy dyskutowali z Jürgenem Matthausem z US Holocaust Memorial Museum na temat wartości źródłowej raportów i wyzwań, przed jakimi stają współczesne badania historyczne nad sprawcami. Böhler opowiedział o szefach administracji cywilnej, a więc tych urzędnikach, którzy w 1939 roku, na polecenie Wehrmachtu, podjęli działalność w Polsce i tworzyli tam nowe struktury administracyjne. Pokazał jak można zrekonstruować tę działalność na podstawie raportów grup operacyjnych i jak bezproblemowo funkcjonowała współpraca między Wehrmachtem a Policją Bezpieczeństwa. Lehnstaedt nakreślił w swoim referacie kolejne perspektywy badawcze, jakie pojawiły się dzięki tej publikacji źródłowej i sformułował kilka dezyderatów pod adresem przyszłych badań.

Praca przymusowa w czasie I wojny światowej

Po raz pierwszy NIH w Warszawie zaprosił 29 listopada 2014 roku na prezentację książki na Warszawskich Targach Książki Historycznej, aby przedstawić tom wydany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego z pomocą NIHW, który sfinansował tłumaczenie. Chrsitian Westerhoff opowiadał i udzielał odpowiedzi na pytania na temat jego studium "Zwangsarbeit im Ersten Weltkrieg in Kongresspolen und in Litauen" (polski tytuł: „Praca przymusowa w czasie I wojny światowej. Niemiecka polityka sterowania siłą roboczą w okupowanym Królestwie Kongresowym i na Litwie w latach 1914–1918"). W trakcie rozmowy, którą prowadziła Ruth Leiserowitz, autor omówił praktyki związane z niemiecką rekrutacją polskiej siły roboczej przed i w czasie I wojny światowej. Na pytanie, czy „niemiecka polityka w zakresie siły roboczej podczas I wojny światowej była »próbnym rozbiegiem« przed praktykowaną w czasie II wojny światowej pracą przymusową Westerhoff wyjaśnił, że nie sposób dostrzec bezpośredniej kontynuacji między I a II wojną światową.

Pożegnanie dyrektora komisarycznego

Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie był w okresie od 1 września 2013 do 31 marca 2014 roku komisarycznie kierowany przez Horsta Möllera. W tym czasie komisaryczny dyrektor regularnie odwiedzał Instytut, wziął udział w posiedzeniu Rady Naukowej, kierował naradami pracowników naukowych, w sposób zaangażowany i kompetentny doradzał koleżankom i kolegom, i sformułował wiele sugestii. Pan Möller kierował w początkowym okresie istnienia NIH w Warszawie przez długi czas jego Radą Naukową, a następnie przez kilka lat kierował NIH w Paryżu, dzięki czemu mógł wnieść wiele ze swojego bogatego doświadczenia. Pan Möller został oficjalnie pożegnany 20 maja 2014 roku w gronie załogi przez zastępczynię dyrektora, Ruth Leiserowitz. Podziękowała ona w imieniu wszystkich pracownic i pracowników za jego niezmordowany trud na rzecz NIH i nadzwyczaj dobrą współpracę z gremiami Instytutu, która wszystkim trwale zapisze się w pamięci.

NIH w Warszawie na wspólnym Dniu Otwartych Drzwi ambasad Niemiec i Francji

Dnia 20 września 2014 roku Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie wziął udział w Dniu Otwartych Drzwi ambasad Niemiec i Francji w Warszawie. Na imprezie tej Instytut reprezentowany był, podobnie jak w poprzednich latach, przez stoisko z książkami. Dzięki temu szeroka, zainteresowana publiczność otrzymała możliwość uzyskana wyczerpujących informacji o różnorodnej działalności NIH i jego seriach książkowych. Świeżo wydrukowane widokówki ze zdjęciem Pałacu Karnickich – siedziby Instytutu, które zaprezentowano na stoisku, cieszyły się wielkim powodzeniem i pozwalały gościom zapoznać się

z historią tej unikatowej warszawskiej budowli. Stoisko było oblegane przez gości. Odwiedzili je m. in. ambasador Niemiec Rolf Nikel z małżonką, aby poinformować się o najnowszych publikacjach.

Imprezy z okazji rocznicy Powstania Warszawskiego

W rocznicowym roku 2014 NIH w Warszawie zaangażował się w rozpowszechnianie wiedzy historycznej nt. Powstania Warszawskiego w Niemczech. W tym celu Instytut wsparł Hamburską Centralę Kształcenia Obywatelskiego i Uniwersytet w Hamburgu dwiema imprezami. Dnia 6 października 2014 roku profesor Cezary Król z Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk (ISP PAN) wygłosił w krypcie miejsca pamięci kościoła św. Mikołaja wykład pt. „Istota i percepcja Powstania Warszawskiego". Dokładnie miesiąc później Maren Röger wygłosiła wykład pt. "Kobiety w Powstaniu Warszawskim. O polskich kombatantkach i seksualnej przemocy Niemców". Obie imprezy miały dobrą frekwencję, a po wykładach wywiązywały się ożywione dyskusje. Wykładom towarzyszyła wystawa „Po obu stronach barykady. Fotografia i sprawozdania wojenne w czasie Powstania Warszawskiego", która w następnych latach ma być pokazywana również w Polsce.

NIH w Warszawie na XXIII Targach Książki Historycznej

Już po raz drugi NIH w Warszawie był reprezentowany poprzez własne stoisko na Targach Książki Historycznej, które tym razem odbyły się między 27 listopada a 30 listopada 2014 roku w Arkadach Kubickiego i zanotowały przeszło 20.000 odwiedzających. Obecność Instytutu na Targach stworzyła doskonałe możliwości zapoznania zarówno polskich historyków, jak i szerokiej publiczności, z jego najnowszymi publikacjami, imprezami i wielonarodowymi projektami badawczymi. Równolegle NIH w Warszawie zorganizował na Targach dwa spotkania: prezentację książki „Praca przymusowa w czasie pierwszej wojny światowej" (w tłumaczeniu na polski), wspólnie z Wydawnictwem Uniwersytetu Warszawskiego, oraz prezentację projektu „1914–1918 online. International Encyclopedia of the First World War". Obie imprezy odbyły się w sali koncertowej Zamku Warszawskiego.

Wykład inauguracyjny nowego dyrektora

Dnia 10 października 2014 roku w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie zebrało się ponad stu gości, wśród nich przedstawiciele uniwersytetów, instytutów badawczych z Niemiec, Polski i Czech, przedstawiciele Fundacji Maxa Webera i członkowie Rady Naukowej NIH w Warszawie, by uroczyście uczcić objęcie stanowiska przez nowego dyrektora Instytutu, prof. Miloša Řeznika. W swoich wystąpieniach prof. Heinz Durchhardt, prezes Fundacji Maxa Webera oraz prof. Thomas Wunsch, przewodniczący Rady Naukowej NIH zaprezentowali biografię naukową Miloša Řeznika, jego osiągnięcia w zakresie studiów regionalnych. Prof. Miroslav Hroch z Uniwersytetu Karola w Pradze wygłosił wykład inauguracyjny pt. „Naród jako specyfika europejska". Korzystając z własnych badań uwzględnił rownież, z krytycyzmem i atencją, ujęcia kulturalistyczne i dekonstruktywistyczne oraz skupił się na pytaniu, w jakim stopniu w ostatnich kilku dziesięcioleciach nastała epoka postnarodowa. Na zakończenie zaś dotknął pytania, czy naród może jeszcze we współczesnym dyskursie politycznym stanowić tło dla formowania się wspólnoty, dobra wspólnego i interesu publicznego.

Odznaczenia i uhonorowania

Wysokie odznaczenie dla prof. Rexa Rexheusera
24 marca 2014 roku w ambasadzie polskiej w Berlinie, w obecności kolegów po fachu i towarzyszy w drodze życiowej, wręczono prof. Rexowi Rexheuserowi Krzyż Kawalerski Order Zasługi Rzeczpospolitej Polskiej za zasługi na polu rozwoju polsko-niemieckiej współpracy naukowej. Prof. Rex Rexheuser był dyrektorem-założycielem Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie i kierował nim w latach 1993-1998. Polski ambasador Jerzy Margański podkreślił w swym wystąpieniu, że „dzięki otwartości i życzliwości Profesora udało się stworzyć atmosferę partnerskiego dialogu pomiędzy niemieckimi a polskimi historykami." Odznaczenie to jest ponadto także wyrazem uznania dla trwającej już od ponad dwudziestu lat działalności Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie. Laudację na cześć prof. Rexheusera wygłosił dyrektor Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie, prof. Robert Traba.

Fraenkel Prize dla Maren Röger
Dr Maren Röger, pracownik naukowy Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie została wyróżniona prestiżową nagrodą Fraenkel Prize in Contemporary History za manuskrypt „Sexualpolitik und Besatzeralltag in Polen 1939-1945: Prostitution, Intimität, Gewalt". Nagroda ta przyznawana jest przez londyńską Wiener Library for the Study of Holocaust & Genocide. Dr Maren Röger jest od lutego 2010 pracownikiem naukowym Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie (por. s. 18) W nagrodzonym studium badane są kontakty seksualne z ludnością miejscową niemieckich żołnierzy, członków SS, a także cywilów zatrudnianych w strukturach okupacyjnych, które były częścią okupacyjnej rzeczywistości, mimo że ideologia narodowosocjalistyczna jednoznacznie zabraniała kontaktów seksualnych. Autorka opisuje szerokie spektrum takich relacji i przedstawia regulacje Wehrmachtu i SS w tej kwestii. Publikacja ukaże się pod tytułem: „Kriegsbeziehungen: Prostitution, Intimität, Gewalt im besetzten Polen, 1939-1945" w wydawnictwie S. Fischer we Frankfurcie nad Menem.

Kolokwia

Kolokwia Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie odbywają się zawsze w środy o godz. 11.00 w sali wykładowej Instytutu. W 2014 roku następujący naukowcy wygłosili w ramach kolokwiów następujące wykłady:

15 stycznia
Winson Chu (University of Wisconsin, Milwaukee), „Łodzianie wszystkich krajów łączcie się!" Karl Dedecius a translokalna historia Łodzi.

22 stycznia
Gábor Barabás (Uniwersytet Erlangen-Norymberga), Polskie kontakty księcia Kolomana i inne aspekty papiesko-węgierskich związków odnośnie Polski w pierwszej połowie XIII wieku.

29 stycznia
Tom Junes (Katolicki Uniwersytet w Leuven), Stosunki PZPR i SED. Zarys problematyki.

19 lutego
Jan Kreutz (Uniwersytet w Hamburgu), Cztery życia czy kariera przemocy? Biograficzne studium nt. Ericha von dem Bach(-Zelewskiego).

26 lutego
Jan Surman (Instytut Herdera w Marburgu), Sterowany język, sterowana wiedza? Polskie dyskusje wokół terminologii naukowej.

5 marca
Agnieszka Król (Uniwersytet Europy Viadrina, Frankfurt n. Odrą), Słubice 1945-1950. Początki granicznego miasta.

12 marca
Zdeněk Nebřenský (Uniwersytet w Jenie), Stawką małżeństwo: wychowanie moralne polskiej i czechosłowackiej młodzieży po stalinizmie.

19 marca
Agnieszka Pufelska (Uniwersytet w Poczdamie), Performance hybrydy – żydowskie kursy tożsamościowe i integracyjne między Polską a Prusami (1772-1815).

2 kwietnia
Andreas Kieseler (Uniwersytet w Getyndze), Wrocławski Krajowy Urząd ds. Prehistorii 1931-1944.

16 kwietnia
Dorothea Warneck (Uniwersytet w Jenie), „My – żydzi polscy – późno zabraliśmy się do tej pracy, (..)" – O chronieniu, zbieraniu i wystawianiu żydowskich starożytnych pamiątek w Polsce ok. 1900 roku jako europejskim fenomenie.

23 kwietnia
Anne Klammt (Muzeum Archeologiczne w Hamburgu), Wieś, gospodarka i środowisko na słowiańskim Pomorzu – studia historyczno-archeologiczne nt. osadnictwa i dziejów krajobrazu w XI i XII wieku na obszarze ujścia Odry.

7 maja
David Kowalski (Instytut im. Simona Dubnowa Uniwersytetu w Lipsku), Miedzy żydowską a polska historią. Wczesny ruch opozycyjny a rok 1968 w Polsce.

14 maja
Kai Kranich (Uniwersytet w Paderborn i Uniwersytet Wrocławski), ‚Bastionowi inżynierowie': reforma szkolnictwa wyższego i konkurencja naukowa na przykładzie scalenia Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1930 do 1938.

21 maja
Piotr Gotowko (Uniwersytet w Zurychu), Prawodawstwo Zakonu Krzyżackiego w czasach Winricha von Kniprode.

28 maja
Jeanine Harder (Uniwersytet w Lipsku), „Polska szkoła plakatu" i jej powstanie z powiązań między „Wschodem" a „Zachodem" w latach 1950tych.

4 czerwca
Piotr. H. Kosicki (University of Maryland, USA), Lata 1989-1991 a zmierzch katolickiej ‚trzeciej drogi': Tadeusz Mazowiecki i Jan Paweł II w obliczu Polski, Europy i świata.

11 czerwca
Maciej Górny (NIH w Warszawie), Kultury historyczne w XX wieku w Środkowowschodniej i Południowej Europie.

25 czerwca
Verena Dohrn (Uniwersytet w Hanowerze), Migranci jako przedsiębiorcy. Przedsiębiorcy naftowi Kahan w Polsce (1880-1939).

2 lipca
Johann Nicolai (Uniwersytet w Poczdamie), Korzenie Centralnego Zwiazku Niemieckich Obywateli Państwowych Wyznania Mojżeszowego na Śląsku i w Wielkopolsce.

9 lipca
Nicolas Patin (Université Paris Quest Nanterre), Friedrich Wilhelm Krüger (1894-1945): nieznany sprawca.

3 września
Carlos A. Haas (Instytut Historii Współczesnej w Monachium), Krytyczna prywatność – życie w getcie.

17 września
Aleksandra Loewenau (Oxford Brookes University), Recreating Life Stories of Jewish Victims of Medical Experiments at Auschwitz Based on Collected Sources.

24 września
Ute Raßloff (Humanistyczne Centrum Historii i Kultury Europy Środkowowschodniej (GWZO) w Lipsku), Wspomnieniowa postać karpackiego rozbójnika Janosika między międzynarodowym ujednoliceniem i narodową dyferencjacją.

8 października
Eva Reder (Uniwersytet w Wiedniu), Pogromy w Polsce 1918-20 i 1945-46: przyczyny, motywy, praktyki i przemoc

15 października
Anne Friedrichs (Uniwersytet w Lüneburgu), Migracja i uspołecznienie poza narodowym paradygmatem. Nowe spojrzenia na dzieje Polaków nad Ruhrą.

22 października
Christie Miedema (Uniwersytet w Amsterdamie), „Walka jako taka ma się toczyć w Polsce". Wsparcie polskiej opozycji przez polskich emigrantów w Holandii 1980-1989.

12 listopada
Jawad Daheur (Uniwersytet w Strassburgu), Lasy a narodowy konflikt niemiecko-polski na niemiecko-polskich terenach granicznych: Temat „las" w historycznych dyskursach o Śląsku i Prusach Zachodnich (1871-1924).

26 listopada
Karolina Stefanski (Uniwersytet Techniczny w Berlinie), Adaptacja i transformacja pierwszego francuskiego stylu empire w dziewiętnastowiecznym środkowo- i wschodnioeuropejskim srebrze.

10 grudnia
Urszula Zachara-Związek (NIH w Warszawie), Małżeństwa Zygmunta Augusta z Habsburżankami. Oczekiwania i rzeczywistość.

2. Publikacje

Publikacje drukowane

Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie w 2014 roku ponownie skorzystał ze swoich czterech serii wydawniczych jako głównego instrumentu służącego do transferu badań naukowych. W seriach tych publikowane są zarówno wyniki badań pracowników NIH, jak i innych historyków, edycje źródłowe dotyczące dziejów Polski i historii stosunków polsko-niemieckich, jak również prekursorskie metodologicznie i fundamentalne treściowo studia dotyczące dziejów Europy, Polski i Niemiec w przekładach na język polski lub niemiecki. Podczas gdy seria *Quellen und Studien* (*Źródła i Studia*) koncentruje się przede wszystkim na pracach z zakresu historii epok przednowoczesnych, to seria *Einzelveröffentlichungen* (*Pojedyncze publikacje*) poświęcona jest pracom z zakresu późniejszej historii, zwłaszcza dotyczącym XX w. W serii *Klio in Polen* (*Klio w Polsce*) publikowane są podstawowe prace polskich historyków w przekładzie na język niemiecki, zaś w serii *Klio w Niemczech* odwrotnie – najważniejsze opracowania niemieckojęzycznych badaczy w przekładzie na język polski. W seriach wydawniczych ukazały się w okresie sprawozdawczym 28. i 29. tomy serii *Quellen und Studien*, tom 32. serii *Einzelveröffentlichungen* oraz tom 19. serii Klio w Polsce. Ponadto, poza seriami wydawniczymi, Instytut opublikował w ramach współpracy z innymi instytucjami, lub jako rezultat imprez naukowych: krytyczne opracowanie Kroniki Magistra Vincentiusa, polskie wydanie monografii o pracy przymusowej na okupowanych przez Niemcy terenach Polski i Litwy w czasie pierwszej wojny światowej, bibliografię niemiecko,- angielsko,- i francuskojęzycznych publikacji polskiej mediewistyki, a także publikacje pokonferencyjne dotyczące średniowiecznego kształtowania i stylu życia we Wrocławiu i Krakowie, późnośredniowiecznych i wczesno współczesnych traktatów pokojowych Polski z państwem zakonnym wzgl. Prusami Książęcymi. W sumie Instytut wydał w okresie sprawozdawczym, poza seriami książkowymi, dziesięć książek.

Już od dziewiętnastu lat NIH w Warszawie wydaje serię książkową pod nazwą „Klio w Niemczech", w której ukazują się, w tłumaczeniu, fachowe dzieła historyczne. Od 2000 roku pieczę nad serią sprawuje Wydawnictwo Neriton. Wydawane są w niej przede wszystkim nowsze standardowe opracowania, jak również prace nadające się do wykorzystania przez zaawansowanych studentów historii. Ta seria wydawnicza jest, obok wydawanej w Niemczech serii „Klio in Polen", w której ukazują się ważne polskie książki historyczne przetłumaczone na niemiecki, istotnym składnikiem transferu badawczego, jaki jest dziełem NIH w Warszawie. W 2014 roku w warszawskiej serii ukazało się tłumaczenie pracy niemieckiej historyk medycyny Barbary Duden, „Geschichte unter der Haut: Ein Eisenacher Arzt und seine Patientinnen um 1730" (polski tytuł: „Historia ciała. Lekarz i jego pacjentki w osiemnastowiecznym Eisenach"), które spotkało się z ogromnym zainteresowaniem. Obecnie to kluczowe studium dotyczące badań nad płcią jest dostępne również w Polsce.

Bd. 19: Barbara Duden, Historia ciała. Lekarz i jego pacjentki w osiemnastowiecznym Eisenach (w tłumaczeniu Justyna Górny), Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2014, 247 s., ISBN 978-83-7543-305-0.

Najstarsze dzieło historyczne napisane przez Polaka w łacińsko-niemieckim wydaniu

Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie opublikował we współpracy z Wissenschaftliche Buchgesellschaft (Naukowym Towarzystwem Książkowym), po raz pierwszy w wydaniu łacińsko-niemieckim, Kronikę Polaków (Chronica Polonorum) Magistra Wincentego (zwanego Kadłubkiem). Ta spisana na przełomie XII i XIII wieku kronika jest zaliczana do najważniejszych źródeł średniowiecznej historii Polski i obszaru wschodnio-środkowoeuropejskiego. W czterech księgach opisuje ona historię Polski, począwszy od jej legendarnych, osadzonych w czasach antycznych początków do roku 1202. Wydane w renomowanej Serii ku Pamięci Barona von Steina dzieło zostało po raz pierwszy przetłumaczone na niemiecki przez Eduarda Mühlego, opatrzone wyczerpującym wstępem, szczegółowo skomentowane i wyposażone w indeks osób oraz indeks nazw geograficznych. Kronika jest źródłem historycznym ogólnoeuropejskiej rangi, a jednocześnie dziełem o dużej wartości literackiej, pozycją o ogólnomediewistycznym znaczeniu.

Die Chronik der Polen des Magisters Vincentius / Magistri Vincentii Chronica Polonorum, przetłumaczone, opatrzone wstępem i wydane przez Eduarda Mühlego, Wissenschaftliche Buchgesellschaft (WBG) Darmstadt 2014 [Ausgewählte Quellen zur Geschichte des Mittelalters, Freiherr-vom-Stein-Gedächtnisausgabe, t. 48], 424 s., 49,95 Euro dla członków WBG, dla pozostałych 79,95 Euro.

Wrocław i Kraków w średniowieczu

NIH w Warszawie przedłożył we współpracy z Wydawnictwem Böhlau nowe badania nt. historii Wrocławia i Krakowa. W następstwie przekształcenia tych miast w XIII wieku w „miasta Rzeszy", nastąpiło przyspieszenie rozwoju, które objawiało się w wieloraki sposób. Książka zajmuje się takim fenomenami jak przyswajanie sobie sasko-magdeburskich nawyków prawnych, osiedlanie niemieckojęzycznych przybyszów, wzmożenie handlu i rzemiosła miejskiego oraz ustanowienie samorządu miejskiego w XIII – XVI wieku z historycznej, archeologicznej i architektoniczno-historycznej perspektywy oraz otwiera w czternastu artykułach polskich historyków miejskich nowe spojrzenie na średniowieczne stosunki panujące w tych dwóch kluczowych miastach Europy Środkowo-wschodniej. Książkę wydał w Wydawnictwie Böhlau, w serii „BADANIA NAD MIASTAMI. Publikacje Instytutu Porównawczej Historii Miast w Monastyrze" i opatrzył wstępem Eduard Mühle. Publikacja zawiera barwne tablice oraz indeks nazw miejscowości i ulic.

Breslau und Krakau im Hoch- und Spätmittelalter. Stadtgestalt - Wohnraum – Lebensstil [Wrocław i Kraków w pełnym i późnym średniowieczu – kształt miejski – przestrzeń mieszkalna – styl życia], wyd. Eduard Mühle, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien 2014, 400 S. ISBN 978-34-1222-122-5.

Srebro, rynki i państwa we wczesnym średniowieczu

Przez 300 lat monety arabskie, a następnie niemieckie oraz angielskie napływały do Europy Wschodniej i Północnej, kształtując tam nie tylko struktury ekonomiczne, lecz również polityczne i społeczne. Srebro stało się tym samym strategicznym narzędziem władzy, za pomocą którego nowe dynastie starały się kontrolować i monopolizować dystrybucję prestiżowych dóbr. Autor Dariusz Adamczyk, który od września 2010 roku pracuje w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie pracuje w obszarze badawczym „Władza w państwie piastowskim w kontekście europejskim", bada ten temat w szerokim kontekście chronologicznym i geograficznym na przykładzie znalezisk skarbów, źródeł pisanych oraz wykopalisk archeologicznych. Rożnorodność materiału sugeruje przy tym, że kształtowanie władzy i jej ośrodków było procesem, którego zasięg można zrozumieć dopiero poprzez

uwzględnienie kontynentalnych, czasowo nawet transkontynentalnych interakcji, powiązań i sieci.

Dariusz Adamczyk, Silber und Macht. Fernhandel, Tribute und die piastische Herrschaftsbildung in nordosteuropaischer Perspektive (800–1100) [Srebro i władza. Handel z dalekimi krajami, trybuty a piastowskie kształtowanie się władzy w północno-wschodnioeuropejskiej perspektywie (800-1100)], Quellen und Studien, t. 28, Wiesbaden 2014, 385 s.,. + 12 kart, EUR 60,- ISBN 978-3-447-10168-4

Praca przymusowa w czasie I wojny światowej w Królestwie Polskim i na Litwie

W setną rocznicę wybuchu I wojny światowej Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie wspólnie z Wydawnictwem Uniwersytetu Warszawskiego opublikował polski przekład pracy Christiana Westerhoffa „Praca przymusowa w czasie I wojny światowej". Autor bada to nieznane zjawisko w oparciu o szeroką i dokładnie przeanalizowaną bazę źródłową. Rozpatrywane jest m.in. zagadnienie dlaczego i w jakim zakresie władze niemieckie uważały przymusowy werbunek i pracę przymusową za sposób rozwiązania problemu niedostatku siły roboczej. Poza kwestiami politycznymi w pracy znajdują się również rozważania o instytucjach werbujących do pracy oraz o sferach, w których pracownicy byli zatrudniani i znaczeniu tych sfer dla gospodarki okupacyjnej. Autor przeprowadza rozróżnienie między zakresem przymusowego werbunku w Królestwie Polskim i na Litwie. Praca przymusowa została zlikwidowana w Królestwie już w grudniu 1916 roku. Christian Westerhoff jest kierownikiem Biblioteki Historii Najnowszej w Wirtemberskiej Bibliotece Krajowej w Stuttgarcie.

Christian Westerhoff, „Praca przymusowa w czasie I wojny światowej. Niemiecka polityka sterowania siłą roboczą w okupowanym Królestwie Polskim i na Litwie w latach 1914-1918", w tłumaczeniu Wojciecha Włoskowicza, Warszawa 2014, 439 s., 54 zł, ISBN 978-83-2351453-4

Żydowskie elity gospodarcze w Polsce od XIV do XVI wieku

Opublikowane w serii wydawniczej „Źródła i Studia" Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie studium Jürgena Heyde „Transkulturalna komunikacja i powiązania. Żydowskie elity gospodarcze w Polsce od XIV do XVI wieku" bada działalność żydowskich elit gospodarczych, jak również nieżydowskich podmiotów oraz ich transkulturowe powiązania na trzech obszarach: na arenie politycznej, gospodarczej i administracyjnej. Autor wychodzi przy tym z założenia, że żydowską historię elit gospodarczych tamtego okresu traktować należy jako integralną część składową polskiej historii, nie zaś jako oddzielne, marginalne zjawisko. Jürgen Heyde stwierdza m. in., że żydowscy celnicy i urzędnicy skarbowi byli osobami kontaktowymi dla nieżydowskich podmiotów w administracji i gospodarce, i na tej podstawie wytworzyła się transkulturowo powiązana ze sobą elita, której żydowscy i nieżydowscy członkowie wspólnie działali na kilku arenach ówczesnej Polski-Litwy.

Jürgen Heyde, Transkulturelle Kommunikation und Verflechtung. Die jüdischen Wirtschaftseliten in Polen vom 14. bis zum 16. Jahrhundert [Transkulturalna komunikacja i powiązania. Żydowskie elity gospodarcze w Polsce od XIV do XVI wieku], Quellen und Studien t. 29, Wiesbaden 2014, 280 s., 48,00 Euro, ISBN 978-3-447-10311-4.

Przestrzeń i naród w polskich badaniach zachodnich 1918-1948

Gernot Briesewitz analizuje w swoim innowacyjnym studium, na przykładzie polskich badań zachodnich, procesy konstruowania przestrzeni równolegle do kategorii narodowych. Na tle obfitujących w konflikty stosunków polsko-niemieckich w pierwszej połowie XX wieku, orientując się na podstawie nowych hipotez i kategorii analitycznych, autor bada konstrukcję i dekonstrukcję przestrzeni narodowej oraz narodowych mental maps. Wychodzi przy tym z założenia, że podmioty porządkowały przestrzeń społeczną, nadawały jej sens za pomocą tzw. mental maps, rozumianych jako przedmiot i rezultat dyskursywnie wynegocjonowanych procesów konstrukcyjnych, przy czym szczególne znaczenie miała tu geografia. Autorowi udało się ukazać specyfikę polskiej myśli zachodniej. Specyfika ta polegała na tym, i jest to jeden z ważnych rezultatów tej pracy, że myśl zachodnią cechowała początkowo bardzo heterogenna dyskusja przestrzenna, która uległa homogenizacji dopiero w następstwie przesunięcia Polski na zachód.

Gernot Briesewitz: Raum und Nation in der polnischen Westforschung 1918-1948. Wissenschaftsdiskurse, Raumdeutungen und geopolitische Visionen im Kontext der deutsch-polnischen Beziehungsgeschichte [Przestrzeń i naród w polskich badaniach zachodnich,1918-1948. Dyskursy naukowe, interpretacje przestrzeni i wizje geopolityczne w kontekście niemiecko-polskiej historii stosunków], Osnabrück 2014, 526 s., 39,80 Euro, ISBN 978-3-944870-03-8

Nowe badania

Od Traktatu Kaliskiego do Pokoju Oliwskiego. Polsko-Krzyżacko-Pruskie stosunki dyplomatyczne w latach 1343-1660, Red.: Almut Bues, Janusz Grabowski, Jacek Krochmal, Grischa Vercamer, Hubert Wajs,Wydawnictwo DiG, 2014, ISBN 978-83-7181-891-2

Publikacje online

W ostatnim okresie coraz częściej wykorzystuje się formy elektronicznej publikacji, dzięki czemu uczone i uczeni mogą na nowym poziomie korzystać z powiazań sieciowych. Również pracownicy NIH w Warszawie korzystają z tego rodzaju form publikacji, aby rozpowszechniać wyniki swoich badań. Poniżej prezentacja kilku z nich:

Marrying Cultures: Queens Consort and European Identities 1500-1800
Sponsorowany przez UE projekt „Marrying Cultures", w którym uczestniczy NIH w Warszawie, bada na konkretnych przykładach, dokonujący się w całej Europie, poprzez dynastyczne małżeństwa, transfer kulturowy, przy czym badania wykazać mają, na ile teksty, przedmioty, muzyka i architektura są powiązanymi manifestacjami transferu kulturowego.
http://www.marryingcultures.eu/

Zeitgeschichte online (Dzieje Współczesne online)
Współpracowniczka NIH Maren Röger stworzyła dla ww. portalu rubrykę tematyczną „Polnische Reaktionen auf den deutschen Fernsehfilm ‚Unsere Mütter, unsere Väter' (Polskie reakcje na niemiecki film telewizyjny „Nasze matki, nasi ojcowie").
http://www.zeitgeschichte-online.de/thema/polnische-reaktionen-auf-unsere-muetter-unsere-vaeter

Online enzyklopädie (Encyklopedia online)
Również historycy NIH w Warszawie brali udział w tworzeniu angielskojęzycznej, mulitperspektywicznej, wirtualnej Encyklopedii Pierwszej Wojny Światowej 1914-1918 online, nad którą prace koordynuje Wolny Uniwersytet w Berlinie.
http://www.1914-1918-online.net/

Blog Familienphotos (Blog zdjęcia rodzinne)
W ramach niemieckojęzycznego portalu de.hypotheses.org, zainicjowanego w 2011 roku przez NIH w Paryżu, pracownica NIH Ruth Leiserowitz stworzyła blog „Bilder aus dem Familienalbum" („Zdjęcia z albumu rodzinnego"), na którym rozpatrywane są kwestie odnoszące się do prywatnych zdjęć jako źródła historii Europy Środkowowschodniej w latach 1944-1960.
http://privphotos.hypotheses.org/

3. Stypendia i naukowcy wizytujący

Niemiecki Instytut Histyoryczny w Warszawie wspiera stypendiami prace naukowe w dziedzinie historii Polski, stosunków niemiecko-polskich i stosunków polsko-wschodnio-środkowoeuropejskich, które wymagają pobytu w Polsce. Stypendia przyznawane są, w zależności od przedsięwzięcia naukowego, na okres od jednego do kilku miesięcy wedle kryterium jakości składanych wniosków. Dodatkowym wyznacznikiem jest stopień powiązania tematycznego z aktualnymi obszarami badawczymi Niemieckiego Instytutu Historycznego. W ten sposób badania i dyskusje prowadzone w ramach obszarów badawczych Instytutu uzupełniane są i wspomagane poprzez włączenie do nich naukowców z zewnątrz. Stosując się do tych wytycznych w 2014 roku stypendia Instytutu oraz stypendia Fundacji Maxa Webera przyznano następującym naukowcom i badaczom wizytującym:

Prof. Winson Chu

(Uniwersytet Wisconsin-Milwaukee, USA / styczeń – luty 2014)

„Deutsche, Polen und Juden in der Entstehung des 'Lodzermenschen': Konkurrierende Nationalismen in Łódź, 1880-2009." [„Rola Niemców, Polaków i Żydów w powstaniu »Lodzermensza«. Konkurujące ze sobą nacjonalizmy w Łodzi, 1880-2009"].

Dr. Tom Junes

(Uniwersytet Katolicki Leuven / styczeń – luty 2014)

„Comrades, Rivals, or Adversaries? Fraternal Relations between the PZPR and the SED, 1968-1989."

Dr. Andrea Vaninia Neyra

(Uniwersytet Buenos Aires, Argentyna / styczeń – luty 2014)

„Bischöfe und Missionare im piastischen Polen" [„Biskupi i misjonarze w piastowskiej Polsce"].

Dr. Jan Surman

(Instytut Herdera Marburg / styczeń – marzec 2014)

„Wissenschaft und Übersetzung. Auswirkungen des Sprachpurismus auf die wissenschaftliche Produktion in Zentraleuropa im langen 19. Jahrhundert." [„Nauka i tłumaczenie. Wpływ puryzmu językowego na produkcję naukową w Europie Środkowej w długim wieku XIX"].

Jan Kreutz, M. A.

(Uniwersytet w Hamburgu / 1 lutegor – 15 marca 2014)

„Erich von dem Bach (-Zalewski). Eine Biographie der Gewalt zwischen Kaiserreich und Bundesrepublik." [„Erich von dem Bach (-Zalewski). Biografia przemocy między cesarstwem a Republiką Federalną."].

Agnieszka Król, M.A.

(Uniwersytet Europy Viadrina, Frankfurt n.Odrą / luty – marzec 2014 i 15 września – 14 października 2014)

„Słubice 1945-1950. Grenzstadt an der Oder im Spagat zwischen Wirklichkeit und Propaganda." [„Słubice 1945-1950. Graniczne miasto nad Odrą w szpagacie między rzeczywistością a propagandą"].

PhD. Zdeněk Nebřenský

(Uniwersytet w Jenie / styczeń – marzec 2014)

„Sinnwelt der jungen Intelligenz – Intimität, Gleichheit und Differenz in der Tschechoslowakei und in Polen, 1956-1968." [„Świat zmysłów młodej inteligencji – intymność, równość i różnice w Czechosłowacji i w Polsce, 1958-1968."].

Falk Flade, M.A.

(Uniwersytet Europy Viadrina, Frankfurt n. Odrą / marzec 2014)

„Zwischen sozialistischer ökonomischer Integration und Autarkiestreben. Energietechnische Infrastrukturen im Ostblock und deren langfristige Implikationen für die Republik Polen." [„Między socjalistyczną integracją gospodarczą a dążeniem do samowystraczalności. Energotechniczne infrastruktury w bloku wschodnim i ich długofalowe implikacje dla Rzeczpospolitej Polskiej."].

Jasmin Nithammer, M.A.

(Universität Gießen / marzec 2014)

„Grenzen des Sozialismus zu Land und zu Wasser – die tschechoslowakische Landgrenze und polnische Seegrenze im Vergleich." [„Granice socjalizmu na lądzie i na wodzie – czechosłowacka granica lądowa i polska granica morska. Porównanie."].

Andreas Kieseler, M.A.

(Uniwersytet w Getyndze / marzec – czerwiec 2014)

„Das Landesamt für vorgeschichtliche Denkmalpflege in Breslau (1931-1944) – archäologische Forschung und Bodendenkmalschutz in der Provinz Niederschlesien." [„Krajowy Urząd Konserwacji Prehistorycznej we Wrocławiu (1931-1944) – badania archeologiczne i ziemna ochrona zabytków w prowincji dolnośląskiej."].

Dr. Agnieszka Pufelska

(Uniwersytet w Poczdamie / marzec – czerwiec 2014 i lipiec – sierpień 2014)

„Die Performanz des Hybriden - die jüdischen Identitäts- und Integrationskurse zwischen Polen und Preußen (1772-1815)." [„Prefotrmance hybrydy – żydowskie kursy tożsamościowe i integracyjne między Polską a Prusami (1772-1815)."].

Dr. des. Anne Klammt

(Muzeum Archeologiczne w Hamburgu / kwiecień – czerwiec 2014)

„Dorf, Wirtschaft und Umwelt im slawischen Pommern – historisch-archäologische Studien zum Siedlungswesen und zur Landschaftsgeschichte des 11. und 12. Jahrhunderts im Odermündungsraum." [„Wieś, gospodarka i środowisko na słowiańskim Pomorzu – studia historyczno-archeologiczne nt. osadnictwa i historii krajobrazu w XI i XII wieku w obszarze ujścia Odry."].

David Kowalski, M.A.

(Instytut im. Simona Dubnowa, Uniwersytet w Lipsku / kwiecień – czerwiec 2014)

„Polens letzte Juden. Das Jahr 1968 und die habituelle Wiederkehr jüdischer Zugehörigkeit im Nachkriegspolen." [„Ostatni polscy Żydzi. Rok 1968 i nawykowy powrót żydowskiej przynależności w powojennej Polsce."].

Kai Kranich, M.A.

(Uniwersytet w Paderborn i Uniwersytet Wrocławski / 14 kwietnia – 14 maja 2014)

„Natur- und Technikwissenschaften an den Hochschulen in Breslau zur Zeit des Nationalsozialismus. Einblicke in die wissenschaftliche Ressourcenkonkurrenz." [„Nauki przyrodnicze i techniczne w szkołach wyższych Wrocławia w okresie narodowego socjalizmu. Wgląd w naukowe konkurowanie o zasoby."].

Dorota Warneck, M.A.

(Uniwersytet w Jenie / kwiecień – czerwiec 2014 i wrzesień 2014)

„Die Entstehung der ersten jüdischen Museen in Ostmitteleuropa um die Wende des 19. zum 20. Jahrhunderts." [„Powstawanie pierwszych żydowskich muzeów w Europie Środkowowschodniej na przełomie XiX i XX wieku."].

Jeannine Harder, M.A.

(Uniwersytet w Lipskiu / maj – czerwiec 2014)

„Zwischen Annäherung und Abgrenzung. Polnische Plakatkunst in ihrem internationalen Kontext 1948-1968." [„Między zbliżeniem a odseparowaniem. Polska sztuka plakatu w jej międzynarodowym kontekście 1948-1968."].

PhD. Piotr. H. Kosicki

(Uniwersytet w Maryland, USA / 15 maja – 15 sierpnia 2014)

„Between Christ and Lenin: A European History of Poland, Catholicism, and the Social Question, 1891-1991."

PhD. Jonathan Huener

(Uniwersytet w Vermont, USA / czerwiec 2014)

„The Polish Catholic Church under German Occupation: The Reichsgau Wartheland 1939-1945."

Apl. Prof. Dr. Verena Dohrn

(Uniwersytet w Hanowerze / 10 czerwca – 10 lipca 2014)

„Emigranten als Unternehmer und Wirtschaftsbürger. Die Ölgroßhändler Kahan zwischen Baku, Berlin und Palästina (1850-1950)." [„Emigranci jako przedsiębiorcy i inwestorzy. Wielcy kupcy naftowi Kahanowie między Baku, Berlinem a Palestyną (1880-1939)."].

Dr. Stephan Flemmig

(Uniwersytet w Jenie / 16 czerwca – 1 sierpnia 2014 i 25 sierpnia – 1 października 2014)

„Außenpolitik in Ostmitteleuropa im Spätmittelalter." [„Polityka zagraniczna w Europie Środkowowschodniej w późnym średniowieczu."].

Dr. Paulina Gulińska-Jurgiel

(Centrum Badań nad Historią Współczesną w Poczdamie / lipiec – sierpień 2014)

„Europäische und globale Zusammenhänge der Vergangenheitsaufarbeitung in Polen (20./21. Jahrhundert)." [„Europejskie i globalne konteksty nadrabiania zaległości historycznych w Polsce (XX/XXI wiek)."].

Johann Nicolai, M.A.

(Uniwersytet w Poczdamie / czerwiec 2014)

„Seid mutig und aufrecht! – Der Centralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens 1933-1938." [„Bądźcie odważni i uczciwi! – Centralne Stowarzyszenie Obywateli Wyznania Mojżeszowego 1933-1938."].

Dr. Nicolas Patin

(Uniwersytet w Paryżu Quest Nanterre / lipiec – sierpień 2014)

„Friedrich Wilhelm Krüger: a biography."

Dr. Anne Friedrichs

(Uniwersytet w Lüneburgu / sierpień – październik 2014)

„Migration und Vergesellschaftung jenseits des nationalen Paradigmas. Eine Mikrogeschichte der Ruhrpolen; 1870-1950." [„Migracja i uspołecznienie poza narodowym paradygmatem. Mikrohistoria Polaków nad Ruhrą; 1870-1950."].

Carlos A. Haas, M.A.

(Instytut Historii Współczesnej w Monachium / wrzesień 2014)

„Das Private im Ghetto." [„Sfera prywatna w gettcie."].

Dr. Aleksandra Loewenau

(Oxford Brookes University / wrzesień 2014)

„Constructing Life Histories of Jewish Sterilization victims at Auschwitz: A Comparative Study."

Christie Miedema, M.A.

(Universiteit van Amsterdam / 18 września – 18 listopada 2014)

„Reaktionen niederländischer und westdeutscher linker Organisationen auf Solidarność 1980-1989." [„Reakcje holenderskich i zachodnioniemieckich organizacji lewicowych na Solidarność 1980-1989."].

Dr. Ute Raßloff

(Centrum Nauk Humanistycznych Historia i Kultura Europy Środkowowschodniej – GWZO w Lipsku / wrzesień 2014)

„Rural Outlaws als Helden der Peripherie. Der Karpaten-

räuber Jaraj Jánosik.“ [„Wiejscy wyrzutkowie jako bohaterowie peryferii. Karpacki rozbójnik Jaraj Jánosik“].

Eva Reder, M.A.

(Uniwersytet w Wiedniu / wrzesień – październik 2014)

„Pogrome in Polen 1918-20 und 1945/46: Auslöser. Motive, Praktiken der Gewalt.“ [„Pogromy w Polsce 1918-20 i 1945-46: bodźce wyzwalające, motywy, praktyki przemocy.“].

Dr. des. Sylwia Werner

(Universytet w Konstancji / wrzesień 2014)

„Die Entstehung von Ludwig Flecks Wissenschaftstheorie in der Wissenskultur der Lemberger Moderne. Studien zu Prozessen der Formation und Transformation von Wissen im Zusammenspiel von Kunst und Wissenschaft.“ [„Powstanie teorii gospodarczej Ludwiga Flecksa w kulturze wiedzy lwowskiej nowoczesności. Studia nad procesami formacji i transformacji wiedzy we współdziałaniu sztuki i nauki.“].

Eli Bir, M.A.

(Uniwersytet Ben Guriona, Izrael / październik - grudzień 2015)

„The Hebrew Tarbut educational network in interwar Poland.“

Jawad Daheur, M.A.

(Uniwersytet w Strasburgu / październik – listopad 2014)

„Wald und Nationalkonflikt in den deutsch-polnischen Grenzgebieten: eine histoire croisée (1871-1924).“ [„Las i konflikt narodowy na niemiecko-polskim pograniczu: histoire croisée (1871-1924).“].

Karolina Stefanski, M.A.

(Uniwersytet Techniczny w Berlinie / październik – listopad 2014)

„Adaptation und Transformation des ersten französischen Empirestils im mittel- und osteuropäischen Silber des 19. Jahrhunderts.“ [„Adaptacja in transformacja pierwszego francuskiego stylu empire w środkowo- i wschodnioeuropejskim srebrze XIX wieku.“].

Clara Maddalena Frysztacka, M.A.

(Uniwersytet w Siegen / listopad – grudzień 2014)

„Geschichte für alle in europäischen Zeitschriften des 19. Jahrhunderts.“ [„Historia dla wszystkich w europejskich czasopismach XIX wieku.“].

Stypendyści / Praktykanci

W szerszym rozumieniu tego pojęcia do „naukowców-gości” zaliczani są również praktykantki i praktykanci, których niedużą liczbą Instytutowi dane było zaopiekować się w okresie sprawozdawczym. Również w tym wypadku zintensyfikowane zostały wysiłki, aby zainteresowane kandydatki i kandydatów od początku silniej włączyć w obszary badawcze Instytutu, stworzyć im tym samym możliwość kontynuowania własnej, mniejszej pracy badawczej. Z tego powodu akceptowane będą jedynie podania o odbycie praktyk, składane przez zaawansowanych studiujących, którzy wykazują już konkretne zainteresowanie przedmiotami badań Instytutu.

W roku sprawozdawczym 2014 w Instytucie pracowali następujący praktykanci i praktykantki:

Marius Huber (Uniwersytet w Mannheimie /
13 stycznia – 14 marca / obszar badawczy IV)
Andreas Schulz (Uniwersytet w Jenie /
13 stycznia – 23 lutego / obszar badawczy III)
Daniel Benedikt Stienen (Uniwersytet Humboldta w Berlinie / 24 lutego – 20 kwietnia / obszar badawczy III)
Sandra Lang (Uniwersytet we Fryburgu Bryzgowijskim /
1 kwietnia – 29 czerwca / obszar badawczy IV)
Katja Weber (Wyższa Federalna Szkoła Zawodowa dla Administracji Publicznej w Brühl /
1 czerwca – 31 sierpnia / praktyka w dziale administracji)
Tim Veith (Uniwersytet w Siegen /
21 lipca – 31 sierpnia / obszar badawczy IV)
Valentine Meissner (Universität Duisburg-Essen /
4 sierpnia – 31 października / obszar badawczy III)
Sophie Ulrike Lettner (Uniwersytet w Duisburgu-Essen /
1 września – 12 października / biblioteka)
Sarah Schiemann (Wyższa Federalna Szkoła Zawodowa dla Administracji Publicznej w Brühl /
1 października – 31 grudnia / praktyka w dziale administracji)
Marek Polgesek (Uniwersytet Zaoczny w Hagen /
3 listopada – 19 grudnia / obszary badawcze III i IV)
David Zolldan (Touro College w Berlinie /
10 listopada – 19 grudnia / obszar badawczy IV)

4. Biblioteka

W bieżącym roku kalendarzowym ponownie udało się zwiększyć budżet zakupów biblioteki z 95.000,- Euro do 110.000,- Euro dzięki oszczędnościom poczynionym w innych dziedzinach. Ogółem zarejestrowano 1.798 nowych pozycji, w tym 1.566 monografii i 232 tomy czasopism. Dzięki temu ogólna liczba posiadanych tomów zwiększyła się do 81.560 jednostek bibliograficznych, przy 308 kompletowanych na bieżąco tytułach czasopism. Na zakup mediów elektronicznych (banki danych, gazety/czasopisma elektroniczne) wydano równocześnie 8.790,- Euro. Ponadto udało się przekazać do oprawy 526 tomów (głównie kompletowanych na bieżąco czasopism, jak również uszkodzonych monografii). Ponadto poświęcono uwagę zachowaniu zasobów zbioru historycznego. 104 tomy zostały poddane konserwacji przez wyspecjalizowanego introligatora. Nasza firma sprzątająca fachowo odkurzyła cały zasób książek i czasopism. W mniejszym zakresie selekcjonowano książki i przenoszono zasoby.

W 2014 roku z biblioteki skorzystało 598 zewnętrznych czytelników i czytelniczek. Aby przeciwdziałać zmniejszaniu się liczby zewnętrznych użytkowników, zredagowany został i rozprowadzony wśród odpowiednich instytucji w Warszawie i poza nią niemiecko-polski folder. W celu lepszego zakotwiczenia biblioteki w warszawskim środowisku bibliotecznym i naukowym, nawiązane zostały nowe, osobiste i ożywione już istniejące kontakty.

Pozyskiwanie nabytków bazowało na regularnie spływających z czterech obszarów badawczych propozycjach zakupów, dzięki czemu wszyscy pracownicy naukowi, poprzez swoje ekspertyzy, wnosili wkład w rozbudowywanie zbioru. Życzenia odnośnie zakupów były przez bibliotekę realizowane.

Od marca 2014 roku biblioteką kieruje pani dr Simpson, dzięki czemu ponownie obsadzone zostało stanowisko bibliotekarza-naukowca. Od tego czasu pani dr Simpson zajmuje się przede wszystkim fachowym opracowywaniem zbiorów i w pewnej mierze wstępnym wyborem nowych zakupów, po to aby wypełnić luki w zbiorach.

Pod koniec okresu sprawozdawczego udało się wdrożyć wersję beta nowego OPAC, który działa na bazie systemu VuFind-Discovery http://vufind.dhi.waw.pl/vufind/. Katalog ten odznacza się przyjaznym użytkownikowi interfejsem i nowymi funkcjami, które np. umożliwiają organizowanie sobie samemu literatury i komentowanie jej. Nowy katalog zawiera, ponad to co oferują dotychczasowe rejestry zbiorów, obce dane z indeksu GBV. Są to np. informacje bibliograficzne o niesamodzielnie ukazującej się literaturze (OLC SSG historia, Europa Wschodnia, historia współczesna, kraje bałtyckie, slawistyka i stosunki międzynarodowe) oraz pełnotekstowe bazy elektroniczne (DOAJ, e-booki Projektu Gutenberg). Zamiarem jest również włączenie do katalogu indeksów licencjonowanych banków danych, aby w ten sposób umożliwić jeszcze wydajniejszą kwerendę.

C. Organizacja

1. Struktura i zadania

Utworzony w 1993 roku Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie jest jednym z sześciu Niemieckich Instytutów Historycznych zagranicą. Wspólnie ze swymi bratnimi instytutami w Rzymie (1888), Paryżu (1958), Londynie (1976), Waszyngtonie (1986) i Moskwie (2005), a także z Instytutem Orientalistyki w Bejrucie (1961), Instytutem Studiów Japońskich w Tokio (1988), Forum Historii Sztuki w Paryżu (1997) i Instytutem Orientalistyki w Istambule (2009), jest częścią federalnej fundacji prawa publicznego „Fundacja im. Maxa Webera – Niemieckie Instytuty Humanistyczne Zagranicą“ (MWS), i za jej pośrednictwem finansowany jest ze środków niemieckiego Ministerstwa Edukacji i Badań.

W okresie sprawozdawczym budżet NIH w Warszawie, jako budżet częściowy w ramach ogólnego budżetu MWS, opiewał na 2.747.000 Euro. Ponadto NIH w Warszawie uczestniczy od 01.09.2013 roku w projekcie HERA „Marrying Cultures Queens Consort and European Identities 1500-1800“. Projekt ten jest rozpisany na trzy lata i zakłada wsparcie NIH w Warszawie przez Komisję Europejską w wysokości ok. 155.000 Euro.

Zadaniem Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie jest naukowe badanie dziejów Polski oraz niemiecko-polskich powiązań i wzajemnych oddziaływań w kontekście europejskim, międzynarodowym i transregionalnym. Na tym polu tematycznym Instytut prowadzi innowacyjne badania podstawowe, które zajmują się historią Polski w jej europejskich zależnościach, w całym zakresie chronologicznym oraz tematycznym. W tej konkretnej praktyce naukowej odbywa się to w formie przykładowych badań projektowych.

Ponadto Instytut wspiera międzynarodową naukową debatę historyczną na płaszczyźnie narodowej i międzynarodowej. Przede wszystkim poprzez rozwijanie komunikacji, współpracy oraz wymiany naukowej między historykami polskimi a niemieckimi, włączając w to jednak także naukę historii z sąsiadujących państw środkowo- i wschodnioeuropejskich, a także, reprezentując niemieckie nauki historyczne, prowadzi dialog z zachodnimi społecznościami nauk historycznych. Za sprawą szerokiego spektrum imprez naukowych, publikacji i przyznawanych stypendiów, NIH posługuje się sprawdzonymi instrumentami wymiany naukowej, które przyczyniają się również do promowania młodej kadry naukowej zajmującej się badaniami nad historią Polski i Europy Środkowowschodniej.

2. Rada Naukowa

We wszystkich sprawach naukowych Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie wspiera i doradza mu dziewięcioosobowa Rada Naukowa w międzynarodowym składzie. W składzie Rady nie zaszły żadne zmiany. Przewodzi jej prof. dr Thomas Wünsch, jego zastępcą jest prof. dr Getrud Pickhan. Rada zebrała się w Instytucie w październiku 2014 roku na swoim dorocznym posiedzeniu. Dokonała ona ewaluacji bieżącej działalności Instytutu, którą oceniła pozytywnie.

W roku objętym sprawozdaniem w skład Rady wchodzili:

Prof. Dr. Bogusław Dybaś
Dyrektor Stacji Naukowej PAN w Wiedniu

Prof. Dr. Frank-Lothar Kroll
Politechnika w Chemnitz
Historia Europy XIX i XX wieku

Prof. Dr. Christian Lübke
Centrum Badań nad Historią i Kulturą Europy Środkowowschodniej w Lipsku

Dr. Rimvydas Petrauskas
Universytet Wileński Instytut Historii

Prof. Dr. Gertrud Pickhan
Zastępczyni Przewodniczącego
Wolny Uniwersytet Berlin
Katedra Historii Europy Wschodniej

Prof. Dr. Dieter Pohl
Uniwersytet Klagenfurt
Dziekan Wydziału Historii Współczesnej i Historii Europy Wschodniej i Południowej

Prof. Dr. Martin Schulze Wessel
Uniwersytet im. Ludwiga Maximiliana w Monachium
katedra historii Europy Wschodniej

Prof. Dr. Anna Wolff-Powęska
Universytet i. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa

Prof. Dr. Thomas Wünsch
Przedowniczący
Uniwersytet Pasawa
Katedra Historii Nowszej i Najnowszej

3. Personel

Niemiecki Instytut Historyczny dysponował w okresie sprawozdawczym dziewiętnastoma etatami. Z tego dwanaście etatów przypadało na pracowników delegowanych, opłacanych wg. TVöD (Układu Zbiorowego dla Służby Publicznej) względnie Federalnej Ustawy o Urzędnikach, a siedem etatów na pracowników miejscowych. W sumie na wszystkich tych etatach pracowało dwadzieścia osób. Dziesięcioro z nich było delegowanych z Niemiec na czas określony, dwoje na czas nieokreślony, a ośmioro stanowili pracownicy miejscowi. W uzupełnieniu pracowników etatowych, w okresie sprawozdawczym, udało się zatrudnić czasowo dalszych jedenaściore pracowników i pracownic pomocniczych względnie opłacanych z innych środków, w tym pięcioro pracowników naukowych i czterech asystentów naukowych. Tym samym w 2014 roku łącznie zatrudnionych było w Instytucie 31 pracowników, w tym dziewięcioro z doktoratem i czworo doktorów habilitowanych.
W obszarze naukowym regularna wymiana personelu w zagranicznych instytutach Fundacji im. Maxa Webera stanowi zasadę, która ma swoje uzasadnienie w czasowym ograniczeniu projektów, jak i w samej logice „delegowania". Pracownicy naukowi są z reguły zatrudniani na trzy lata, możliwe jest jednorazowe przedłużenie o trzy lata, jeśli pracownik się sprawdził. Odpowiednio do tego w 2014 roku rozpoczęła się rotacyjna wymiana pracowników i pracownic, która będzie kontynuowana w 2015 roku. Obok zmiany na stanowisku dyrektora, odeszło trzech pracowników naukowych. Dwóch nowych zostało zatrudnionych jeszcze w 2014 roku. W tych ramach personalnych rozpoczęło się ustanawianie nowych obszarów badawczych.

Personel w 2014

Dyrektor	prof. dr Milos Řezník (od 01.04.2014)
Dyrektor komisaryczny	prof. dr Horst Möller (do 31.03.2014)
Zastępca dyrektora	dr hab. Ruth Leiserowitz
Pracownik naukowy	dr Jens Boysen
Pracownik naukowy	dr hab. Almut Bues
Pracownik naukowy	dr Stephan Lehnstaedt
Pracownik naukowy	dr Maren Röger
Pracownik naukowy	dr Robert Brier
Pracownik naukowy	dr Aleksandra Kmak-Pamirska (od 15.11.2014)
Pracownik naukowy	dr Maciej Górny (od 01.11.2014)
Pracownik naukowy	dr Michael Zok (od kwietnia do lipca 2014)
Pracownik naukowy	dr Grischa Vercamer (do 31.07.2014)
Pracownik naukowy	dr hab. Dariusz Adamczyk
Pracownik naukowy	dr Ewa Wółkiewicz (do 28.02.2014)
Asystent naukowy	mgr Małgorzata Sparenberg
Asystent naukowy	mgr Marcin Siadkowski
Asystent naukowy	mgr Urszula Zachara-Związek
Asystent naukowy	mgr Piotr Okniński (do 14.02.2014)
Public relations	mgr Kasia Shannon
Sekretariat	mgr Dorota Zielinska
Sekretariat	mgr Grażyna Ślepowrońska
Sekretariat	mgr Edyta Suwinska
Kierownik administracji	Stefan Böhm
Referntka adminsttracyjna	Mareike Hirsch (do 31.06.2014)
Referent administracyjny	Eric Eberwien (od 05.05.2014)
Pracownik administracyjny	Hanna Chrobocińska
Recepcja	Monika Karamuz
Nadzór techniczny budynku	mgr Krzysztof Zdanowski
Odsługa informatyczna	mgr Krzysztof Machaj
Kierowniczka biblioteki	dr Simone Simpson (od 01.03.2014)
Bibliotekarka dyplomowana	mgr Izabella Janas
Bibliotekarz	mgr Maciej Kordelasiński
Asystent biblioteczny	mgr Artur Koczara